

Kinderen van de fraters

Jules de Palm

bron

Jules de Palm, *Kinderen van de fraters*. De Bezige Bij, Amsterdam 1986

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/palm004kind01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Hoofdstuk I

De blanke negerin

Omdat ze zich zo anders gedroeg dan haar rasgenoten heb ik mijn grootmoeder van vaders kant altijd bewonderd. Zij was een struise negerin die met een brutale blik in haar koolzwarte ogen, het hoofd in de nek, door de straten - ik zou bijna zeggen - schreed terwijl de meeste negerinnen de gewoonte hadden met neergeslagen ogen, ietwat verlegen, voort te schuifelen. Grootmoeder had altijd iets over zich van kom-op-als-je-durft, de anderen meer iets verontschuldigends alsof ze eigenlijk iets deden wat niet mocht. Vooral omdat mijn ouders vonden dat een kleurling op Curaçao zich nederig behoorde te gedragen, genoot ik van het 'vergrijp' van oma die, volgens mij, helemaal geen reden had om zo uit de hoogte te doen: zij was immers pikzwart, zij was niet rijk en bovendien kon ze niet lezen of schrijven.

Ze moet hebben aangevoeld dat ik met haar houding niet goed raad wist want op zekere dag ging ze vlak voor me zitten, pakte mijn hoofd tussen haar beide handen en zei dat ik heel goed moest luisteren. 'Ik zeg het maar één keer en dan nooit meer.' Ik schrok, eerlijk gezegd, van haar strenge toon en begon me af te vragen welke van haar vele regels ik nu weer had overtreden. Opgelucht zag ik dat ze me vriendelijk aankeek en op bijna plechtige toon van wal stak. Op Curaçao, zei ze, scheen alles wat goed en mooi was blank te moeten zijn. Wanneer bij-

voorbeeld zwarte kinderen huilden, hoorde je vaak die stomme moeders troostend mompelen ‘no yora, hasi ko’i mucha blanku’ (huil niet, gedraag je als een blank kind) alsof die verwende bleekscheten nooit dreinden. Als een blank kind zich misdroeg, werd het tot de orde geroepen met ‘stòp di hasi ko’i neger’ (doe niet zo negerachtig). Ze vond het belachelijk maar als dat eenmaal zo was, als blank de norm was, dan was zij een blanke negerin want ze wist zich te gedragen, zij had goede manieren en zij zag er altijd verzorgd uit.

Ze liet me los en bleef, knikkend, met de handen in de schoot voor zich uit staren. Fronsend vervolgde ze op zachtere toon: ‘Negers hebben zelf ook veel schuld dat zij door de blanken niet voor vol worden aangezien. Er zijn er zelfs bij die zich voor hun eigen ras schamen. Ik begrijp die lui niet. Die hebben het altijd maar over “koló skur” (donkere kleur) of, wat nog erger is, over “tristu koló” (droeve kleur). Daar doe ik niet aan mee. Ik noem het beestje gewoon bij zijn naam: iemand die zwart is, is een neger, “un neger pretu” (een zwarte neger). Die groezelig witte of lichtbruine met haar als een pannespons zijn ook negers, “neger kòrá” (rode negers). Het is één pot nat, ze voelen zich de mindere van de blanke. Ik niet. Voor God zijn we toch allemaal gelijk, waar of niet?’

Toen ik opmerkte dat zij als blanke negerin toch maar de moeder was van één rode neger - mijn vader - en twee zwarte - mijn beide ooms - sloeg zij haar handen tegen elkaar, lachte kirrend en zei dat ik misschien nog te jong was om dat te begrijpen.

Mijn vader was weliswaar een rode neger maar hij was als kleine zelfstandige hard op weg om een blanke neger te worden. Om te beginnen vloekte hij nooit. Curaçaose mannen hadden de gewoonte om elkaar op straat schreeuwend te begroeten. Dat deed hij ook niet. Hij sprak trouwens altijd zacht, deed alles even keurig. Ik moest maar eens opletten hoe onberispelijk hij gekleed ging, altijd in het wit met een deftige strooien hoed op waar hij een tikje tegen gaf als hij vrienden en kennissen tegenkwam. Voor vriendinnen nam hij zijn hoed af. Dat deed hij ook als hij voorbij een kerk kwam. Taxichauffeurs droegen zo'n warme, vilten hoed die ze 'stetson hat' noemden en die ze eeuwig en altijd ophielden. Alleen als er een begrafenisstoet voorbijkwam, stopten ze, stapten uit hun wagen en lichtten dan voorzichtig hun hoed op. Die konden geen strooien hoed dragen...

Mijn oudste oom, die grote, zwarte lobbies, was *employé* bij de Isla (Shell). Nu kon ik daar wel mijn schouders over ophalen en smalend opmerken dat *employé* een mooi woord was voor kantoorbediende maar dan wist ik niet dat alleen deftige heren, die van ver hier naar toe waren gekomen, zich *employé* mochten noemen. Als landskind moest je blank zijn en veel in je mars hebben wilde men, bij wijze van uitzondering, een *employé* van je maken. Dat betekende dus dat de hoge heren van de Shell in haar zoon een blanke neger hadden ontdekt.

Mijn andere oom, klein, zwart, met uitpuilende ogen, werd op Aruba, dat blanke eiland, op handen gedragen omdat hij daar een positie bekleedde die

geen enkele Arubaan aankon. Wat wilde je nog meer? Ze zag wel dat ik hoofdschuddend zat te denken dat zij onzin uitkraamde, dat zij niet helemaal lekker was maar er waren zoveel dingen die ik nog niet kon begrijpen. Ze wist nog goed dat ik schamper had gelachen toen ze me eens vertelde er trots op te zijn dat ze op 2 augustus was geboren, op dezelfde dag dus als koningin Emma, zodat ze vroeger op haar verjaardag altijd het gevoel had, dat er voor *haar* werd gevlagd. Kinderen voelden zulke dingen niet aan. Kinderen hadden ook nergens oog voor. Het was goed dat ik eeuwig en altijd met mijn kop in een boek zat al was ze wel eens bang dat mijn hersens zouden smelten, maar het kon geen kwaad ook eens een keer notitie te nemen van dingen om je heen. Zo wist ze zeker, dat het mij nooit was opgevallen, dat ze er altijd kraakzindelijk bij liep met een gesteven rok en dat zij elke dag een hagelwitte hoofddoek om haar hoofd knoopte.

Zij moest eens weten hoe vaak ik haar had willen vragen waar dat goed voor was in die hitte. Ik heb het nooit gedurfd. Blootshoofds heb ik haar maar één keer gezien. Toen ik eens op een ongewoon uur bij haar kwam binnenvallen, stond een buurvrouw achter haar stoel haar hoofd met cocosolie in te vetten. Ik werd onmiddellijk weggestuurd met een zinloze opdracht: ik moest op de hoek van de straat maar eens gaan kijken of het pindavrouwtje daar al op haar bankje zat! Vooral niet hollen, had ze me nog toegevoegd. Bij mijn terugkeer had ze weer haar hoofddoek om.

Ik mocht haar graag, vooral omdat ze zonder om-

haal van woorden precies zei wat ze bedoelde. Mijn moeder vond dat *haar* moeder meer recht had op mijn genegenheid, deze kleine blanke vrouw met zilvergrijs sluijk haar, die het toch zo goed met me meende. Ik heb nooit durven zeggen dat ik juist een hekel aan die oma had omdat zij mij het liefst aan de hand overal mee naar toe wilde nemen: ze was bang dat ik zou struikelen, ik had zulke slechte ogen. Mijn moeder begreep trouwens ook niet hoe ik me thuis kon voelen bij een zwarte grootmoeder die zo klein behuisd was. Het ouderlijk huis was veel ruimer, het telde maar liefst drie verdiepingen. Het was een groot pand waar de groene verf van af bladderde. De huisbaas vond het zinloos om te schilderen aangezien de felle zon binnen de kortste keren het werk toch verknoeide. Op de begane grond was een kantoorboekhandel en op de eerste verdieping had een tandarts zijn praktijk. Mijn moeder was erg trots op ons huis, dat via een trap met krakende treden bereikt werd, omdat op Curaçao laagbouw regel was. Voor kinderen was het meer een gevangenis: omdat het aan de Breedestraat (Punda) lag, in het hartje van de stad, mochten we niet buiten spelen. Eenmaal binnen was je van de buitenwereld afgesloten en viel er niets te beleven.

Maar in de volkswijk in Otrobanda waar grootmoeder woonde, had je een sterke band met de straat. Grootmoeders huis wás klein! Van de straat stapte je zo in een vierkante kamer, die als zit- en eetkamer werd gebruikt. Het enige raam benutte zij als ‘bentana’, een vorm van detailhandel die in volksbuurten voorkomt. Van dat raam uit verkocht

grootmoeder allerhande levensmiddelen, snoepgoed, sigaretten en, niet te vergeten, haar weergaloze koffie. Van heinde en ver kwamen de mensen om de door haar deskundig gebrande en gemalen koffie te kopen. Het hinderde mij soms wanneer ik zag hoe zij met engelengeduld elke koffieboon inspecteerde voordat zij ertoe overging deze in een ijzeren pot te deponeren, die door kooltjes vuur voorverhit was. Met argusogen volgde zij het proces van het zwart worden om dan feilloos te bepalen welke bonen gemalen mochten worden. Ik vond dat de inkomsten in geen verhouding stonden tot de inspanning die voor de bereiding van de koffie nodig was. De waardering van haar klanten gaf haar echter zoveel voldoening dat zij volgens mij het commerciële aspect verwaarloosde. Als ik haar dan spottend ‘koffie-koningin’ noemde, kon ze smakelijk lachen. Ze deed aan een soort koppelverkoop. Iemand die koffie wilde kopen, moest onmiddellijk zeggen wat hij of zij nog meer nodig had anders kon zij zonder een spier te vertrekken meedelen dat de koffie uitverkocht was. (‘Probeert u morgen nog maar eens.’)

Ik heb nooit begrepen waarom ze vond dat zij zo nodig kinderen manieren moest leren. Kinderen die aan het raam verschenen en domweg ‘chocola’ of ‘kauwgom’ riepen, werden door haar hooghartig genegeerd: zij wenste aangesproken te worden! Na ettelijke herhalingen waarbij de kinderen op het laatst luidkeels schreeuwden, dropen ze teleurgesteld af in de vaste overtuiging dat mijn grootmoeder stokdoof was. Toen ik eens aanstalten maakte om het gevraagde aan te reiken, werd ik door haar wijd-

open gesperde ogen aan mijn stoel genageld. Ik moest mij met mijn eigen zaken bemoeien. Als ze mijn hulp nodig had, merkte ik dat heus wel. Ze had me al zo vaak voorgehouden dat ik me aan haar regels moest houden. En o, o, wat had zij een regels! Ik moest het niet wagen niet met twee woorden te spreken en als ik me een enkele keer vergiste en in plaats van ‘wat zegt u, oma?’ gewoon ‘hè’ zei, dan beet ze me steevast toe: ‘Hè is spek in het Engels!’ Geruime tijd kon ze dan boos naar het plafond zitten staren en zuchten alsof er iets onherstelbaars was gebeurd. Ik weet nog steeds niet waar zij deze kennis van de Engelse taal heeft opgedaan maar ik was erg teleurgesteld toen later bleek dat spek ‘bacon’ was en geen ‘hè’. Het woord ‘foei’ mocht absoluut niet gebruikt worden: ‘foei ta kak’e pushi’ legde ze geduldig uit (‘foei is katestront’). Dat hadden de fraters ons ook wel eens mogen leren.

Grootmoeder kon heerlijk koken, daarom at ik tussen de middag graag bij haar maar door de regels die ik daarbij in acht moest nemen, zag ik er wel eens tegen op. Met mes en vork eten moest ik thuis ook wel maar terwijl daar volstaan kon worden met voor het eten een kruis te slaan, eiste zij, dat er uitvoerig voor en na de maaltijd gebeden werd. Als ik klaar was, moest ik een groot glas water leeg drinken. Daar kwam zoveel bij kijken dat ik er soms kriegelig van werd. Uit de vele glazen die op een apart tafeltje (mesa di awa) stonden, koos zij er na lang aarzelen één uit. Het blinkend schone glas werd toch weer zorgvuldig geboend en tegen het licht gehouden. Voordat ze het water uit een kruik

inschonk, poetste ze een voor mij onzichtbaar vlekje weg. Van mijn vader heb ik begrepen dat oma het water beschouwde als een feestelijke afsluiting van de maaltijd. Omdat ze geen waterleiding had, moest ze het drinkwater kopen. Op ongeregelde tijden kwam er een man door de straat met een karretje waarop een vat regenwater was gemonteerd. Het karretje werd door een ezel voortgetrokken. ‘Dat water is voor haar wat voor mij een cognacje is,’ zei mijn vader eens, ‘maar ik heb liever dat laatste.’ Met de handen in de schoot ging grootmoeder voor me zitten wachten tot ik een boer liet. Dat hoorde zo. Deed ik het niet dan betekende dat, dat het eten òf niet genoeg òf niet smakelijk was geweest. ‘s Maandags was de dag van ‘bonchi kòrá largu ku aros’ (een bonensoep met rijst) met stukken gezouten vlees. Daar week ze niet van af want bonen betekende ‘abundansia’ (overvloed) en alleen door op maandag bonen te eten kon je er zeker van zijn dat God ervoor zorgde, dat je de hele week wat op tafel kon brengen. Na het eten geen snoep, een sinaasappel kon ik krijgen net als blanke kinderen. Daarna moest ik me heel rustig houden en vooral niet gaan zitten lezen: dat was heel slecht voor de spijsvertering.

Als ik dan zo zat te niksen had ik alle tijd om haar doen en laten te volgen. Wat me dan altijd het meest verbaasde, was haar ‘boekhouding’, die, dank zij haar fenomenaal geheugen, feilloos werd bijgehouden. Ze hield er een aantal lege busjes, dozen en zakjes op na waarin het geld werd opgeborgen. Het geld dat ze ontving wanneer ze bijvoorbeeld kauw-

gum had verkocht, werd in een rode Blooker's cacao bus gestopt, het geld van spekkies ging in een doos terwijl ze baten van de koffie - hevig knikkend - zorgvuldig liet glijden in een makut'i saku, een van stro gevlochten beurs die veelal door koopvrouwen werd gebruikt. Wanneer iemand twee of meer artikelen kocht, rekende ze vlot af, verschikte eerst het een en ander voordat ze haar 'boekhouding' ging bijwerken. Zij had een doos met kleingeld waarin ze de ontvangen guldens of rijksdaalders wisselde om daarna het bedrag van het verkochte artikel op de juiste plaats op te bergen. Zij kon soms achter elkaar drie of meer klanten helpen en toch precies onthouden hoeveel in elk potje moest. Met een vijfje of een tientje betalen mocht niet. 'Het is hier geen bank, ga maar eerst wisselen!', snauwde ze dan. Op bankbiljetten had ze het niet erg begrepen: die maakten geen geluid en geld was pas geld als je het kon horen rinkelen. Zij kon dan ook stevig te keer gaan wanneer ze rolletjes maakte van de munten: de hele straat moest er getuige van zijn dat ze bezig was haar inkomsten te tellen. Dat gebeurde ook op een vast tijdstip: als de klokken van de kerk voor de avonddienst, het lof, begonnen te luiden.

Bankbiljetten gebruikte ze uitsluitend om de huur te betalen en de 'seter', een begrafenisvereniging. Vooral aan deze laatste hechtte ze bijzonder veel waarde. Wekelijks - op de vrijdag - kwam er een buurvrouw over de vloer die haar voor haar rolletje van tien guldens een knisperend bankbiljet overhandigde. Daarmee ging ze dan het eerst naar

de begrafenisvereniging om haar contributie te voldoen omdat dat haar, als zakenvrouw, onderscheidde van die armoedzaaiers die met kwartjes en dubbeltjes kwamen betalen. Als haar tijd gekomen was, moest ze fatsoenlijk begraven kunnen worden, niet in een kist van 'pitchpine' maar van mahoniehout ('no kaha di pispain, kaha di mahòk!'). Neen, ze vond het aardig van mij om aan te bieden haar die wekelijkse gang naar het seter-bureau te besparen maar de betaling voor haar begrafenis vertrouwde ze niemand toe. Ik deed al zoveel voor haar dat ik daarmee vast en zeker wel een bankje in de hemel zou verdienen.

Op vrij jeugdige leeftijd moest ik de maandelijkse brieven die mijn grootmoeder van haar zoon uit Aruba ontving, voorlezen en het antwoord, dat zij dicteerde, zo netjes mogelijk neerschrijven. In het begin beschouwde ik deze opdracht als een onderscheiding maar van lieverlee begon ik me te ergeren aan de rituele handelingen die in de ogen van mijn grootmoeder de garantie inhielden voor het welslagen van een zo belangrijke onderneming. Zo moest ik plaatsnemen aan een grote tafel met marmeren blad, die midden in de kamer stond, geflankeerd door twee kwispedoors, die zij 'spielbak' noemde, waarschijnlijk een verbastering van spuwbak. Ze mochten overigens nooit worden gebruikt. Voor inktpot, inktlap en een penhouder met nieuwe kroontjespen had ze dan al gezorgd. Als ik op uitdrukkelijk verzoek haar voorbereidingen in orde had bevonden, ging ze naar een winkeltje op de

hoek van de straat waar zij een vel gelinieerd papier kocht voor 2½ cent. Dit koperen muntstuk, bekend als ‘un plaka (grandi)’ werd op school verholandst tot ‘een plak’. Je werd wel door de fraters en de oudere leerlingen uitgelachen wanneer je ‘t had over tien plak. ‘Koewartje’ moest je zeggen.

Met het lezen van de brief van mijn oom was ik meestal gauw klaar. Grootmoeder keek me dan vanuit haar schommelstoel wantrouwend aan alsof ze twijfelde aan de zakelijke mededelingen die ik met vlakke stem had voorgelezen. Ik vond dat zo sneu dat ik er altijd wat bij fantaseerde. Dan knikte ze instemmend en glimlachte met een beate uitdrukking op haar gezicht. Dit was voor mij het sein om de rug te krommen en haar ontboezeming af te wachten die ik onderhand wel kon dromen: Gods zegen moest worden afgesmeekt, de dankbaarheid voor brief en financiële steun moest breedvoerig worden uitgemeten, en nadrukkelijk diende te worden vermeld dat zij haar zoon bij het dagelijks bezoek aan de kerk in haar gebeden herdacht. Dan volgde een opsomming van belangrijke gebeurtenissen die, volgens mij, mijn oom onmogelijk konden interesseren. Mijn protesten wuifde ze krachtig weg terwijl ze met opgeheven wijsvinger bijna bevelend uitriep: ‘Skirbi!’ (Schrijf). (Chèlèlè met die borsten als pompelmoezen heeft er weer een zoontje bij, haar vierde; Martins die nog steeds elke zaterdag - stomdronken - de straat op stelten zet, slaat zijn vrouw nu zo vaak dat het tijd wordt dat de pastoor er zich mee gaat bemoeien; Poezen-Julie heeft er nog een paar katten bij genomen, ze heeft

er nu twaalf met de namen van de apostelen.) De brief moest altijd eindigen met de zin ‘ontvang een stevige omhelzing van je moeder die je haar zegen toezendt’. Ze nam dan de pen eerbiedig van mij over, liet me de brief helemaal voorlezen en tekende, heel voorzichtig, een kruis: haar handtekening.

Ik herinner me dat er altijd wel iemand voor het raam verscheen die haar luidkeels feliciteerde met haar knappe kleinzoon. Zij hield dan op met het irriterend geschommel, wees met een koninklijk gebaar naar mij terwijl ze trots en zelfgenoegzaam met veel nadruk zei: ‘Mucha di fratu... mu-cha di fratu... mucha di FRATU... (spreek uit: moetja di fratoe) fraterskind. Ik weet nog goed dat ik in het begin rechtop ging zitten en de mij bewonderende toeschouwer lachend toeknikte met een gezicht van heb-je-daar-van-terug.

Maar toen ik merkte dat er ook mensen waren die geen hoge pet op hadden van de fraters begon haar maandelijks loflied, dat hoe langer hoe lyrischer werd, mij tegen te staan. Ik vond het heel erg om nageroepen te worden wanneer je samen met een frater over straat liep. Eens in de maand moest de klas gaan biechten. We werden dan door een frater in de rij gezet op het moment dat de zon onbarmhartig heet was. Als jongen zocht je dan de schaduwzijde van de straat op maar de frater die zelf zijn kale kruin beschermd met een enorme witte helm, liep bij voorkeur in de zon en zei dat we niet zo moesten zeuren. Met elkaar praten was er niet bij, dat werd op den duur toch maar schreeuwen om boven het lawaai van de straat uit te komen en schreeuwen

past niet bij leerlingen van het Sint Thomas College. Langs de weg van de school naar de kerk bleven altijd wel mensen staan die de rij geamuseerd gadesloegen. De vrouwen probeerden luid vragend te achterhalen van wie die of die een zoon was en de mannen maakten opmerkingen over de rij die zij meisjesachtig vonden en over het witte habijt van de frater ('Kerels horen geen rokken te dragen!').

Ik heb nog nooit iemand gehoord die met waardering 'mucha di fratu' mompelde. Wel waren er steevast mannen bij die hun gesprek onderbraken, ons nawezen om daarna ongegeneerd te schreeuwen 'yu di fratu... yu di fratu!' (spreek uit: joe di fratoe), terwijl ze onbedaarlijk lachten. Deze reactie deed me altijd denken aan een optocht die circusklanten hielden om de mensen op te wekken een voorstelling te bezoeken. De clowns voelden zich misschien vereerd met zo'n luidruchtige, schaamteloze belangstelling, ik voelde me zwaar beledigd. Aangezien je alleen een 'yu' van je ouders kunt zijn, was het duidelijk dat niet bedoeld werd 'fraterskind' maar 'fratersgebroed'.

Sommige jongens vonden dat zo vernederend dat zij, zodra de frater even niet oplette, één van de zijstraten indoken en zich snel uit de voeten maakten. Zij werden door de omstanders beloond met een klaterend applaus. Als die jongens 's middags op de speelplaats verschenen, werden ze door de klasgenoten als ware helden binnengehaald. Ze werden langdurig op de schouders geslagen; hun naam werd als strijdkreet aangeheven. De glunderende gezichten van die jongens maakten mij vreselijk jaloers. Ik

zou er al mijn gespaarde sigarenbandjes voor over gehad hebben om ook één keer als een veldheer toegejuicht te mogen worden maar die ontvangst viel je pas ten deel na een heldendaad waarvoor ik de moed maar niet op kon brengen. Als ik 's avonds op mijn matje lag voor grootmoeders bed probeerde ik vergeefs mezelf ervan te overtuigen, dat het wegstuiven in een steeg in plaats van als een nette jongen met de frater in de rij naar de kerk te lopen eigenlijk niets heldhaftigs had. Die begeleidende frater was ook maar een sufferd dat hij niet merkte dat de rij hoe langer hoe kleiner werd. Hij kon toch tellen! Hij kon toch, als we eenmaal in de kerk zaten, de afwezigen noteren en later bestraffen. Als het hoofd der school eenmaal in de klas zou komen en zou zeggen dat jongens die niet gingen biechten beter naar de openbare school - de 'skol di diabel' (duivelsschool) - konden verhuizen, dan zou men er zich wel voor wachten die negerachtige streken uit te halen.

Toen een Hollandse jongen ook al werd opgenomen in het gilde van de weglopers kon ik geen enkel alibi meer verzinnen om mij te onttrekken aan de daad, die zo langzamerhand een vereiste was om nog voor vol te worden aangezien. Ik begon me grondig voor te bereiden. De eerste steeg, de Van Walbeeksteeg, kon ik wel vergeten omdat de frater dan achteraan liep. Bij de Bajonetstraat ging hij vooraan lopen. De meesten liepen daar weg en in het gedrang zou ik wel eens in de verdrukking kunnen komen. Ik moest dus zorgen dat ik daarna de benen nam. Het zweet stond me in de handen. Net

toen ik, trillend van de zenuwen, aanstalten maakte om mij in het hachelijke avontuur te storten, dacht ik dat de frater omkeek. Ik wachtte een paar seconden om daarna als een achtervolgde de volgende zijstraat in te vluchten. Met mijn hoofd omlaag vloog ik tegen mijn grootmoeder op, die zich ternauwernood staande hield en mij hardhandig in de kraag greep. Zij was notabene onderweg om mij in de rij te zien langskomen!

Haar ‘bentana’ werd gesloten opdat eventuele klanten zouden begrijpen dat ze niet gestoord wenste te worden. Ze ging moeizaam de trap op naar haar slaapkamer en gaf me een teken haar te volgen. Toen ze mij, nog steeds zwijgend, naar het aangrenzende kamertje duwde, wist ik zeker dat me een pak slaag te wachten stond, vooral toen ik het touw zag dat dreigend aan een spijker hing. Dit was dus wat men ‘kabuya di rèspèt’ noemde, het touw van de eerbied. In de meeste huizen was er wel een riem, zweep of stok waarmee de stoutigheid bij de kinderen eruit geslagen moest worden. Bij grootmoeder was de kabuya een echt touw waarin ze heel kunstig enkele knopen had gevlochten. Ik had het nooit eerder gezien maar ik wist wel wat in deze ceremonie van mij verwacht werd. Ik klom op een stoel, greep het monster met beide handen vast en legde het voorzichtig, met dichtgeknepen ogen, in grootmoeders hand. Toen ik met opgetrokken schouders een hele tijd niets voelde, keek ik met één oog naar haar op en merkte tot mijn verbazing en opluchting dat ze lachte. Ik moest tegenover haar op een stoel gaan zitten en precies uitleggen waarom ik zo nodig uit de

rij moest hollen. De kabuya kon wel even wachten. Als blanke negerin strafte ze nooit in boosheid of drift. Met horten en stoten luchtte ik mijn hart. Ze legde haar hand op mijn hoofd en zei dat ze alles begreep. Het touw dat eigenlijk wel gebruikt had moeten worden, mocht ik weer aan de spijker hangen. Ze vond het maar stom dat ik uitgerekend *haar* straat had uitgezocht. Dat mijn onderneming was mislukt, moest voor mij al erg genoeg zijn.

Ze trok me naar zich toe en kustte me op het voorhoofd. Dit had ze nog nooit eerder gedaan. Jongens die gekust en geknuffeld werden, groeiden altijd op tot verwijfde mannen, zei ze altijd. Ik voelde dat ik gebruik moest maken van deze vertrouwelijke sfeer om haar iets te vragen wat me al lang dwars had gezeten. De Hollandse jongens op school hadden het vaak over hun opa: een vriendelijke, grijze man bij wie ze gedaan kregen wat niet van hun ouders mocht. Waarom had ik niet zo'n opa?

Gelukkig zei ze niet 'ga maar fijn spelen' zoals ik thuis te horen kreeg als ik een moeilijke vraag stelde. Ze zweeg een hele tijd, staarde peinzend naar het plafond en fluisterde dat mijn beide grootvaders al lang dood waren. Later zou ik wel begrijpen dat het geen zin had om over grootvaders te spreken omdat op Curaçao alleen moeders en grootmoeders belangrijk waren. Als ik behoefte had aan een soort Hollandse opa, moest ik maar bij haar komen.

Hoofdstuk II

Van Nichi naar Bèto Banana

Toen ik vijf jaar werd, kreeg ik van mijn ouders een groene brillenkoker. Die had ik nodig omdat ik nu zo'n grote jongen was geworden dat ik naar school moest. Mijn vader legde zijn arm om mijn schouder, trok me naar zich toe en zei: 'Als je goed je best doet, kun je van Nichi veel leren.' Intussen deed mijn moeder me voor hoe ik mijn bril voorzichtig moest opbergen. Als Nichi zei dat ik voorover op de bank moest liggen, mocht ik die in geen geval ophouden. Ik knikte een beetje teleurgesteld: ik ging toch zeker niet naar school om te gaan liggen slapen! Dat deed ik thuis overdag al lang niet meer.

Nichi bleek een kleine, blanke vrouw te zijn, die ons heel vriendelijk begroette: ze omhelsde ons één voor één en bracht ons naar onze plaats. Achter in de klas stonden twee soeurs, in het zwart geklede nonnen met een wit koord om hun middel. Op het hoofd, dat strak omspannen was met een witte doek, droegen zij een onheilspellende, zwarte kap. Zij stonden daar maar te staan en zeiden niets. Alle kinderen zaten achterstevoren in de banken de soeurs aan te gapen toen Nichi in de handen klapte en ons op zachte toon begon toe te spreken. De klas die eerst wat opgewonden deed - wij zagen voor het eerst nonnen - werd doodstil toen Nichi een vinger op haar lippen legde. Iedereen noemde haar Nichi, dat moesten we ook maar doen, maar ze heette

eigenlijk Anita Lola Brown. Iedereen noemde de school naar haar, 'skol di Nichi', maar we moesten goed onthouden dat de soeurs de baas waren. We zaten op de bewaarschool in een klas van het Sint Martinus Gesticht. De soeurs waren helemaal uit Holland gekomen, uit Roosendaal. Zij spraken daarom Hollands. Als we goed ons best deden, zouden wij die taal ook kunnen leren. We moesten vooral goed luisteren.

Nadat we in koor herhaald hadden 'Sint Martinus Gesticht' en 'Roosendaal' kwamen de beide nonnen naast Nichi staan. Soeur Bénédictine was rijzig met blozende wangen en soeur Gerarda was klein van stuk met een bol, bleek gezicht. We keken wat schichtig naar die nonnen die nog geen woord hadden gezegd maar onvermoeibaar stonden te knikken en te glimlachen. Nichi vertelde dat de soeurs met ons zouden fröbelen en dat zij zelf ons zou leren tekenen en zingen. Niemand wist wat fröbelen betekende maar toen na verloop van tijd bleek, dat de soeurs zich uitsluitend bezig hielden met ons te leren mandjes vlechten, kralen rijgen en figuurtjes uitknippen en opplakken, heb ik maar aangenomen, dat dat fröbelen was. Ik vond het maar niets, dat gepriegel. Ik bakte er ook bitter weinig van. Als soeur Bénédictine naast mij in de bank ging zitten en met die eeuwige glimlach op haar gezicht alles uit ging halen wat ik met veel moeite had gevlochten, haatte ik haar. Soms had ik zin om in die lange, witte vingers te bijten. Waarom kon zij zo makkelijk iets doen wat ik met veel inspanning niet voor elkaar kon krijgen? Dat kwam natuurlijk door die idiote

bril die telkens van mijn neus gleed. Nu vond ik die soeur Bénédictine van het begin af aan al niet aardig omdat mijn buurjongen had gezegd, dat ik beter mijn best moest doen omdat ik anders de kans liep door de soeur in de ‘kash’i kakalaka’ te worden opgesloten. Dat was een grote kast die nooit openging omdat daar een kolonie kakkerlakken in zou wonen. Ze dreigde wel eens meer met de ‘kash’i kakalaka’. Hoewel ik het niet echt geloofde, was ik toch een beetje angstig waardoor ik hoe langer hoe slechter ging fröbelen. Thuis werd ook wel eens gedreigd. Als je met lange tanden zat te eten, werd er gezegd dat de politie je kwam halen en dat je in de gevangenis alleen maar brood en water kreeg. Als je te lang voor de spiegel stond, moest je horen dat een boze man een grote mand over je hoofd zou gooien en je mee zou nemen. Ik had nooit de politie gezien en die grote man had het zeker te druk gehad met andere kinderen. Maar bij soeur Bénédictine kon je nooit weten, zij was tenslotte geen normaal mens.

Onder het verplichte slaapuurtje waarbij je met het hoofd op de gekruiste armen voorover op de bank moest liggen, liep zij langs de banken. Zodra je probeerde te kijken, stond ze altijd precies achter je en gaf je een tik met haar witte koord.

Met soeur Gerarda had ik het ook al niet getroffen. Zij sloeg niet maar zij zeurde eeuwig en altijd over de fraterschool. Daar moest je de hele dag doodstil zitten met de armen over elkaar om goed te leren lezen, schrijven en rekenen. De frater had grote handen. Voor het minste of geringste kon je een draai om je oren krijgen. Geen wonder dat

iedereen onze school ‘skol di Nichi’ noemde. Als zij er niet was geweest, zou toch immers geen kind naar school komen. Zij had gezegd dat ze ons zou leren tekenen en zingen - dat deed ze ook - maar eigenlijk was zij voor ons een tweede moeder. Als je iets wilde weten, kon je alleen bij haar terecht. Zij had ook gezegd dat de soeurs Papiamentu verstonden maar als je hun wat vroeg, stonden zij schaapachtig te lachen en naar Nichi te wijzen. Ik werd wel eens geplaagd met mijn ‘brilletje-van-een-cent’ en voor ‘schele’ uitgemaakt. Zodra Nichi zag dat het huilen me nader stond dan het lachen, trok ze mij bij zich op schoot en probeerde me te troosten. Dat zouden die soeurs vast nooit doen; die hadden niet eens een schoot! Als er eens een jongen de weg naar de wc niet tijdig kon vinden en dan ontroostbaar buiten stond te huilen, was Nichi de enige die zich over hem ontfermde. De soeurs keken elkaar aan en trokken een vies gezicht. De pechvogel mocht dan van Nichi een koekje uit een trommeltje vissen. Toen ze merkte dat er één bepaald lied was waar we gek op waren, mochten we dat elke dag zingen. Dat we de woorden niet begrepen deerde haar noch ons.

Henkla, henkla, frole bazòn
 Henkla, henkla, frole bazòn
 Mi n' bisa henkla, mi n' bisa henkla
 Mi n' bisa henkla si mi n' ta mazòn.

Jaren later hoorde ik in Leiden, toen ik in het speekwartier langs een kleuterschool liep, de kinderen zingen:

Hinkelen, hinkelen, vrolijk in 't rond
 Hinkelen, hinkelen, vrolijk in 't rond

Wie niet kan hinkelen, wie niet kan hinkelen
Wie niet kan hinkelen, die is niet gezond.

In de eerste week van januari - het schooljaar viel toen samen met het kalenderjaar - ging ik naar de 'skol di fratu'. Als je naar het St. Elizabeth Hospitaal toe liep, lag links de Sint Vincentiusschool voor lager onderwijs en rechts het Sint Thomas College, dat behalve de lagere school ook nog een MULO-bovenbouw kende. Hoewel beide jongensscholen door de fraters van Tilburg werden geleid, werd met 'kol di fratu' alleen het Sint Thomas College bedoeld; de Sint Vincentiusschool werd op geringschattende toon aangeduid met 'skol di pornada' om aan te geven dat de leerlingen daar geen schoolgeld betaalden. Zowel mijn ouders als mijn beide grootmoeders hadden mij op het hart gedrukt dat ik me maar beter niet moest bemoeien met kinderen van die school. Dat maakte me erg nieuwsgierig. Mijn broer die drie jaar ouder was, lachte me uit toen ik vroeg of de jongens van die school soms een besmettelijke ziekte hadden, maar gaf geen antwoord. Dat viel me erg tegen van hem omdat ik de laatste tijd veel van hem had geleerd. We waren in die tijd gewend te eten wanneer we honger hadden, ieder apart. Daarom vond ik het zo fijn dat mijn broer gelijk met mij honger kreeg zodat we meestal samen aan tafel zaten. Hij had de moeite genomen een leesplank te maken en letters te tekenen en uit te knippen om me alvast te laten zien wat me te wachten stond wanneer ik bij frater Rigobert in de klas zou zitten. 'Het valt best mee', zei hij, 'die frater is

zo kwaad nog niet. Alleen een ding, als hij met zijn ogen begint te knippen of op zijn hakken gaat staan wiebelen, moet je uitkijken. Dan kan hij wel eens heel boos worden en dan vallen er klappen. Ik weet er alles van.'

Mijn vader had bepaald dat mijn broer me de eerste dag bij frater Rigobert moest afleveren. Omdat hij merkte dat ik een beetje benauwd keek toen we langs de Sint Vincentiuschool liepen, hield hij mijn hand stevig vast. Tot mijn teleurstelling ontdekte ik dat er doodgewone jongens rondliepen. Het heeft lang geduurd voordat het tot mij doordrong dat armoe beschouwd werd als een soort pek waarmee je maar beter niet om kon gaan.

'Dag brilleman', zei frater Rigobert, gaf me een hand en wees mij een plaats aan op de voorste bank in de middelste rij. Hij heeft waarschijnlijk nooit geweten dat hij mij hiermee mijn eerste bijnaam heeft gegeven, die een taai bestaan heeft geleid. Ik had geen voor- en geen achternaam, ik was en bleef 'brilleman'. Niet zonder leedvermaak hoorde ik in het speelkwartier dat de frater sinds jaar en dag bekend stond als 'Bèto Banana' omdat men een zekere overeenkomst meende te zien tussen zijn fysiek en een banaan. 'Bèto' was de gebruikelijke afkorting van Albert en Gilbert, dus waarom ook niet van Rigobert? Dat had mijn broer me ook best kunnen vertellen, vond ik. In de klas keek ik niet op of om. Al mijn aandacht ging uit naar het kruisbeeld dat aan een zwart koord om de nek van frater Rigobert hing, en naar de vele knopen aan zijn wit habijt. Het hinderde mij dat er een paar niet dicht zaten: de fra-

ter die om de haverklap naar zijn zakhorloge greep, was zeker te lui om alles netjes dicht te knopen. Ik had net ontdekt waar hij het horloge verstopte toen hij door in zijn handen te klappen alle geroezemoes smoorde. Door gebaren maakte hij ons duidelijk dat er in de klas niet mocht worden gepraat en dat we rechtop moesten zitten met de armen voor de borst gekruist. Vóór in de klas stond een groot bord met plaatjes. Onder elk plaatje zaten kleine spijkers waar letters aan hingen. De frater ging schuin naast het bord staan, wees met een aanwijsstok eerst het plaatje aan, daarna de letters en zei dan duidelijk articulerend een woord dat wij in koor moesten nazeggen:

aap - roos - zeef - muur - voet - neus
 lam - gijs - riem - muis - ei - juk
 jet - wip - does - hok - bok - kous .

Wij hadden wat moeite met ‘gijs’. We zeiden ‘hijs’ waarop de frater vlak voor mijn bank kwam staan en met open mond achter in zijn keel ‘ggg’ voordeed. Ik zat vol afgrijzen te staren naar het speeksel dat als een regendruppel op mijn bank terecht was gekomen, toen hij een grote witte zakdoek te voorschijn toverde, met één snelle beweging de bank schoon veegde, mij een tik op mijn wang gaf en onverstoorbaar een ander woord aanwees. Ik had ondertussen wel door dat dat gekke jongetje met zijn stomme pet ‘gggijs’ heette en dat ‘jet’ de naam was van het meisje met een grote strik in het haar; ‘does’ was zeker het Hollandse woord voor een zwarte hond maar wat was nu een ‘juk’? De frater die alleen Hollands sprak, durfde ik niets te vragen. Hij had het trou-

wens erg druk om ons het verschil te laten horen tussen ‘hok’ en ‘bok’, heilloze pogingen, die hij op den duur wel opgaf. Hij had ook door dat zijn Nederlandse uitleg volkomen nutteloos was. Daarom liet hij ons versjes en liedjes uit het hoofd leren in de hoop dat we van lieverlee zelf wel zouden begrijpen waar het allemaal om begonnen was. De eerste tijd voelde ik me allesbehalve op mijn gemak omdat ik zoveel te vragen had. Maar in de klas was Papiamentu niet toegestaan. Ik verlangde soms naar Nichi terug. Bij haar kon je tenminste terecht als je ergens mee zat. Aan de andere kant leerde je van de frater elke dag wel een paar Hollandse woorden, die je bovendien zelf mocht maken met de letters van je leesplank: roos... wat hoor je achteraan? sssss... goed zo! bok... wat hoor je vooraan? b-b-b-... prima! Maak nu eens het woord boos. Daar maken we een versje van:

Ben je boos
 Pluk een roos
 Zet 'm op je hoed
 Dan ben je morgen weer goed.

Toen we met zijn allen bezig waren het versje op te zeggen, leende ik de h van hok, haalde bij voet de v weg en maakte het woord hoet. Waarom keek de frater nou niet even? Ik zat kaarsrecht in de bank met mijn armen stevig over elkaar driftig met mijn ogen te knippen om zijn aandacht te trekken, maar nee hoor. Hij was zo druk bezig met zijn aanwijsstok het versje erin te heien dat hij mij niet eens bekeek. Ten einde raad tikte ik tegen het kruisbeeld dat op zijn buik bengelde. Hij keek mij verbaasd

aan en trok zijn wenkbrauwen op toen ik hem triomfantelijk liet zien wat ik gedaan had. Het volgende ogenblik kreeg ik een draai om de oren terwijl hij met stemverheffing zei 'dit mag niet' - hij raakte het kruisbeeld aan - en 'dat is fout'. De drie letters vlogen onder de bank omdat hij met een handbeweging mijn produkt wegvaagde. Met een boos gezicht weer overeind gekropen, hoorde ik hetzelfde versje weer, treiterend langzaam opgedreund en zag ik dat de aanwijsstok in mijn richting wees.

De cijfers op het bord bleken sommen te zijn die we met zijn allen in koor moesten opdreunen: één en één is twee, twee en één is drie... Als we dat onder de knie hadden, zouden we leren hoe wij op een blaadje met hokjes zelf sommen moesten opschrijven. Dat kon alleen als we met een potlood om konden gaan. Een potlood was geen dolk en ook geen harpoen - hij tekende deze werktuigen op het bord - een potlood moest daarom niet omklemd worden - hij deed het even voor - maar losjes vastgehouden tussen duim en middelvinger. De wijsvinger moest er gestrekt op liggen ('Denk erom, geen kromme vinger!'). Het heeft heel lang geduurd vóór alle kinderen dit te pakken hadden. De frater ging telkens in de bank zitten naast een leerling om met onuitputtelijk geduld aanwijzingen te geven of keer op keer voor te doen wat hij precies bedoelde. Als ik thuis zag hoe mijn vader zijn pen vasthield tussen wijs- en middelvinger protesteerde ik heftig maar hij lachte me vierkant uit. Ik moest goed begrijpen, dat Bèto alles over mij te vertellen had maar dat hij toevallig zijn eigen baas was. Straks zou ik hem ze-

ker nog gaan voorschrijven dat hij 's morgens en 's avonds op zijn knieën voor het bed moest bidden! Frater Rigobert had in de klas voorgedaan hoe wij thuis bij het naar bed gaan en bij het opstaan 's morgens de gebeden, die wij vóór en na de lessen met dichtgeknepen ogen in koor opdreunden, moesten opzeggen.

‘Onze Vader die in de hemelen zijt’

Waarom ineens ‘hemelen’ terwijl anders altijd gezegd werd dat we later in de hemel zouden komen als we maar braaf waren. En wat betekende nu ‘zijt’? Met het ‘Wees gegroet, Maria’ had ik nog meer moeite: ‘gezegend is de vrucht uws lichaams, Jezus’. Daar begreep ik helemaal niets van. Daarna moest je met het hoofd knikken. Waarom? Er was niemand die je kon helpen: vader, moeder, grootmoeder... Zij lachten maar of mompelden ‘wijsneus’. Zelfs mijn broer zei dat ik hem niet moest lastig vallen als hij midden in Pietje Bell zat. Ik moest me niet verdiepen in zaken van grote mensen maar goed mijn best doen op school. Het was toch fijn dat ik leerde lezen, schrijven, sommen maken en Hollands spreken? Nou dan! Dat je in ieder geval het woordje ‘waarom’ moest vermijden, was wel duidelijk. Op school hoorde ik eens een frater uitvallen tegen een jongen uit een hogere klas die het gewaagd had dat woord te gebruiken. ‘Waarom... daarom!’ had de frater hem toegesnauwd terwijl hij zijn woorden met een draai om de oren onderstreepte. Zelfs mijn grootmoeder die ik bewonderde omdat zij voor elk gat een spijker wist, antwoordde altijd op mijn ‘pakiko?’ (waarom) ‘pakoko’, wat

nergens op sloeg. Dat ze daarbij ook nog in haar handen klapte en schaterlachte, maakte mij alleen maar boos. Ik nam het haar toch al kwalijk dat zij zich solidair had verklaard met mijn moeder, die mij het hard hollen verboden had. Als ik anders tegen haar zei dat ik van mijn moeder dat of dat niet mocht, wuifde ze mijn bezwaren weg. Juist nu ik op haar steun rekende, liet ze me in de steek. ‘Kijk, als je moeder vindt dat je in het speelkwartier als een pilá di salu in een hoek moet staan omdat je voorzichtig moet zijn met je bril, dan zou ik niet hollen als ik jou was’. Gehoorzaam zijn was beslist geen pretje vooral niet wanneer je nog goed moest uitkijken dat een al te brutale jongen de bril niet van je gezicht trok. Om mijn bril te behoeden, kon ik beter in beweging zijn en was ik bijna verplicht met mijn klasgenoten krijgertje te spelen. Nadat er een kring werd gemaakt en het aftellen zou beginnen, wrong ik mij tussen twee jongens in die weliswaar verrast opkeken maar niets zeiden.

Mijn vader heeft
 een doos vol spijkers
 wie kan raden
 hoeveel erin waar-run?

De afteller die midden in de kring stond en bij elke lettergreep met zijn vlakke hand de borst van een jongen raakte, begon onbedaarlijk te lachen toen ‘run’ op mij viel. Hij duwde me uit de kring en bepaalde dat jongens met brillen niet mee mochten doen. Ik keek hoopvol de kring rond maar niemand nam het voor me op. Integendeel! Ik kreeg terwijl ik beschaamd afdroop, ‘brilleman’ en ‘brel di kabai’

(paardebril) naar het hoofd geslingerd. Toen ik goed en wel berust had in mijn lot om in het speelkwartier toeschouwer te zijn, kwam op zekere dag een jongen van een hogere klas naar me toe die me kort en bondig meedeelde, dat ik mee moest doen met het spel 'polis en dief' omdat zij een 'polis' tekort kwamen. Ik had zo vaak staan genieten van dit spel dat elke uitleg overbodig was. Een drietal politie-agenten moest een zestal dieven achterna zitten, aftikken en naar een hoek van de speelplaats - de gevangenis - brengen. Ze werden dan bewaakt door een agent maar konden door een andere dief worden bevrijd. Het spannendste moment vond ik altijd als er maar één of twee dieven over waren en het hele politiekorps, de bewaking verwaarlozend, de jacht op deze laatste(n) opende. De jongen die erin slaagde de achtervolgers te slim af te zijn en alle dieven bevrijdde, was de held van de dag. Geen wonder dat de meeste jongens het liefst dief wilden zijn. Ik was allang blij dat ik agent mocht zijn en rende zo hard ik kon een paar dieven achterna. Ik zou eens laten zien wat brilleman kon! In volle vaart botste een jongen tegen mij aan waardoor één van mijn brilleglazen in splinters uiteen viel. Onmiddellijk werd ik door een heleboel jongens omringd die van schrik en verbazing om het hardst 'ata' begonnen te schreeuwen maar verder niets deden. Op het geschreeuw kwamen een paar werksters van het ziekenhuis aan hollen. Ze sloegen alleen de handen voor de ogen, riepen jammerend 'abemaria' maar deden ook niets.

Ineens was daar frater Rigobert die zich zo snel

over me heen boog dat zijn kruisbeeld tegen mijn voorhoofd bonkte. Hij loodste me behendig langs de jongens en bracht me naar het ziekenhuis. Terwijl ik huilend stond te wachten op een oogarts die zou moeten kijken of er geen splinters in mijn ogen waren terecht gekomen, legde de frater zijn hand op mijn hoofd en begon op zachte toon ‘stil maar, stil maar’ te mompelen. Ik had altijd gedacht dat alleen Nichi kon troosten maar deze frater die door zijn habijt in mijn ogen iets heiligs had zoals de beelden in de klas, bleek ineens een gewoon mens te zijn die met zijn grote witte zakdoek mijn tranen droogde en mij opdroeg mijn neus te snuiten.

Na dit ongeluk werd ik op de speelplaats nauwelijks meer aangekeken. Polís en dief kon ik wel vergeten; als ik voor vol aangezien wilde worden, zou ik dus in de klas moeten uitblinken. Ik ging me nog meer uitsloven toen ik van mijn broer had gehoord dat het hoofd van de school daags vóór de vakantie alle klassen langs liep en persoonlijk de rapporten kwam uitdelen. De uitblinkers kregen van hem speciale aandacht.

We hoorden het hoofd der school op de gang zijn keel luid schrapen en van schrik gingen we rechtop zitten. Hij was fors gebouwd. Aan de slapen van zijn kogelronde kale hoofd was hij grijs. Een paar lichtblauwe ogen keken achter een bril met gouden montuur onderzoekend rond. De borstelige wenkbrauwen gaven hem een streng uiterlijk. Onze frater knipte met duim en middelvinger ten teken dat we naast de bank moesten gaan staan. Het hoofd deed

net alsof het helemaal niet hoefde en gebaarde dat we maar gauw moesten gaan zitten. Uit zijn binnenzak haalde hij een andere bril die hij voor zijn open mond hield. Hij blies er niet op maar hij deed net als frater Rigobert wanneer die ons de g van gijs wilde leren. De klas zat muissstil te kijken hoe hij een grote zakdoek uit zijn zak haalde en de glazen van zijn bril begon op te poetsen. Dat moest ik onthouden. Dat zou ik thuis ook kunnen doen. Ik had eigenlijk ook twee brillen nodig. Ik werd in mijn gedachtengang gestoord toen het hoofd ons heel langzaam begon toe te spreken. Hij was erg tevreden over onze klas die in zo'n korte tijd zoveel had opgepikt. Hij had gehoord dat we geleerd hadden om de klas schoon te houden en dat er nog maar een paar jongens waren die af en toe te laat kwamen. Frater Rigobert wees naar het bord waar onder 'te laat' maar één naam stond. Het hoofd vertelde dat hij ook ouders gesproken had die blij waren dat hun kinderen veel netter waren geworden en dat ze hun moeder hielpen. Daarna ging hij ons uitvoerig uitleggen wat we al lang wisten: aan de hand van de resultaten werden de leerlingen in vijf groepen ingedeeld. Hij schraapte weer eens zijn keel en zei dat hij de namen zou opnoemen van de leerlingen van de derde groep. Die mochten naast hun bank gaan staan. Dat waren jongens van zessen klaar. Wat zij gepresteerd hadden, was net voldoende. Het hield niet over maar ze konden aan het eind van het jaar wel overgaan. De leerlingen van de tweede groep die voor alle vakken een zeven hadden behaald, waren jongens van stavast, jongens van Jan de Witt. Die zouden het later

ver schoppen. Ik ging alvast kaarsrecht zitten en perste de gekruiste armen tegen mijn borst. Het moment waar ik naar had verlangd, was eindelijk daar. Een voor een kwamen de tweedegroepers naar voren, luisterden gespannen naar de cijfers die werden opgenoemd en namen hun rapport in ontvangst. Toen ik hoorde 'dat waren dus de tweedegroepers' brak het angstzweet me uit: ik had mijn naam niet gehoord. Ik kon toch niet in de vierde groep zijn... Mijn bril gleed van mijn neus toen ik een zware hand op mijn hoofd voelde die me uit de bank trok. 'Het neusje van de zalm', hoorde ik het hoofd zeggen, 'eerste groep. Weliswaar een zes voor schrijven maar daar staan twee negens tegenover en de rest allemaal achten.' Door de bewonderende blikken van mijn klasgenoten vergat ik mijn angst en begon schaapachtig te grinniken. Neen, zei het hoofd, ik mocht nog niet gaan zitten. Voor die paar jongens die maar vijfjes hadden, de vierdegroepers, was er nog hoop maar wat die branieschopper op de laatste bank ervan terecht had gebracht, dat was knuts knudde met een rietje. Die moest zijn ogen uit zijn kop schamen... Ik zag hoe de held van de speelplaats zijn gezicht in zijn handen begroef en ik glorieerde. Mijn triomf was maar van korte duur. Nauwelijks was het hoofd de klas uit - iedereen stond weer naast de bank - of frater Rigobert duwde me op mijn plaats en liep haastig naar de gevallen held toe. Hij gaf hem zowaar een opdracht! In plaats van dat de frater mij aandacht schonk, probeerde hij die grote, lompe, stomme jongen te troosten. Mijn eerste groep stelde dus niets voor als zelfs de frater de

vijfdegroeper als de leider van de klas erkende. Hij kon hard lopen, het bord met een paar fikse halen schoon maken, koffie halen voor de frater - vieze, lichtbruine koffie - maar sommen maken, ho maar! Vijfde groep! Als *hij* ging slapen, volgden hem zeker geen veertien engelen, die om zijn bed moesten waken... hij had waarschijnlijk niet eens een bed... hij sliep altijd op een matje... eigenlijk hoorde hij helemaal niet op mijn school...

Ongehinderd door trots of valse schaamte begon ik in de weken daarop een campagne om in de gunst te komen bij de leider omdat het mij nu wel duidelijk was dat je alleen meetelde als je door hem werd geaccepteerd. Ik was weliswaar de beste van de klas maar daar was niemand van onder de indruk. Alleen het hoofd van de school die op de speelplaats vriendelijk grijnsde als ik in een hoek stond te kniezen. Daar had ik wat aan! Ik wilde er zo graag bij horen... Elke dag kocht ik voor een plak (2½ cent) drop, net vijf grote zwarte knopen. Op het moment dat het aftellen zou beginnen, liep ik naar de leider toe en drukte hem een paar in de hand. Hij leek helemaal niet verbaasd maar aanvaardde het met een vanzelfsprekendheid die mij ergerde en vooral teleurstelde. Hij bedankte niet eens; hij stopte met een zwierig gebaar alles in een keer in zijn mond. Zelfs toen hij alle vijf knopen kreeg, gaf hij geen krimp. Ik besloot toen maar mijn heil te zoeken bij een appel. Die kon hij moeilijk in één hap verorberen!

Na het eten kregen we thuis meestal een banaan; appels waren vrij duur. Voor hem moest deze vrucht zeker iets bijzonders zijn. Moeders schijnen altijd alles aan te voelen: toen ik thuis zei dat ik die appel liever in het speelkwartier opat, merkte mijn moeder droogjes op, dat mijn vader niet op appels tracteerde om deze aan wildvreemde jongens uit te laten delen. Ik sloop met enige wroeging het huis uit maar wel vast besloten deze troefkaart uit te spelen. De leider keek me eerst wantrouwig aan, liet daarna de appel heel voorzichtig op de palm van zijn hand balanceren en... grijnsde. Mijn triomf was compleet toen hij mij op de schouder klopte en zei, dat ik nu een echte jongen was. Hij dacht zeker dat ik de appel gestolen had maar dat kon mij niets schelen, hij mocht denken wat hij wou.

De dag daarop sloeg hij zijn arm kameraadschappelijk om me heen en duwde me een leesplankje in de hand. Ik zag direct dat er andere woorden op stonden dan die we elke dag van het leesbord moesten opdreunen. Hij vertelde me wat er van mij verwacht werd. Vol branie verzekerde ik hem dat ik dat makkelijk kon doen en stopte het plankje - op zijn aanraden - onder mijn bloes. Toen ik goed en wel in de bank zat, sloeg de angst me om het hart. Ik keek schichtig achterom maar de reactie van de leider was zo heftig, dat ik onmiddellijk begreep dat er geen weg terug was: hij stak drie vingers op, maakte een vuist en wees daarmee op mond en ogen.

Frater Rigobert posteerde zich met aanwijsstok voor het leesbord, knipte met de vingers en de klas dreunde: aap - roos - zeef - muur - voet - neus. Ik

aarzelde even, slikte een paar keer en riep onwijs hard voordat hij naar de tweede rij plaatjes wees; aap - noot - mies - wim - zus - jet. Dat waren de woorden van de eerste rij van het leesplankje, dat, naar mij later duidelijk werd gemaakt, op de school van de duivel, de openbare school, werd gebruikt. De klas brulde van het lachen en scandeerde 'bril-le-man' terwijl de frater met hoogrode kleur mij beduidde dat ik achter het schoolbord op mijn knieën moest gaan zitten.

Ik had nu alle tijd om rustig over mijn heldendaad na te denken en kwam tot de conclusie dat ik mezelf in een wespennest had gewerkt: ik zou zeker school moeten blijven, ik zou met een rietje een pak slaag krijgen van de frater en thuis zwaaide er ook wel wat als ik te laat kwam. Toen iedereen de klas uit was, greep de frater mij in de nek en trok me naar zich toe. Hij ging boven op een bank zitten - iets wat wij nooit mochten doen - en gelastte mij hem diep in de ogen te kijken. Ik moest hem maar eens uitleggen waarom ik zo ondeugend was geweest. (Ik zweeg.) Hij herhaalde zijn vraag. (Ik bleef zwijgen.) Of ik mijn tong had ingeslikt. (Ik gaf geen antwoord.) Hij pakte mijn hoofd tussen zijn beide grote handen en vroeg of ik soms vergeten was hoe mooi het in de hemel was en hoe verschrikkelijk in de hel. Of ik soms niet meer wist dat aan mijn linkerkant altijd een duivel stond die nu aan het grijnzen was om zijn overwinning terwijl aan mijn rechterkant een zeer verdrietige engelbewaarder - met de handen voor de ogen - zich diep over mij schaamde. Als ik mij in de tweede klas ging voorbereiden op mijn eerste

heilige communie moest ik er wel voor zorgen in het vervolg dergelijke streken achterwege te laten anders zou 'Jesuke, lieve Vriend' zich wel eens kunnen bedenken of hij wel 'in mijn hartje zou willen wonen.'

Met tranen in de ogen beloofde ik beterschap terwijl ik bedacht dat een flink pak slaag mij liever was geweest dan deze eindeloze preek. Een pak slaag zou je tenminste nog een beetje aanzien in de klas opgeleverd hebben.

Pas aan het eind van het jaar toen de overgangsrapporten werden uitgedeeld, gebeurde er iets waar ik zo innig naar had verlangd: ik kreeg mijn applaus. Ik kon mijn geluk niet op toen mijn held - zonder verlof van de frater - uit zijn bank opstond, naar voren kwam, mij op de schouder sloeg en mij voor het eerst bij mijn voor- en achternaam noemde...

Hoofdstuk III

1929: Rafael Simón Urbina

De jongen die zijn pink in de inktpot stopte, kreeg van de frater zo'n flinke draai om de oren dat hij uit zijn bank viel. De klas schrok er zo erg van dat het ineens doodstil werd. De frater hielp de jongen overeind en lachte. Hij was dik, grijs aan de slapen en had een vriendelijk gezicht met blauwe ogen achter een bril met twee verdiepingen. Hij was helemaal niet boos. Op zachte toon zei hij dat van een jongen van de tweede klas verwacht werd, dat hij wist wat wel en wat niet mocht. Zijn taak was al moeilijk genoeg: hij moest ons met inkt leren schrijven en hij moest ons tafels leren. Dat was allemaal heel moeilijk maar met de hulp van God zou het best lukken. De les waarmee we elke dag zouden beginnen, heette dan ook 'godsdienstles'. Als we maar zorgden dat we onze catechismus goed kenden, kregen we vanzelf de genade om de andere vakken onder de knie te krijgen.

Ik was bezig me af te vragen wat er aan tafels te leren viel toen een jongen met een bloedende knie huilend de klas binnen strompelde. Uit een witte kast met een rood kruis haalde de frater verband, schaar, flesjes, potjes en een koektrommel. Hij hurkte naast de jongen en stopte hem een koekje in de mond. 'Stil maar', zei hij zacht, 't valt best mee, je gaat er heus niet dood van.' De jongen die met twee grote snottebellen al kauwend doordreinde,

kreeg een verband om zijn knie. Daarna werd hij meegenomen naar de wasbak waar zijn gezicht grondig werd gewassen.

In het speelkwartier stonden we in een kring met de handen op de rug, zoals we de fraters zagen doen, met ernstige gezichten na te praten over onze frater, die zo sterk was en toch net als Nichi zo aardig was geweest voor die sufferd die op de speelplaats was gevallen. Ik zei, dat hij vast eerst apotheker was geweest en daarna frater was geworden omdat ik gezien had, dat bij kleine ongelukken op straat altijd de apotheker voor de eerste hulp zorgde. Die deed dat beter dan een dokter en het kostte niks. Een jongen die in de tweede klas was blijven zitten en zich daarom erg belangrijk voelde, beet me toe, dat ik geen onzin moest verkopen: onze frater was een dokter! 'Hoe weet je dat?' vroeg ik. 'Ik zeg 't toch!' schreeuwde hij. De andere jongens lachten me uit, duwden me uit de kring en moedigden de zittenblijver aan om verder te vertellen.

Een paar dagen later kreeg hij zijn straf: midden op de speelplaats stond hij te schreeuwen: 'M'a guli un prèkè!' (ik heb een veiligheidsspeld ingeslikt). Hoe meer jongens om hem heen stonden te dringen, hoe harder hij schreeuwde. Hij bleef maar op zeurderige toon herhalen 'm'a guli un prèkè'. Ik stond met leedvermaak verbijsterd te kijken naar de tranen van die grote jongen en naar wat er allemaal gebeurde. Een paar fraters draaiden om het slachtoffer heen, het hoofd der school riep van alles door elkaar en sommige jongens voerden een krijgsdans uit terwijl ze uit volle borst riepen 'm'a guli un prè-

kè', 'm'a guli un prèkè'. Papiamentu op de speelplaats en toch geen straf! Opeens zag ik onze frater uit de klas komen; hij baande zich een weg door de omstanders en liep op de jongen af, die zich hevig aanstelde omdat hij zoveel aandacht kreeg: hij probeerde zijn haren uit zijn hoofd te trekken. De frater gaf hem eerst een klap om hem te kalmeren en zei daarna op zachte toon:

'De prèkè was-ie open of dicht?'

'Será (dicht)', fluisterde de jongen.

'Nou, kijk 'ns aan, dan poep je 'm toch gewoon weer uit, malle jongen.'

De dokter-frater legde even een arm om zijn schouders en liep statig naar zijn klas terug.

Vanaf die dag was onze frater Ildephonsus mijn held en nam ik het voor hem op als andere jongens hem stiekem uitscholden voor 'burdugu' (beul) omdat hij ons op hardhandige manier leerde hoe we een pen moesten vasthouden. Er werd onder de schrijffles veel gehuild: als je maar even de wijsvinger kromde, kreeg je een tik met een kleine, vierkante liniaal. De frater stond erop dat alles precies tegelijk gebeurde. Als hij met zijn vingers knipte, mocht de penhouder uit de gleuf voor in het schrijfblad worden gevist. Daarna - bij de volgende knip - moesten we in de lucht schrijven terwijl de frater het tempo aangaf. Het indopen in de inktpot deden we ook allemaal tegelijk om vervolgens in koor te zingen 'één haak en poot, één zweep en haak'. De frater noemde dit tacteren. Na een regel werden de penhouders op de inktlap neergelegd en ging de frater controleren of alles precies tussen de

lijntjes stond. Wanneer dit een jongen gelukt was, werd hij uitbundig geprezen. Hij mocht de klas langs gaan met een gezicht van doe-me-dat-eens-na. Ik zag groen van jaloezie omdat ik wist dat ik dat nooit zo zou kunnen: die lijntjes waren zo dun dat ik ze amper kon zien. Met een jongen die geknoeid had - een pen spetterde weleens of er viel soms een vlek op het papier - had de frater geen greintje medelijden. Die moest dan voor de klas komen staan en met beide handen het schrift boven zijn hoofd houden. De frater stond hoofdschuddend naast het slachtoffer dat ons niet eens durfde aan te kijken. Een jongen die tweemaal achter elkaar knoeide, moest zonder pardon op zijn knieën naast het schoolbord gaan zitten. We vonden het heel erg maar we hebben wel allemaal mooi leren schrijven.

‘Wie aan het eind van het jaar de tafels van twee tot tien niet kan dromen, kan niet naar de derde klas’, zei frater Ildephonsus. Eerst werden ze achter elkaar door de hele klas opgedreund. Bij tien keer tien is honderd kwam een uithaal en dan roffelde de frater met zijn liniaal. Dat betekende dat de wedstrijd tussen de drie rijen ging beginnen. De frater ging dan heel snel de leerlingen een voor een overhoren: acht keer zeven, negen keer acht. Wanneer drie jongens het antwoord niet wisten, ging het wekelijkse verteluur niet door. Spannend waren de verhalen over een zekere kapitein Nemo. We mochten dan gerust wat slordig in de bank zitten, armen over elkaar hoefde niet. Op het spannendste moment ging altijd de bel. De frater knipte dan met duim en middelvinger, we gingen weer rechtop zit-

ten met de handen gevouwen, de ogen dicht om te wachten op ‘indennaam desfaders en dessoons en desheiligengeestes amen’. Ik vond het zo raar dat hij dan ineens anders ging praten. Dezelfde saaie toon gebruikte hij ook als hij ons de catechismus liet leren:

Waartoe zijn wij op aarde?

Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor in de hemel te komen.

Wie heeft ons geleerd hoe wij God moeten dienen?

Hoe wij God moeten dienen heeft vooral Christus ons geleerd.

De meeste jongens vonden het maar niks. Ik werd vooral kriegelig wanneer we als papegaaien zinnen moesten opdreunen waar we absoluut niets van snapten: is God liefderijk? God is liefderijk, hij bemint ons met een oneindige liefde en bewijst ons tallóze weldáden. De frater kon ons toch met zijn kapitein Nemo-stem uitleggen waar dit allemaal over ging!

Na de dagelijkse godsdienstles kwam gelukkig ook de les Bijbelse geschiedenis. Die was wel niet zo fijn als het verteluur maar we genoten van de smeuije verhalen. O, hoe bewonderde ik de frater wanneer hij op zijn hurken David werd, met een piepstem sprak en zich daarna extra groot maakte en als Goliath bulderde. We werden er gewoon bang van maar toch wilden we telkens weer hetzelfde verhaal horen. Als Saul wierp hij eens een speer - de aanwijsstok met rubberen dop - de klas in; de dop vloog eraf maar niemand lachte...

Jammer genoeg had hij op zeker ogenblik geen tijd meer voor verhalen omdat hij ons klaar moest maken voor de eerste heilige communie. Elke morgen leerde hij ons zingen:

Jesuke, lieve Vriend
 waar hebben we 't aan verdiend
 dat Gij in ons hartje wilt wonen
 Gij die in de hemel moet tronen
 Welkom, welkom, Jesuke zoet
 Kom toch alle dagen
 Zie hoe vurig hoe welgemoed
 al Uwe kinderen het vragen.

Hierna ging hij ons uitleggen waar het allemaal om begonnen was. We snaptten er zo goed als niets van. Vragen mocht niet. Maar toen hij zei dat de hostie veranderd werd in het lichaam en bloed van Christus vroeg ik toch hoe dat kon. Ja, zei de frater, dat was niet zo eenvoudig, dat kon ik beter aan de kapelaan vragen. Ik moest maar bidden, veel bidden om genade. Ik wist niet eens wat genade was! Wanneer om drie uur de bel ging, moesten we nog even blijven zitten om te zingen:

De lieve Jezus
 woont nu in mij
 Nooit was een engel
 als ik zo blij
 O, kon ik zingen
 een engelenzang
 Ik zong voor Jezus
 mijn leven lang.

‘Jullie begrijpen zeker wel dat je erg braaf moet zijn, ook op straat, ook thuis’, zei frater Ildephon-

sus. Over enige tijd zou een kapelaan komen die precies zou zeggen wie wel en wie niet zo ver was om Jezus in zijn hart te ontvangen. Dat maakte zo'n indruk dat de klas van die dag af veel rustiger werd. Er waren jongens die haast niet durfden te spelen. Ik zat zo te piekeren over die hostie dat ze thuis dachten dat ik ziek was.

‘Je doet dit jaar toch geen eerste communie’, zei mijn moeder, ‘maar dat hoef je niet aan de frater te vertellen.’

‘Ik ben toch al zeven’, antwoordde ik verschrikt, ‘en dan moet het toch?’

‘Dat maak ik wel uit en niet de frater!’

Een paar dagen later kwam de frater opgewonden de klas binnen en zei op strenge toon dat we de naam van die rebel uit Venezuela, ene Uur-bie-na, in zijn klas of op de speelplaats niet mochten noemen. Over die zwarte bladzijde in de geschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden konden we maar beter zwijgen. We keken elkaar verwonderd aan. Waarom mochten we niet praten over wat er gebeurd was terwijl heel Curaçao nergens anders over sprak? Wat bedoelde hij precies met ‘zwarte bladzijde’? Zwarte mensen hadden er toch niets mee te maken. Zodra er iets mis was, hadden de zwarten het gedaan. Deze keer had ik met eigen ogen gezien dat de Venezolanen die te keer waren gegaan, beslist niet zwart waren. Ons huis stond in het centrum van de stad, op een steenworp van Fort Amsterdam waar het allemaal om begonnen was. 's Zaterdags logeerde ik nooit bij grootmoeder en dat

was maar goed ook anders had ik Urbina moeten missen. Mijn moeder had ons wakker gemaakt met de woorden: ‘Dit *moeten* jullie zien, het is iets om nooit te vergeten.’ Mijn vader protesteerde heftig en verweet haar dat ze ons leven in gevaar bracht. Toen zijn pogingen om ons weer naar bed te krijgen mislukt waren en de nieuwsgierigheid van mijn moeder het gewonnen had van zijn bezorgdheid, ging hij voor het Heilig Hartbeeld op zijn knieën luidkeels het Onze Vader bidden. We stonden in het donker met de neus tegen de jalouzieën gedrukt en vonden wat we zagen erg grappig. Ik zag Venezolanen met grote hoeden op luid schreeuwend door de straat lopen; er moeten schoten zijn gelost maar ik heb er niets van gemerkt omdat ze anders moeten hebben geklonken dan in de cowboy-films die ik gezien had. Ik schrok pas toen ik een man, kermend van pijn, zag neervallen. Hij sleepte zich naar de overkant waar de deur van de apotheek Botica Nueva van Shon Mimichi Araujo op een kier werd geopend en een hand hem naar binnen trok. De lol was er voor mij af; ik holde naar bed en verborg mijn hoofd in het kussen om het gejammer, dat nu harder klonk, niet te horen.

Op de speelplaats dromden de jongens om mijn broer en mij heen omdat zij wisten dat ons huis in de vuurlinie lag. Eindelijk stond ik in het middelpunt van de belangstelling en kon ik de jongens die niets hadden meegemaakt in geuren en kleuren vertellen hoe een echte oorlog werd uitgevochten. Of ik Urbina had gezien? Tuurlijk, de generaal stond midden op straat met twee revolvers en loste schoten op de

Hollandse mariniers die niet eens terug schoten. Waarom niet? Het mocht niet van Kapitein Borrel. Mijn broer liet me rustig begaan. Hij viel me alleen in de rede om te zeggen dat de kapitein geen Borrel maar Borren heette. Af en toe glimlachte hij als hij zag hoe ik de frater probeerde na te doen. Ik spreidde mijn armen uit en vertelde: ‘De hele straat zag blauw van de rook en de kruitdamp deed pijn aan mijn ogen maar ik bleef toch kijken. Ik hoorde een paar mensen kermen van de pijn en ik zag hoe gewonden de apotheek werden binnengedragen. Ja, het was heel erg, een compleet slagveld...’

Midden in mijn verhaal werd ik in de nek gegrepen door onze frater die mij hardhandig verzocht mijn rare praatjes voor me te houden. Na schooltijd liepen een paar jongens met me mee om het verhaal nog eens te horen. Toen een oudere jongen die natuurlijk vond dat ik te veel aandacht kreeg, mij vroeg waarom Urbina het fort had veroverd en daarna onmiddellijk was weggevaren, kon ik alleen stotterend zeggen: ‘Mi...mi...n’ s...sa.’ (ik weet het niet). Waarom was Urbina die toch de baas was van Curaçao niet in het paleis van de gouverneur gaan zitten? Waarom had hij de gouverneur meegenomen? Thuis hoefde ik niets te vragen, daar zouden ze toch zeggen dat het grote-mensen-zaken waren. Mijn grootmoeder moest dus uitkomst brengen: die wist immers altijd alles en van haar hoorde ik nog eens wat. Van mijn vader kreeg ik onmiddellijk verlof om naar haar toe te gaan. Bij het noemen van de naam Urbina betrok haar gezicht al en sloeg ze een groot kruis. Zij wenste niet te praten over die stom-

me Venezolanen die zich zo negerachtig hadden gedragen. Ik viel haar in de rede: ik had zelf gezien dat die herrieschoppers, zoals zij hen noemde, blanke mannen waren met grote hoeden en grote snorren. Ze lachte als een blèrende geit en zei dat ik in het donker niet eens de vingers van mijn hand kon zien en als het blanken waren, dan waren ze in ieder geval 'blanku pretu' (zwarte blanken). Met haar schoot ik deze keer ook niets op.

Het toeval wilde dat, toen zij een avond naar het lof was, mijn oom kwam binnenvallen. Ik ben altijd een beetje bang voor hem geweest: hij was ook zo groot en zo zwart, net een zwarte Goliath. Hij kwam zelden op bezoek en als hij er was, zei hij geen woord tegen mij. Lang bleef hij ook nooit; hij dronk niet eens een kopje van de koffie waar zijn moeder zo trots op was. Zodra ze hem begon te verwijten dat hij er weer zo slordig bij liep - hij had nooit een jas aan en zijn overhemd hing altijd een eind uit zijn broek - en aan mijn vader een voorbeeld moest nemen, stond hij op uit de schommelstoel, legde een hand op mijn hoofd en zei:

aunque el mono se viste de seda
mono es y mono queda.

Daar moest hij zelf hevig om lachen. Ik lachte ook mee omdat ik die zinnen al zo vaak had gehoord en precies wist wat zou volgen:

al draagt een aap een gouden ring-ggg
hij is en blijft een lelijk ding-ggg.

Hij moet gezien hebben dat ik hem wat angstig aankeek want hij tikte me op de wang, stak een vinger omhoog en zei dat ik heel goed moest luisteren. Ik

was al een grote jongen die van die rokkendragers wat Hollands had geleerd en daarom zeker wel kon volgen wat hij ging zeggen. Hij schraapte zijn keel en begon:

O, Curaçao, o, Curaçao
O, land van smart en zuchten
Het land van steen en harde rots
En planten zonder vruchten.

Hij ging maar door en door, hield af en toe op om schaterend te lachen en had het over een oorlogsschip Kortenaer dat veel te laat was ingezet ('maar al zijn spoed, het mocht niet baten, Urbina was weer heen gegaan'), en over Urbina, die die suffe Hollanders een mooie poets had gebakken. Toen hij even ophield om zichzelf een borrel in te schenken uit een platte fles, die hij uit zijn achterbroekzak haalde, vroeg ik waarom Urbina een zwarte bladzijde was. Had de frater dat gezegd? Zwarte bladzijde? Welnee, 8 juni was een rouwdag. Voortaan zou op die datum de vlag van de gouverneur met die drie gekke witte ballen links in de hoek, halfstok gehesen moeten worden. Urbina was een generaal die met enkele van zijn kornuiten die bij de Shell werkten, in een oogwenk de wapens die hij nodig had uit het goed bewaakte Fort Amsterdam had meegepikt. Hij had bovendien een Amerikaans schip gestolen en gouverneur Fruytier en een commandant gedwongen met hem mee te gaan.

Waarom? Anders zouden de mariniers toch op het schip schieten als hij de haven uit was. Nu kon dat natuurlijk niet. Pas toen Urbina goed en wel in Venezuela was, mochten die twee terugkeren. De

Hollanders moesten zich schamen dat zoiets mogelijk was geweest en daarom had ik-weet-niet-wie in een lang vers de hele troep te kakken gezet. Om zijn Hollandse collega's te jennen had hij het vers uit het hoofd geleerd toen hij had gehoord dat je streng gestraft zou worden als je het bij je droeg. Het idee! Het viel hem bar tegen dat ik daar helemaal niets van gehoord had. In plaats van al dat bidden en al die schietgebedjes ('Heilig Hart van Jezus, ik vertrouw op U') zouden die rokkendragers aandacht moeten besteden aan belangrijke dingen.

Hij zou zich net weer een borrel inschenken toen mijn grootmoeder in de deuropening opdook en hem op bitse toon waarschuwde van haar huis geen café te maken. Mijn oom richtte zich op, gaf me een knipoog en liep lachend de straat op.

Maanden daarna bleef Urbina het gesprek van de dag, juist omdat er op school niet over hem mocht worden gesproken. Voor ons was hij een held, zoals Buck Jones, een cowboy die in zijn eentje een bende Indianen kon uitroeien. Urbina was voor ons belangrijker dan de eerste communie waarover de frater het de hele tijd had. Natuurlijk kwam er voor mij ook nog bij dat ik ineens erg getapt was. Veel jongens vroegen of ze niet eens een keer mee mochten naar het huis van waaruit ik Urbina had gezien.

Ik durfde geen enkele jongen mee te nemen omdat thuis een onderscheid werd gemaakt tussen schoolkameraden en huisvrienden. Ik had een keer meegemaakt dat een jongen die bij mij aan tafel zijn huiswerk zat te maken - zijn huis had maar één kamer - aan een kruisverhoor werd onderworpen.

Waar hij woonde, wie zijn ouders waren, wat zijn vader voor de kost deed, of zijn moeder wel met zijn vader was getrouwd, of hij soms ook familie was van die zuiplap die 's zaterdags de hele stad op stelten zette. De jongen die met trillende lip de vragen had beantwoord, had op zeker ogenblik zijn spullen bij elkaar gepakt en was huilend het huis uitgelopen. Ik kreeg toen te horen dat schoolkameraden alleen door ouders tot huisvrienden mochten worden verklaard. De behandeling van die jongen vond ik zo gemeen dat ik me toen had voorgenomen nooit meer iemand mee naar huis te nemen. Ik moest daarom wel elke keer een smoes verzinnen om nieuwsgierige jongens buiten de deur te houden. Het gevolg was dat men begon te twijfelen aan mijn Urbina-verhaal dat ik op verzoek tegen mijn zin telkens weer herhaalde. Er waren zelfs jongens die zeiden dat ik daar helemaal niet woonde, dat ik hen voor de gek had gehouden, dat ik door mijn grootmoeder werd grootgebracht zoals dat zo vaak op het eiland gebeurde. Ik schaamde me zeker voor haar omdat ze zo zwart was. Dat laatste vond ik zo erg dat ik me voornam geen woord meer te zeggen over Rafael Simón Urbina. Dank zij hem had ik overigens wel een goede reden gekregen om uit bed te kruipen en te kijken wat er 's avonds in de Breedestraat te doen was. Als ik gesnapt werd, zou ik altijd kunnen zeggen dat ik dacht dat Urbina weer bezig was. Precies tegenover ons huis stond een gebouw dat 'International' heette. De deuren waren altijd potdicht, het moet er erg heet geweest zijn. Overdag zou je gedacht hebben dat het een pakhuis was maar 's

avonds was het een komen en gaan van deftige heren en opgedofte dames. Wanneer een gast werd binnengelaten, kon ik de muziek horen en kon ik af en toe danspaartjes zien die aan elkaar geplakt leken. De dames hadden lange blote armen en droegen jurken van een glanzende stof waarvan mijn moeder onderjurken had. Waarom konden de deuren niet open blijven? Er moest dus wat meer aan de hand zijn. Ik was zo nieuwsgierig dat ik er halve nachten voor opleef maar ik werd geen steek wijzer. Ik keek wel mijn ogen uit naar dronken mannen die strompelend uit een steeg kwamen en luidkeels over niks gingen staan ruziën. ‘Als de drank is in de man, is de wijsheid in de kan’, verklaarde mijn broer toen ik hem eens vroeg hoe het mogelijk was dat volwassen kerels zich zo konden aanstellen. Een enkele keer hoorde ik een gitaar en werd er gezongen. Dan was het net of ze ineens nuchter werden. Tweestemmig of soms zelfs driestemmig klonken liedjes die op school werden geleerd: Klein vogelijn op groene tak of 't Zonnetje gaat van ons scheiden. Jammer dat de serenade altijd te vroeg werd verstoord omdat de zangers ruzie kregen over de kleur van een auto of over de juiste uitspraak van een woord.

Begin december moesten de kinderen op zoek naar gras, dat Yerba di San Nicolas (Sint Nicolaas-gras) werd genoemd. Dat kwam op Curaçao zelden voor, alleen in de regentijd groeiden hier en daar een paar sprietjes. We moesten onze schoen klaar zetten met die sprietjes erin en op 6 december 's morgens kijken wat we van Sinterklaas hadden ge-

kregen. Op school hadden we een lied geleerd:

Zie de maan schijnt door de bomen
Makers, stak uw wilde gras
Teerlijk avondjis gekomen
Avondje van Sinterklaas.
Vol verwachting klopt ons gart
Wie de koek krijgt, wie de haard.

Ook op de avond van 5 december stond ik met mijn neus tegen de jalouzieën te kijken naar wat zich op straat afspeelde toen ik mijn vader naar boven hoorde komen. Het scheelde niet veel of hij had me ontdekt. Ik kon nog net in een klerenkast kruipen en wachten tot de kust veilig was. Na enige tijd kwam ik er kletsnat uit: nooit heb ik geweten dat een mens zo kon zweten! Ik merkte onmiddellijk dat het gras verdwenen was en dat naast mijn schoen een grote doos stond. De oudere jongens die mij op school hadden uitgelachen en hadden beweerd dat Sinterklaas niet bestond, hadden dus gelijk. Mijn eigen vader hield me voor de gek. Moest ik daarvoor zoveel moeite doen om aan gras te komen voor het paard van Sinterklaas terwijl hij dit zomaar door het raam naar buiten smeed? Of zou hij zelf het gras opeten? Hij was immers gek op lamoengras, een kruid waarvan een soort thee werd gebrouwen, die, volgens hem, diende om zijn maag schoon te maken. Onze magen werden niet met lamoengras maar met wonderolie schoongemaakt. Dat gebeurde altijd op de eerste dag van de grote vakantie die toen in december viel. Wat kunnen ouders toch wreed zijn! We moesten met zijn drieën achter elkaar staan. Als je aan de beurt was, kneep mijn moeder je neus net

zo lang dicht totdat je mond openging. Behendig goot zij dan die vieze olie in je keel en stopte twee pepermuntjes in je mond. Wie niet kinderachtig deed, kreeg wat van Sinterklaas; wie het hart had de boel uit te spuwen werd door Zwarte Piet naar Spanje meegenomen, in een zak. Eigenlijk kon ik die Sinterklaas niet uitstaan omdat hij helemaal uit Spanje kwam om alleen Hollandse kinderen te bezoeken als je tenminste die praatjesmakers kon geloven die het hadden over de pakjesavond die zo gezellig was. Zij mochten Sinterklaas zelfs een hand geven, wij zagen hem nooit. Ik had geleerd dat hij met paard en al over de daken reed en zijn geschenken door de schoorsteen naar beneden gooide. De meeste huizen hadden geen schoorsteen en toch kregen de kinderen wat. Hoe kon dat dan? Hoe kon ik toch zo stom geweest zijn om die bakerpraatjes te geloven?

Toen ik de volgende morgen heel vroeg gewekt werd met de woorden ‘kom maar gauw eens kijken wat de Sint heeft meegebracht’, sloop ik ongemerkt de straat op. Ja hoor, daar lag het bosje gras. Ik raapte het op, rende naar boven, ging ermee voor mijn vader staan en riep zo hard ik kon: ‘Sapperdemallemosterdpot!’ Dat had ik van frater Ildephonsus gehoord. Dat riep hij als hij heel boos was en daar schrok de klas dan van. Mijn ouders schrokken niet, ze keken elkaar verlegen lachend aan. Dat maakte me nog bozer. Toen ik de fratervloek herhaalde, mompelde mijn moeder iets van thee zetten en slofte weg terwijl mijn vader zijn schouders ophaalde. Hij zei dat hij blij was dat ik het bosje gras

had gevonden zodat hij van dat Sinterklaas-gedoe af was. Ik moest het niet zo zwaar opnemen, het was maar een grap. Mooie grap! Ik kon er niet om lachen. Zou Rafael Urbina zijn zoon ook als een idioot hebben behandeld? Vast niet! Als ik in Venezuela geboren was, zou ik nu de zoon zijn geweest van een generaal en dan zou ik nooit hebben gehoord van die stomme Sinterklaas en zijn Zwarte Piet...

Hoofdstuk IV

1930: Koló ku kabei

Wat keek ik op toen ik voor de rij van de derde klas in plaats van een frater een doodgewone man zag staan! Hij was onze klasse-onderwijzer, zei hij, we moesten geen ‘frater’ maar ‘meester’ tegen hem zeggen. Toen ik goed en wel binnen was en als altijd op de eerste bank in de middelste rij moest gaan zitten, kon ik hem goed bekijken. Hij was vrij klein, had een bleek, rond gezicht waarin een paar bruine ogen je vriendelijk aankeken, net alsof hij een binnenpretje had. Door zijn achterover gekamd sluijk, bruin haar leek het net of zijn voorhoofd te groot was. Zijn pak en zijn overhemd waren hagelwit en hij had witte schoenen aan. Dat zal zo wel moeten, dacht ik, de fraters liepen immers ook altijd in het wit. In plaats van het zwarte koord met kruisbeeld droeg de meester een felrode das, Hij begon met ons te vertellen, dat hij Schelts heette en dat hij uit Suriname kwam, een vreselijk groot land met bossen en oerwouden, waar het meer regende dan op Curaçao. Daardoor was zijn land veel groener. Behalve gewone mensen woonden er ook Indianen en Bosnegers. Later zou hij ons meer over zijn land vertellen. Lezen, rekenen en Nederlandse taal waren heel belangrijk maar hij zou ons ook nog aardrijkskunde leren. We moesten maar heel goed ons best doen, het hele jaar door, dan konden we met een gerust hart overgaan naar de vierde klas, de

moeilijkste klas van de school.

Hoewel ik moest toegeven, dat ik hem wel mocht, vond ik het toch raar dat ik na frater Rigobert en frater Ildephonsus les zou moeten krijgen van een gewone man. Thuis zei mijn vader alleen maar wat hij vaak zei als mijn moeder ergens mee zat: ‘Dios ta grandi’. Maar voor mijn moeder was hiermee deze keer de kous niet af. Ze vond dat het geen pas had: je stuurde je zoon naar een *fraterschool* om les te krijgen van een *frater*. Die man kon misschien wel een aardige man zijn, hij kon misschien nog goed les geven ook maar natuurlijk was hij getrouwd met een akelig wijf en had hij een paar monsters van kinderen waardoor hij nooit zijn hersens bij zijn werk kon houden. Neen, fraters waren op de wereld gekomen om les te geven: zij hadden geen zorgen, hun natje en hun droogje op tijd, een goed glas wijn en een dure sigaar. Daarom konden zij alle aandacht aan hun leerlingen geven. Mijn vader moest maar eens een keer optreden, vond zij, bij de bisschop een klacht indienen of zo. Het was dat zij maar een vrouw was en zich als vrouw behoorde te gedragen, anders zou zij het wel weten! Als het nu nog een Hollander was geweest, verzuchtte ze, maar een Surinamer...

Mijn grootmoeder dacht heel diep na, keek met haar grote zwarte ogen naar het plafond en vroeg: ‘E tin koló ku kabei?’ (Heeft hij kleur en haar?) Ik vond mezelf bijzonder intelligent toen ik opmerkte, dat ik nog nooit iemand had gezien zonder kleur of haar. Grootmoeder vond dat helemaal niet en was niet gediend van die brutale streken. Ik wist drom-

mels goed wat zij bedoelde: was hij blank en had hij sluik haar? Nou? Toen ik knikte, keek ze opgelucht en zei, dat ze natuurlijk ook liever een frater had gehad maar er waren ergere dingen in de wereld. Mijn vader had groot gelijk - God zegene hem - en mijn moeder moest niet zeuren want die kende geen Surinamers. Zij wel. Tegenover haar woonde er een. Hij had een gekke Chinese naam en hij hielp weliswaar zijn vrouw bij de afwas maar voor de rest was het geen kwaai kerel. Zij had hem nog nooit horen schelden en als hij voorbijkwam en ze zat buiten een luchtje te scheppen, dan groette hij altijd heel beleefd. Altijd. Alleen, ja alleen... - ze keek weer naar het plafond - ze had wel gehoord dat in Suriname ziekten waren - iets met aria - die op Curaçao niet voorkwamen. Ik moest dus wel voorzichtig zijn.

Toen de meester jarig was, kwam hij voor de klas met een grote doos met drop, die door de hitte wat zacht was geworden en er daarom wat kleverig uitzag. Je mocht zelf kiezen, de man drie. Glimlachend hield hij mij de doos voor en knikte vriendelijk toen ik aanstalten maakte. Op het laatste moment trok ik mijn hand terug en weigerde watertandend: misschien was het wel Surinaamse drop waar je die 'aria' van zou kunnen krijgen. Mijn buurjongen gaf mij een stomp en probeerde mij met driftige gebaren duidelijk te maken dat ik drop moest pakken en aan hem door moest geven. Het was te laat, meester Schelts liep hoofdschuddend naar de volgende bank. Dezelfde jongen fluisterde me toen in het oor dat het niet alleen erg stom maar heel onbeleefd was om iets te weigeren: ik had de meester beledigd. Hij

kon het weten: hij kwam zelf ook uit Suriname.

Van de meester moesten we eerst de klas tekenen met de banken erin, de namen van alle jongens opschrijven op de juiste plaats; later de school met de verschillende klassen, de plattegrond. Nog later moesten we van hem de straten en de stegen in de buurt van de school verkennen en de namen opschrijven. Ik had er geen flauw benul van dat dat nou aardrijkskunde was, het was alleen fijn om eindelijk door die straten te kunnen lopen. Van thuis mocht dat niet. Van mijn schoolkameraden wist ik dat het in die achterstraten erg leuk was, er viel altijd wat te beleven: scheldpartijen, burenruzies, een man, die zijn vrouw een pak slaag gaf, jacht op loslopende katten en wat niet al. De eerste de beste keer dat ik door de Cartagenastraat liep, was het raak!

Twee grote jongens stonden dreigend, met gebalde vuisten, tegenover elkaar. ‘Zie je deze’, zei de een terwijl hij zijn linkervuist op en neer zwaaide, ‘hij is een broertje van deze’. Hij hief zijn rechtervuist op. ‘De een heet ziekenhuis, de ander heet kerkhof. Je mag kiezen.’

‘O, ja,’ zei de ander, ‘jij mag niet eens kiezen. Ik sla je nu de grond in dan hoeft je vader geen begrafenis-kosten te betalen.’

‘Ik heb tenminste een vader’.

‘Liever geen vader dan zo’n vader.’

Ze gaven elkaar al schreeuwend steken onder water maar aan vechten kwamen ze niet toe, ondanks de aanmoedigingen van de omstanders. Ze leken net een paar vissen - Robèki - die ook altijd met

wagenwijd geopende bekken tegenover elkaar staan te dreigen. Dat duurde zo een hele tijd; ze keken hoe langer hoe dreigender en schreeuwden hoe langer hoe harder. Ineens zag ik dat een oudere jongen zich tussen die twee opstelde met twee platte keistenen. Voorzichtig stofte hij eerst de schouder af van de ene en legde daar een steen op. Toen blies hij een onzichtbaar stofje van de schouder van de andere en legde daar eerbiedig de andere steen op. Het werd ineens doodstil: men voelde dat het nu menens werd, dat er iets ging gebeuren. Met een grafstem sprak de scheidsrechter, wijzend op de stenen, Ta bo mama (het is je moeder). Op het moment dat de ene jongen een hand uitstak naar de schouder van zijn tegenstander en aanstalten maakte de steen ervan af te gooien, kreeg hij van deze een directe linkse te pakken. ‘Je hebt mijn moeder beledigd’, schreeuwde hij. In minder dan geen tijd lagen de jongens over de grond te rollen. De omstanders begonnen net weddenschappen af te sluiten, toen een grijzende heer uit zijn huis stapte en met een stem die geen tegenspraak duldde, eiste, dat de jongens moesten ophouden. Hij bleef herhalen ‘umbé’ (onmiddellijk) terwijl hij met zijn wandelstok zwaaide. ‘En jullie, wegwezen!’ Het gevecht hield ineens op en de supporters liepen mopperend weg. Ik vond het gek dat niemand protesteerde maar direct deed wat de onbekende zei. Als hij nou een kennis was geweest van een van de vechtende jongens kon ik het nog begrijpen, maar neen, een doodgewone vreemde, een oude man, die mijn plezier kwam verknallen. Waar bemoeide hij zich eigenlijk mee?

Een andere keer liep ik te slenteren door de Bajonetstraat, een vrij smalle steeg waar vervelozе huizen tegen elkaar leunden. Op de plek waar er een knik in zat, zag ik hoe een paar grote jongens een tegenspartelende klasgenoot tegen de grond drukten terwijl een derde bezig was zand in zijn gulf te strooien.

‘Nos ta hasi bo mazòn’ (we maken een vrijmetselaar van je), riepen ze. Het slachtoffer probeerde zich vergeefs los te wringen. Toen hij zag dat ik geen vinger uitstak om hem te helpen maar nieuwsgierig het proces volgde, riep hij woedend uit: ‘Ma yudami, no, kaka!’ (help me dan toch, zak!). Ik vond het erg zielig voor hem maar omdat ik verwachtte dat een van die jongens weer eens mijn bril van mijn gezicht zou rukken en ik dan nog hulpelozer zou zijn dan de om genade schreeuwende vrijmetselaar, rende ik zo hard mogelijk weg.

Van mijn grootmoeder had ik weleens gehoord dat in de Gravenstraat een soort loge was waar kleurlingen en arme blanken zich ook vrijmetselaars noemden in navolging van de echte loge tegenover de alameda, het Wilhelminapark. Langs haar huis kwam op gezette tijden een vrouw die, met de handen in de zij, op haar hoofd een enorme bak torste die heel lekker rook. Het leek net alsof die bak aan haar hoofd was vastgelijmd want ze deed van alles, ze bukte zich zelfs, zonder de bak vast te houden. ‘Mazòn ta reuni’ (de vrijmetselaars komen bij elkaar), verzuchtte grootmoeder dan terwijl ze met een verzaligde blik de geuren opsnoof en in haar handen wreef. Ik was van plan geweest om later ook

vrijmetselaar te worden om lekker te kunnen smullen van al die delicatessen maar als je daarvoor eerst je broek vol zand moest laten storten dan hoefde het voor mij niet meer. Ik kon het bijna niet geloven. Misschien deed iedereen daarom zo geheimzinnig over de maçonnerie. ‘Katholieken praten niet over die lui, je praat toch ook niet over de duivel’, kreeg ik te horen wanneer ik probeerde erachter te komen wat die mensen behalve lekker eten nog meer deden. Zelfs grootmoeder haalde alleen haar schouders op toen ik haar vroeg mij wat meer over de loge te vertellen.

Na mijn avontuur in de Bajonetstraat vertelde ik grootmoeder opgewonden dat ik met eigen ogen gezien had hoe een jongen tot vrijmetselaar werd gedoopt: niet met water over zijn hoofd maar met zand in zijn gulp. Dat was heel dom van me. Zij fronste de wenkbrauwen en hief vermanend een wijsvinger op. Ten eerste, stelde ze vast, was het een gebrek aan respect om in haar bijzijn het woord ‘gulp’ te gebruiken en ten tweede had ik een grote fout begaan: ik had nooit door die achterstraten mogen lopen omdat ik drommels goed wist, dat het van mijn ouders niet mocht. Nu kon ik wel beweren dat het moest van de meester maar daar had zij geen boodschap aan. Ze zou het deze keer nog door de vingers zien maar als ik me niet fatsoenlijk kon gedragen, kon ik beter maar niet meer bij haar komen. Ze zou zich wel weten te redden, *ku poder di Dios* (met Gods hulp). Ik beloofde beterschap omdat ik toch veel liever bij haar was dan in mijn ouderlijk huis.

Meester Schelts had behalve ‘koló ku kabei’ ook nog de gave om mooi te vertellen. Zelfs de godsdienstles waarmee de dag begon, werd door zijn verhalen een stuk prettiger. Hij praatte niet zoals de fraters Rigobert en Ildephonsus over de hemel en de hel, over engelen en over de duivel maar vertelde verhalen waarin mensen voorkwamen die we allemaal kenden. Hij legde uit wat lasteren was, wat kwaadspreken betekende en wat roddelen voor narigheid bracht. De les eindigde wel altijd met: ‘Vraag 264 van de catechismus: is liegen altijd zonde?’ In koor brulden we dan: ‘Liegen is altijd zonde!’

Daar had ik veel moeite mee omdat ik ontdekt had dat er tussen school en huis een groot verschil was: mijn moeder leerde me juist dat het zonde kon zijn om *niet* te liegen, een ‘white lie’, noemde ze dat. Ze had de gewoonte om, nadat zij de helft van de vaat had gedaan, voor het raam te gaan zitten niksen. ‘Wak kaya’ (naar de straat kijken) was dat. ‘Nee, bemoeial, het is nergens voor nodig om eerst de hele vaat te doen: de slavernij is in 1863 afgeschaft, ik beslis zelf wat ik doe en wanneer. Er is een tijd van werken en er is een tijd van - wat jij noemt - niksen. Wak kaya is niet niksen, daar kun je een heleboel van leren terwijl je op adem komt en krachten verzamelt om door te gaan met de slechtst betaalde, ondankbaarste job die er bestaat: huisvrouw.’

Meer dan eens gebeurde het, dat zij in de verte iemand zag aankomen, die ze om de een of andere reden liever niet wilde spreken. Ze kon dan ineens

opspringen en naar de slaapkamer rennen terwijl ze me toeriep: ‘Zeg maar, dat je moeder niet thuis is.’ Dat was toch liegen! Voor ik naar een van de familieleden ging, nam ze me apart. Wanneer een nieuwsgierige tante of oom iets over ons huishouden zou vragen, moest je je maar van de domme houden en zeggen ‘ik weet het niet’ ook al wist je het donders goed. Dat was toch ook liegen... Op school werd juist iedere leugen, white of black, onverbiddelijk gestraft.

Alleen op straat kon je dus jezelf zijn tenminste als je niet het ongeluk had vrienden of kennissen van je ouders tegen te komen. Bij het verlaten van de school waren er jongens die verschrikkelijk hard liepen te schreeuwen en te vloeken omdat het Papiamentu op school streng verboden was. De eerste de beste keer dat ik ook mee wilde doen door - zeer gedurfd in mijn ogen - te roepen: ‘mi tin pupu’ (ik moet poepen) kreeg ik bij thuiskomst van grootmoeder een pak slaag met de kabuya di rèspèt die ze zelf van de spijker had afgehaald nadat mijn heldendaad haar per ijlbode had bereikt.

Ik wilde zo graag meetellen en erbij horen dat ik, ondanks de dreiging van straf, besloot deel te nemen aan een expeditie van de klas. In de achterstraten stonden de deuren meestal open. Ik moest weer op verboden terrein met de jongens mee. De bedoeling was een steen te gooien door een van die openstaande deuren en je zo snel mogelijk uit de voeten te maken zodat de geschrokken bewoner voor een raadsel stond als hij naar buiten kwam. Ik struikelde echter over mijn eigen benen, werd in de kraag ge-

grepen en meegenomen naar mijn grootmoeder, begeleid door een joelende stoet kinderen, die op afstand volgde. Hoewel ik me niet eens los had durven rukken en de vernedering met tranen in de ogen moest ondergaan, werd ik de volgende dag toch als een held binnen gehaald. De jongens wisten niet dat ik door mijn grootmoeder naar het ouderlijk huis was ‘verbannen’ waar mijn moeder me op een pak slaag tracteerde. Van de arme meester Schelts bleef geen spaan heel. Wat kon je verwachten, zei ze, van een Surinamer die gewend was geweest om in een stad te wonen waar zomaar bomen groeiden. Ze had foto’s gezien van Paramaribo: zoals bij ons de kunuku, het platteland, eruit zag, zo zag de Surinaamse hoofdstad eruit, alleen hadden ze in plaats van cactussen dikke bomen maar het maakte niets uit. Nee, die meester kon maar beter naar zijn apenland terugkeren waar hij als Tarzan van tak tot tak kon springen.

Ik kon natuurlijk moeilijk toegeven dat het mijn eigen stomme schuld was. De zondebok was meester Schelts. Van nu af aan wilde ik met hem niets te maken hebben. Als hij me een bemoedigend klopje op de schouder gaf, weerde ik hem af. Als hij een grap vertelde en de hele klas schaterde, keek ik strak voor me uit. Zelfs wanneer hij over Indianen sprak en de klas aan zijn lippen hing, keek ik onverschillig naar buiten.

Op een morgen stond niet de meester maar het hoofd der school voor de rij. Toen hij in de klas vroeg om een extra Onze Vader te bidden voor de meester, begreep ik dat meester Schelts ziek was.

Extra Onze Vaders werden altijd gebeden voor zieke leerlingen. Ik schrok me dan ook dood toen het hoofd met een grafstem zei, dat het de Heer behaagd had Zijn dienaar Schelts een plaats in de hemel te geven omdat hij te goed was voor deze wereld, te goed voor onze klas die hem niet voldoende gewaardeerd had. De klas werd doodstil maar ik hoorde niemand huilen: echte jongens huilen niet maar ik had wel moeite mijn tranen te bedwingen. Ik kreeg een stomp in mijn ribben van mijn buurjongen, die me woedend aankeek. Deze Surinaamse jongen die thuis Hollands sprak, hield er een speciale taal op na. Zo zei hij nooit 'je bent' maar 'gij zijt'. Wij spraken Hollands, hij Hoog-Nederlands, beweerde hij. Soms begreep ik niet eens wat hij bedoelde. Toen ik hem eens vertelde dat ik naar mijn oma van moeders kant ging, die helemaal in Mundo Nobo woonde, nogal ver uit de stad, keek hij me verbaasd aan en zei: 'Gij gaat toch zeker wel bussen, hè, gij gaat toch niet voetéren?' Nu had hij weer zo iets. Hij fluisterde: 'Gij hebt op de man zijn ziel getrapt, op zijn ziel.' Ik haalde mijn schouders op. Hij ging door: 'Het uur der wrake is gekomen, de meester gaat hoog in de hemel zitten neerkijken op jou totdat je door God wordt gestraft en in de hel gaat branden.'

Op de speelplaats kwam hij voor me staan, keek me strak aan en zei: 'Gij hebt hem de dood ingejaagd!' Wat kreeg ik een hekel aan die jongen die ik notabene altijd van me liet afkijken. 'Sproetekop', schold ik. Hij zat zo onder de sproeten dat ik me altijd had afgevraagd of hij blank was met bruine

sproeten of omgekeerd. Hij lachte me vierkant uit. ‘Schelden doet geen pijn’, zei hij, ‘maar ik zou niet graag in jouw schoenen staan, mioop! Mijn vader zegt dat je mioop bent.’ Ik wist niet wat mioop was maar dat zou zeker wel iets heel ergs zijn. Hij zag dat hij succes had en ging daarom door met mij treiterend in te peperen dat ik door mijn houding de goede meester vreselijk had beledigd, dat hij onder mijn streken erg had geleden, dat ik omdat ik zo kippig was niet eens had gemerkt dat er vaak tranen in zijn ogen stonden. Hij wel. Hij had het al lang zien aankomen. Hij had me zo vaak gewaarschuwd maar ja, Curaçaoënaars waren weer anders dan Surinamers, die voelden dat niet aan.

Ik had misschien niets aanvoeld maar een ding was zeker: ik voelde me nu wel zeer ongelukkig. Het leven had voor mij geen enkele zin meer. Honderden Onze Vaders en Weesgegroeitjes heb ik op mijn knieën gebeden en God gesmeekt mij nog niet direct naar de hel te sturen maar mij de kans te geven om later priester te worden. Ik wist wel dat er meer jongens waren die met dit idee rondliepen maar die dachten meer aan mooie kazuifels, aan wierookvaten waarmee ze wilden zwaaien en aan waterkwasten, die zij als een soort degen wilden gebruiken. Bij mij lag het heel anders: ik moest priester worden om iedere dag missen op te dragen voor de zielerust van meester Schelts. Misschien zou er dan wel redding voor me zijn. Ik hoefde dan ook niet meer zo nodig naast de Heilige Cecilia met het orgel te zitten zoals ik zo vaak had gevraagd, neen, een bankje achterin was al voldoende...

Van de fraters die na de dood van meester Schelts voor kortere of langere tijd invielen, heb ik de namen niet eens onthouden. Het enige wat ik nog weet, is, dat zij de herinnering aan meester Schelts levendig hielden door ons elke dag een extra Weesgegroet voor hem te laten bidden. Ze konden niet weten dat ik er daardoor elke dag aan herinnerd werd dat het mijn schuld was dat de meester dood was. Wat ik die invallende fraters wel kwalijk heb genomen, is, dat zij steeds maar zeurden over het feit dat ik als enige in de klas mijn eerste communie nog niet had gedaan. Mijn ouders hadden namelijk beslist, dat ik op mijn één jaar jongere zus moest wachten omdat de kosten van een communiefeest zo hoog waren dat zij niet twee jaar achter elkaar een communicant in het gezin konden hebben, nu het niet goed ging met de zaken van mijn vader. Maar de fraters vonden, dat het geld geen reden tot uitstel mocht zijn: als de Paus en de bisschop beslist hadden dat je je eerste communie moest doen wanneer je zeven jaar was dan mochten mijn ouders als goede katholieken daar niet tegenin gaan, ik was al acht.

Mijn moeder werd op zeker ogenblik zo razend dat ze me opdroeg die bemoeizieke fraters erop te wijzen dat Curaçao geen Holland was. Op Curaçao waren er drie gebeurtenissen die groots moesten worden gevierd: het Doopsel, de eerste H.Communie en het Huwelijk. Geld speelde daarbij wel degelijk de allergrootste rol. Die fraters hadden er geen flauw benul van wat er allemaal moest gebeuren voordat een communicant in veel te nauwe witte

bottines naar de communiebank kon hinken. Men moest een witte flanellen broek laten maken en ook nog een witte bloes met aan de mouw een grote strik. Verder moesten er nog witte kniekousen en witte handschoenen worden aangeschaft. Of dachten die stomme fraters soms dat men op Curaçao God boos wilde maken door Zijn Zoon zo maar te ontvangen? Als de fraters haar soms een geit cadeau wilden doen om de gasten de onontbeerlijke geitesoep te kunnen voorzetten, dan zou zij die zeker niet weigeren. En als zij soms iemand wisten die al die verschillende taarten gratis voor haar wilde bakken, dan moesten zij dat maar zeggen. De vele vrienden en kennissen die met hongerige magen kwamen feliciteren, moesten toch gevoed worden. 'O, santu altar, ku angelnan ta warda' (O, heilig altaar waar engelen de wacht houden) konden ze pas na enkele borrels uit volle borst zingen. De beste rum, whiskey of cognac moest worden geschonken.

Ik weet niet hoe vaak ik beschrijvingen heb moeten aanhoren van het eerste H.Communiefeest van mijn broer. Dat hij zich daags tevoren had moeten terugtrekken om zich in alle stilte voor te bereiden op het grote moment, was niet belangrijk. De nadruk werd altijd gelegd op de enorme hoeveelheden voedsel en drank, die de gasten verzvolgen hadden en op het aantal tafels, overladen met de heerlijkste taarten. Ik werd wrevelig van die verhalen en kon het niet uitstaan dat er zo makkelijk werd gesproken over de vele schulden die gemaakt moesten worden ter ere van God en de gemeenschap.

Hoewel men op Curaçao zegt, dat kinderleed

geen echt leed is, heb ik het in die derde klas toch erg moeilijk gehad omdat er niemand was die een antwoord wist op de vele vragen die mij 's nachts wakker hielden. Monseigneur Vuylsteke was over een bananeschil uitgegleden, had zijn heup gebroken en was aan de gevolgen daarvan overleden. Dat de Heer door mijn toedoen de jonge meester Schelts had geroepen, kon ik al niet begrijpen maar dat Hij het nodig vond onze bisschop via een bananeschil naar de hemel te halen, wilde er bij mij helemaal niet in. Daar moest ik meer van weten maar zelfs mijn grootmoeder liet mij in de steek. Er werd overigens zo vaak en zo langdurig over die schil gesproken dat ik elke schil die ik op straat zag liggen, opraapte, soms met gevaar voor eigen leven, om hem in een vuilnisbak te gooien.

Ten einde raad belde ik bij de pastorie aan. De koster die opendeed, keek raar op toen ik zei dat ik dringend een pater nodig had.

‘Wie ligt er op sterven’, vroeg hij verschrikt, ‘je vader of je moeder?’

‘Geen van twee’, antwoordde ik, ‘het is veel erger.’

Hij rende onmiddellijk de lange gang in. Even later kwam een pater door een zijdeur naar binnen. Het was duidelijk dat ik hem gestoord had bij het eten van crackers: hij zat onder de kruimels. Toen ik probeerde hem mijn problemen te vertellen, werd hij erg boos.

‘Hoe durf je!’ riep hij uit.

Ik moest maar vaker te communie gaan en vooral veel bidden... oooo, maar dat verklaarde alles... als

ik mijn eerste H.Communie nog niet had gedaan in mijn achtste jaar en Jezus dus niet in mijn hart kon komen wonen, waar haalde ik dan eigenlijk de brutaliteit vandaan om hem lastig te komen vallen?

Hoofdstuk V

1931: I speak English - yo hablo español

Frater Theofridus had behalve een vogelkop die hem de bijnaam Tjofiel Mòfi opleverde - de mòfi is een vinkachtig vogeltje in de Nederlandse Antillen - ook nog plukken haar die uit zijn oren staken, wat hem iets angstaanjagends gaf. Hij was broodmager en als hij zich moeizaam uit zijn stoel oprichtte, hoorde ik soms zijn botten kraken. In het begin maakte me dat een beetje bang: als hij vlak voor mijn bank in tweeën zou breken, zou hij natuurlijk boven op mij terechtkomen. Op een ochtend ging hij naast me in de bank zitten. Met sierlijke letters schreef hij mijn naam op 'het groene schrift'. In dit schrift dat de frater - naar de ontwerper - Diels noemde, stonden alle soorten sommen gedrukt; op een stippellijn moest je het antwoord invullen. Behalve gewone sommen - optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen - stonden er ook sommen in die de frater 'redactiesommen' noemde. Aan die sommen had ik een hekel, niet omdat ze moeilijk waren maar omdat er van die rare dingen werden gevraagd.

Een wandelaar liep van Enschoot naar Tilburg. De weg was zoveel kilometer lang; hij rustte onderweg een kwartier. Hij vertrok om zo en zo laat, kwam aan om zo en zo laat. Hoeveel kilometer heeft hij per uur afgelegd?

Van twee fietsers die elkaar tussen Groningen en

Leeuwarden tegemoet fietsten, moest je uitrekenen waar ze elkaar ontmoetten. De ene fietser rustte onderweg, de andere niet. Het ergste vond ik nog de boer die naar de markt van Purmerend ging om zijn varken met winst te verkopen. Op de markt werden bij ons geen varkens verkocht; op de markt verkocht men rundvlees, geitevlees of varkensvlees. Mijn grootmoeder van moeders kant heeft zelf eens een varken gehad dat Martiens heette. Het werd vetgemest om bij een of ander feest geslacht te worden, daar ging je toch niet mee naar de markt... Martiens zat in een heel klein, gammel hok, dat uit het hout van aardappelkratten in elkaar was getimmerd. Ik had met het knorrende beest te doen want het kon zich bijna niet verroeren. Dat was nergens voor nodig, vond men, 'un porko ta porko' (een varken is een varken/viespeuk). Wat was ik blij toen ik mijn grootmoeder - hevig opgewonden - hoorde vertellen, dat Martiens niet alleen vet was geworden maar ook zo sterk dat het hok zijn vluchtpoging niet heeft kunnen weerstaan.

De frater zei, dat hij best begreep dat het allemaal niet meeviel - die lastige sommen met breuken en nog eens breuken en dan nog Diels op vrijdag - maar de vierde klas was nu eenmaal een moeilijke klas. We moesten door de zure appel heen bijten, we hoorden immers niet meer tot de kleintjes. Was het soms niet tot ons doorgedrongen dat we niet meer op de speelplaats speelden maar op de cour mee mochten doen aan de balspelen van de leerlingen uit de hogere klassen? We mochten zelfs de schuiftafel gebruiken, een soort sjoelbak met

zware koperen schijven. Om te laten zien dat we nu echt meetelden, mochten we de frater helpen door het werk van onze buurman na te kijken. De groene schriften werden dan verwisseld en de juiste antwoorden werden door de frater op het bord geschreven. Onder aan de bladzijde moest je invullen hoeveel sommen je buurman goed had. Daardoor ging ik Diels veel leuker vinden.

Mijn buurman die een kei was in het verzinnen van bijnamen die iets te maken hadden met mijn bril, was slecht in rekenen. Met plezier zette ik een streep onder zijn foute antwoorden en liet hem gniffelend zien dat hij van de twintig sommen er maar zes of zeven goed had. ‘Paardebril’ siste hij dan. Ik begon ‘m pas te knijpen toen hij op de speelplaats eerst suggereerde en later dreigend commandeerde dat ik met inkt een paar fouten voor hem zou verbeteren; de frater was zo oud, hij zag het toch niet. ‘Anders trek ik die stomme bril van je grote kop af en smijt hem zo in de prullenbak.’ Wat moest ik doen? Nadat ik dagen in angst had gezeten, kwam er onverwacht redding: de frater was er zelf achtergekomen dat het idee van mijn buurjongen door andere jongens in de klas al was toegepast. Als we klaar waren, haalde hij alle schriften op, die hij cahiers noemde, en zorgde er daarna voor dat je nooit precies wist wie je werk nakeek. De jongens die er niets van terecht hadden gebracht, merkten dat op de speelplaats wel wanneer zij werden geplaagd. (‘In Frank Courier was een aap, Chita, die het vast beter kon, ha, ha, ha!’)

Ondertussen was ik er achter gekomen dat het

goed mogelijk was door die achterstraatjes te lopen als ik er maar voor zorgde via de Schrijnwerkerstraat weer op de Breedestraat te komen zodat mijn grootmoeder, die meestal in de deur stond om me op te vangen, niet kon zien dat ik in overtreding was geweest. Ik liep alleen het risico een kennis tegen te komen maar mijn nieuwsgierigheid naar Chita, die uit de verhalen zowat alles kon behalve praten, was zo groot, dat ik het er toch maar op waagde. Ik zag hoe de kinderen in die straten op blote voeten dwars door het vuilnis en de scherven renden. Frank Courier was een buurt die niet geplaveid en niet geasfalteerd was: het was er dan ook erg stoffig en je moest uitkijken om niet over de keien te struikelen.

Er was daar een winkeltje dat behalve snoep ook frio-frio verkocht: een ijsblok werd met een soort schaaaf bewerkt waarna op het geraspte ijs stroop werd gegoten. Alle jongens waren daar gek op maar Chita, de aap, was de attractie. Chita had een vuurrood jasje en een blauwe broek aan; hij zat in een soort duiventil aan een ketting. Met brutale kraaloojjes nam hij de jongens, die om hem heen dromden, op. Dezen haalden de gekste dingen uit die de aap braaf nadeed. Als ze hem wat gaven, hield hij dat eerst voor zijn gat voordat hij het opat. Ik vond het maar vies. Volgens de jongens had de aap eens een mango opgegeten met pit en al en erg veel moeite gehad om die grote pit door dat gat te krijgen. Hij was geen vieze maar een slimme aap, slimmer dan sommige jongens die niet eens voor het groene schrift een voldoende konden halen. Op aanraden van een van de jongens gaf ik Chita een stuk van

mijn frio-frio. Hij aarzelde, nam het schaafijs aan, hield het een seconde voor zijn gat en smeed het toen naar me toe zodat ik onder de plakkerige rode stroop kwam te zitten. Toen de jongens lachend en schreeuwend een soort krijgsdans om me heen deden, kwam uit een huis aan de overkant een vrouw die me bij de hand nam en meevoerde. Ze zou me weer toonbaar maken, zei ze, om me een pak slaag te besparen. Ze vond dat ze verplicht was dat te doen omdat ik ook een beetje haar kind was. Daar keek ik van op, ik vond haar aardig maar ik kende haar helemaal niet. ‘Vraag maar aan je moeder wie Fita is. Toen zij niet genoeg moedermelk had om je te geven, heeft Fita je leven gered. Dank zij mijn melk ben je nu zo groot en flink geworden, door jouw aderen stroomt ook mijn bloed. Vraag het maar aan die moeder van je, die me nu nauwelijks meer bekijkt.’

Thuis heb ik alleen gezegd dat mijn moeder de groeten moest hebben van een zekere Fita. O, zei ze, en liep onmiddellijk naar de keuken. Ze vond Fita zeker te min omdat ze in een volksbuurt woonde.

‘English for Children’ was de naam van het gele boekje dat heel voorzichtig mocht worden opengeslagen. De eerste woorden waren: a stone, a rope, a stove; de eerste zin die we leerden was ‘I speak English’. Toen ik zinnen kon maken als ‘you are a stupid boy’ voelde ik me heel wat als ik deze kennis luchtte in de tweede klas waar ik dagelijks werd voorbereid op mijn eerste communie - een vernederende ervaring.

Elk jaar werd op 7 maart het feest van Sint Thomas, de patroon van onze school, gevierd. Eerst met een plechtige heilige mis met drie heren, zoals de paters dan genoemd werden, en later met een aubade op de speelplaats. Alle leerlingen verzamelden zich voor het beeld van de patroonheilige dat voor deze gelegenheid was versierd. Alleen de kleintjes, de eerste drie klassen, mochten er niet bij zijn omdat zij toch niet konden volgen wat er over Thomas van Aquino werd verteld. Net toen ik zat te kniezen omdat ik het feest zou moeten missen vanwege die communie-lessen, kwam frater Theofridus me halen. Als vierdeklasser hoorde ik ook op de speelplaats te zijn. Triomfantelijk liep ik de klas uit, mompelde nog even iets van ‘good-bye stupid boys’ en voegde me bij mijn klasgenoten waar ik met klopjes op de schouder werd ontvangen. Toen een paar oudere jongens in de handen klaptten en ik rondom mij lachende gezichten zag, vond ik, dat ik iets bijzonders moest doen. Ik begon daarom zo hard mogelijk te zingen:

Verheven schutspatroon
van leraars en scholieren
Sint Thomas zie op ons,
die vroom Uw feestdag vieren.

De frater die het massale koor dirigeerde, maande mij wat rustiger aan te doen, maar, aangemoedigd door de jongens, was er geen houden meer aan.

Leer ons heel ons leven
het goede na te streven
Bewaar de jeugd
In rei-hei-ne deugd.

Mijn enthousiasme werd terecht beschouwd als ordeverstoring: van een frater die pal achter me stond, kreeg ik zo'n draai om de oren dat je uren daarna de rode gloed nog duidelijk kon zien. Als je op school straf had gekregen, kon je thuis op een pak slaag rekenen. Mijn grootmoeder had ik kunnen uitleggen hoe ik aan een rood oor kwam maar ik moest naar het ouderlijk huis omdat ik, in verband met het feest, mijn goeie goed had moeten aantrekken. Bij mijn moeder hoefde je niet met verklaringen aan te komen. Tot mijn verbazing gebeurde er niets toen ik me zo klein mogelijk maakte en aan tafel schoof, waar broer en zus op me zaten te wachten. Dat gebeurde anders nooit. Mijn moeder zweeg, mijn zus giechelde zenuwachtig en mijn broer probeerde me met gebaren iets duidelijk te maken wat ik niet begreep. Mijn vader zou tenminste naar me geluisterd hebben maar die was er natuurlijk weer niet. Die was er nooit als ik hem nodig had. Hij kwam altijd eten wanneer wij allemaal klaar waren omdat hij, voor hij naar huis kwam, eerst bij zijn vrienden in zijn stamcafé moest zijn: als hij goede zaken had gedaan, moest dat gevierd worden, als het niet zo best was gegaan, moest hij zijn verdriet verdrinken. Het eten smaakte me niet omdat mijn moeder me maar zat aan te staren. Natuurlijk had ze al lang mijn oor gezien maar ze zei niets en ze deed niets. Toen ik op wilde staan, hoorde ik haar ijzig zeggen dat ik maar naar mijn kamer moest gaan, mijn goeie goed uittrekken en daar rustig wachten op je-weet-wel. Ik moet daar uren hebben gezeten voordat ze eindelijk binnen kwam, zonder wandelstok, riem of touw, en

alleen maar fluisterde: 'Wacht jij maar op je vader.' Zou ze ziek zijn, dacht ik. De spanning was erger geweest dan een pak slaag maar ik wist nu in ieder geval dat dat van de baan was want mijn vader sloeg nooit.

's Avonds riep mijn vader me bij zich. Hij had de gewoonte Hollandse uitdrukkingen te gebruiken wanneer er volgens hem iets ernstigs aan de hand was en dan zei hij er ook altijd bij van welke frater hij die had geleerd.

'Ik heb slecht nieuws', begon hij, 'ik val daarom met de deur in huis; ik zal de pil niet vergulden... Frater Ambrosius. Je moeder denkt dat een akela je nog voor het slechte pad kan behoeden en daarom moet je maar welp worden, vindt zij.' Toen hij zag dat ik hem verbaasd aankeek, voegde hij er verontschuldigend aan toe: 'Het is voor je bestwil, jongen!'

Ik wist niet wat ik hoorde! Mijn moeder was altijd zo bezorgd voor mij - 'vandaag of morgen loop je met die bril ergens tegenaan en ben je voorgoed blind' - , dat ik van haar nooit eens wat mocht en nu kreeg ik, notabene als straf, de vervulling van een grote wens. Eenmaal welp, ben ik er slechts door telkens zeuren in geslaagd om in de horde te kunnen blijven. Na het eerste kampvuur kwam ik stinkend naar de rook thuis en moest ik maar op het balkon gaan staan om uit te waaien. Mijn moeder vond het allemaal maar flauwe kul wanneer ik haar enthousiast vertelde wat ik allemaal had gedaan. Ze luisterde amper. Dat djip-djip-djip-djip en dop-dop-dopdop-roef vond ze kinderachtig. Verhalen over Ba-

loe de beer en Bagheera de zwarte panter kon ik alleen aan mijn zus kwijt. Mijn vader fluisterde eens iets van zie-je-nou-wel en zei, dat ik toch beter misdienaar had kunnen worden. Daar had mijn moeder zich altijd tegen verzet. (Die deugen al helemaal niet - die zitten allemaal stiekem wijn te drinken en bovendien zou onze zoon kans zien om bij het evangelie met boek en al het altaar af te donderen.)

Mijn installatie was voor mij een hoogtepunt maar voor mijn moeder helaas niet. Toen ik vol trots in een groene wollen trui zwetend door het huis liep met op mijn hoofd een veel te kleine groene pet met gele biezen - Nederland had zeker geen grotere maten - zag ook mijn moeder bijkans groen van ellende: haar zoon gedegradeerd tot circus-clown! Ik was al lang blij dat ik nu eindelijk eens kon gaan kamperen.

Op het lijstje van benodigdheden voor het kamp stond bovenaan 'een deken tot zak genaaid'. Dat deed de deur dicht! De enige deken die we hadden, werd altijd op de strijkplank gebruikt. En nu moest die zoon uitgerekend op de dag waarop zij zich met moeite ertoe gezet had om te gaan strijken, die deken meenemen. Strijken was al zo'n probleem: je mocht daarna de vaat niet doen en je moest de ijskast mijden indien je tenminste de rest van je leven niet door reumatische pijnen gekweld wilde worden. Tjongejonge, wat heeft het mij een moeite gekost om het krenge te kunnen meenemen. Ik wist onderhand hoe ik mijn moeder aan moest pakken. Een 'white lie' waarmee ik succes zou hebben, lag voor de hand maar je moest pas na een omhaal van

woorden tot de kern komen: met een snik in mijn stem vertelde ik dat zelfs Dolfi die in een volkswijk woonde, een deken zou meenemen.

Mijn communiefeest viel in het water: de regenbuien hielden maar niet op en bij het tandenpoetsen meende ik water te hebben ingeslikt. Aangezien er herhaaldelijk op was gehamerd dat je nuchter moest zijn vanaf 's nachts twaalf uur om Jezus waardig in je hart te mogen ontvangen, vreesde ik dat de Heer, die mij in de loop der jaren was voorgeschilderd als een God der wrake, onbarmhartig zou toeslaan. Tot overmaat van ramp bleef de hostie tegen mijn gehemelte plakken en had ik deze, na vergeefse pogingen met mijn tong, onnadenkend met mijn wijsvinger verwijderd. Na deze heiligschennis heb ik de rest van de dag in het klamme zweet zitten wachten op de bliksem die mij zeker zou treffen. De gasten die het te druk hadden met eten en drinken, merkten niet eens dat ik stil voor me uit zat te staren: een enkeling zag in mijn houding 'een duidelijk waarneembaar bewijs van Gods genade'. De dag die mij Gods genade had moeten brengen, bracht mij alleen maar angst, woede en teleurstelling. Ik was des duivels toen ik ontdekte, dat mijn geitje Nelly, dat ik met de fles had grootgebracht, buiten mijn weten, was geslacht omdat de traditie eiste, dat er geitesoep werd gegeten op een communiefeest. Ze hadden toch een andere geit kunnen nemen! Toen een zilveren beker met mijn naam erin gegraveerd - een geschenk van de akela - mij uit de hand werd gerukt om in de 'glazen kast' te worden bijgezet, kon ik wel

huilen omdat ik wist, dat alle waardevolle zaken nooit meer uit die schrijn kwamen en dat ik in het vervolg alleen nog maar naar mijn beker mocht kijken.

Zangles kregen we van meester Jonkhout. Hij was een man van weinig woorden. Frater Theofridus had een kikker in zijn keel, zei hij, hij kon niet zingen. Ik was veel te groot voor de eerste bank, ik moest maar achterin gaan zitten. Wat? Bijziende? Er viel in zijn les niks te zien, ik moest mijn grote oren maar goed openhouden. Ik had direct al een hekel aan deze meester maar ik liet het niet merken.

Toen meester Jonkhout met zorg zijn viool te voorschijn haalde, ging er een bewonderend òòòh door de klas. Ik had nog nooit een viool gezien. Even tokkelde de meester op de snaren, sloot de ogen en begon te spelen. Wat klonk dat mooi! De klas was zo onder de indruk dat het akelig stil werd, stiller nog dan onder de consecratie in de mis want dan waren er altijd mensen die gingen hoesten. Een jongen ging er zelfs van huilen maar hij werd niet eens uitgelachen. De meester legde uit waarvoor de noten dienden. We waren te jong om noten te leren; hij zou daarom cijfers van I tot 7 gebruiken om ons te leren zingen. De zangles werd een feest omdat de meester iedere week eerst een mooi stuk op zijn viool speelde voordat hij met de les begon. Hij gebruikte een stemvork, die hij eerst tegen de bank sloeg en daarna tegen het schoolbord aan hield. La-si-do... do-si-la-sol. We kregen het gevoel alsof we zangers waren van een beroemd koor wanneer hij

met zijn strijkstok de maat sloeg.

't Zonnetje schijnt zo heerlijk schoon
 't Vogeltje zingt op blijde toon
 't Windje suist zo zacht, ja, het zingt met ons mee
 In de weide dartelt het jolige vee
 Lustig klinkt ons lied, wie zingt met ons mee?

Dat noemden de grote mensen een 'canon', dat was heel moeilijk maar iedere rij moest net doen alsof de andere rij niet bestond. Wat? Dat jolige vee in de weide? Dartelen? Denk maar aan de geiten die tussen de cactussen voedsel zochten. Wat waren we trots als we naar buiten keken en zagen, dat er mensen bleven staan om naar ons te luisteren of als het hoofd der school, die toevallig langs liep, glimlachend binnenstapte en met beide armen de maat sloeg.

Na de zangles kwam de geschiedenisles. Frater Theofridus die ons feest kwam verstoren, had altijd enige moeite om ons weer in het gareel te krijgen. Hij liet ons een tijdje begaan en begon dan voor de zoveelste keer te vertellen over de Batavieren die dobbelden en hun vrouwen lieten werken. We vonden dat heel gewoon, dat waren pas kerels...

100 jaar vóór Christus - De Batavieren komen in ons land.

54 jaar vóór Christus - De Romeinen komen in ons land.

Twee rijen dreunden de jaartallen op, één rij de feiten. Neen, we vonden het maar een saaie bedoening. Zelfs het verhaal over de heilige Bonifatius die

te Dokkum werd vermoord, kon ons niet boeien omdat de frater dat vertelde alsof hij het helemaal niet erg vond. Aan de jaartallen die je uit je hoofd moest leren, besteedde hij alle aandacht.

Toen hij na een zangles weer neuriënd de klas binnen kwam, waagde ik het hem heel voorzichtig te vragen waar de Batavieren in ons land waren geland, aan de Noordkust zeker niet, daar was de zee te ruw. De frater keek zo verbouwereerd dat de klas hem in bescherming nam: als ik die misplaatste grappen niet voor me hield, kon ik na schooltijd met enige vuisten kennismaken. De frater deed het boek ‘Vaderlandsche Geschiedenis’ met een klap dicht en ging op saaie toon een verhaal voorlezen.

In de aardrijkskundeles liet hij ons de elf provincies van Nederland met de hoofdsteden opdreunen. Suriname was de twaalfde provincie met de hoofdstad Paramaribo waar alle fatsoenlijke mensen ook Hollands spraken. We moesten daar maar een voorbeeld aan nemen in plaats van eeuwig en altijd in het Pappements te willen kwebbelen. Hij hoorde ons wel, we dachten toch niet dat hij doof was maar hij kon niet eens boos worden, alleen erg verdrietig omdat we op die manier nooit goed Hollands zouden kunnen spreken. We wilden toch ook andere talen leren? Van een andere frater zouden we Spaans krijgen uit een boekje dat hij zelf had gemaakt.

‘Mijn eerste Spaansch boekje door frater M. Gerontius’ stond op het boekje dat de kleine, grijze frater plechtig voor ons neerlegde. We keken elkaar glunderend aan: Hollands, Engels en nu ook nog Spaans! Ik dacht direct aan Don Pepe. Naast mijn

ouderlijke huis was een café 'La Castellana' met een vriendelijke eigenaar die door iedereen Don Pepe werd genoemd. Hij sprak alleen maar Spaans. Nu zou ik spoedig met hem kunnen praten en hij zou me dan over zijn land kunnen vertellen. Wat viel dat tegen... In het begin leerden we alleen maar woordjes. De eerste zin luidde: yo hablo español, ik spreek Spaans. Stel je voor dat ik dat tegen Don Pepe zou zeggen en hij zou mij bombarderen met vragen in zijn moedertaal, dan zou ik voor joker staan! Elke tweede zin in het boekje ging over gehoorzamen, bidden of naar de kerk gaan. 'Yo pongo flores ante la imagen de nuestra señora.' In een weerbarstige bui heb ik frater Gerontius verteld dat ik zeker nooit zou hoeven zeggen dat ik bloemen neerzet voor het beeld van de Heilige Maagd. Tegen wie zou ik moeten zeggen dat ik van mijn moeder hield ('yo amo a mi mamá')? Ik zou liever met Don Pepe willen praten, ik zou aan een Venezolaanse dame willen zeggen dat ik haar mooi vond. De frater keek me eerst droevig aan, legde daarna een bevende hand op mijn hoofd en zei, met trillende stem, dat hij voor me zou bidden. Daar had ik wat aan!

De Amerikaanse films die in de bioscopen werden gedraaid, hadden altijd ondertitels in het Spaans. Cinelandia kende drie rangen: Palco, waar je in mooie fauteuils overdekt kon zitten, Entrada general met klapstoeltjes in de open lucht en Galería achterin onder het balcon van Palco. Palco was te duur voor mij en in de engelenbak mocht ik niet zitten van thuis omdat ik daar de kans liep in een vechtpartij verwickeld te raken met 'Het schuim van de

natie'. Toen ik op een zondag in de open lucht op een van die losse klapstoeltjes zat te wachten tot de film zou beginnen, besloot ik mijn stoel naar voren te slepen tot vlak voor het doek om te zien of ik soms een paar Spaanse woorden zou herkennen. Ik kreeg er wel een stijve nek van maar dat had ik er wel voor over. Het Engels dat die cowboys spraken, kon ik toch niet verstaan omdat het publiek intens meeleeft met wat op het doek vertoond werd. Als een indiaan naar de cowboy toesloep, werd de held luidkeels gewaarschuwd met 'bo tras, bo tras!' (achter je). Als het beeld niet haarscherp was, werd er ook heel hard gefloten en gejoeld. 'Shon Popo', schreeuwde men dan. Ik heb nooit begrepen waarom. Ook werden lege flessen over de cementen vloer gerold en papieren zakjes naar het doek gemikt. Je had ook last van mensen die de film al gezien hadden en het nodig vonden heel hard aan te kondigen wat er ging gebeuren.

Het aantal Spaanse woorden dat ik herkende viel bar tegen. Ik besloot daarom mijn toevlucht te nemen tot Don Pepe. Don Pepe, die met zijn blond haar en blauwe ogen meer op een Hollander dan op een Spanjaard leek, gaf me geen hand; hij omhelsde me alsof ik een zoon was die na jaren in het ouderlijk huis was teruggekeerd. Nauwelijks had ik hem in het Papiamentu uitgelegd wat ik wou of hij begon in een mengelmoes van Spaans en Papiamentu te ratelen dat het een lieve lust was. Spaans was de mooiste taal van de wereld. Het was dat de mariniers veel bier dronken bij hem anders zou hij het niet hebben kunnen verdragen dat zij zo luidruchtig hun lelijke

taal spraken. Laatst noemden ze zijn amapola een klaproos. Dat was toch verschrikkelijk! Hij zou me Spaans leren ‘para echar piropos’ (om complimentjes te geven) maar voor wat hoorde wat: ik zou hem moeten helpen met het omspoelen van bierglazen.

Aan een tafeltje zaten een paar mannen al een hele tijd te ruziën. De een stond zo abrupt op dat zijn stoel omviel. Don Pepe dacht dat ze zouden gaan vechten en wilde tussenbeide komen.

‘Weet je wel tegen wie je ‘t hebt’, schreeuwde de man, ‘ik ben een leerling van frater Gustaaf geweest!’

‘Wat?’, zei de ander verbaasd, ‘frater Gustaaf?’

Hij sloot de ogen, ging weer zitten, stak een vinger in de lucht en begon te zingen:

Het Angelus klept in de vèèèèerte...

De ander viel direct in met:

In tonen zo zuiver en hel.

Met de armen om elkaars schouders zongen ze tweestemmig:

De grootmoeder knielt op de drempel
 De kinderen zij staken hun spel.
 Grootmoeder bidt Onze Vader
 De kinderen zij zeggen ‘t haar na
 Een zonnestraal glijdt door het lover
 Een glimlach, een glimlach
 van ‘s Heren gena...

De aanwezigen klaptten in de handen of roffelden op de tafel. Het klonk zo mooi dat ik wilde gaan zitten omdat ik wist dat ze nu zeker door zouden gaan maar Don Pepe gebaarde dat ik beter weg kon gaan.

Natuurlijk mocht het weer niet van thuis! Als

leerling van het Sint Thomas College ga je toch niet tussen die dronken kerels glazen staan wassen? De jongens in die achterstraatjes gingen niet naar het Sint Thomas College, ze hadden weliswaar geen schoenen aan en soms zelfs gaten in hun kleren maar ze hadden wel meer lol in het leven: zij mochten alles...

Als vierdeklasser kreeg je op de eerste van de maand de schoolgeldrekening mee naar huis. Deze moest voor de 15de van de maand worden voldaan. Er was één jongen in de klas die al op dezelfde middag zijn gevulde blauwe enveloppe triomfantelijk voor zich uitdroeg en die stralend van trots op het bureau van de frater deponeerde. Door deze maandelijkse vertoning kreeg ik een hekel aan die jongen, vooral omdat ik zeker wist, dat hij daarom bepaalde leuke karweitjes mocht doen: het bord schoonmaken, boeken en schriften uitdelen. Mijn moeder vond dat het schoolgeld pas aan het eind van de maand betaald moest worden, nadat de fraters voor hun geld hadden gewerkt. 'In de winkel betaal je toch ook pas nadat de koopwaar is geleverd?'

Het gevolg van deze beslissing was wel dat mijn naam na de 15de van de maand samen met die van andere wanbetalers in een hoek van het bord werd opgeschreven. Ik schaamde me wanneer het hoofd binnenkwam, een blik op het bord wierp en dan hoofdschuddend wegliep. Ik meende te zien dat hij me dan altijd eerst nog minachtend aankeek ook. De uitslover die altijd als eerste betaalde, grijnsde

dan en zei eens hardop dat kinderen die niet konden betalen niet op het Sint Thomas College thuishoorden. Die kromme, oude frater sloot alleen zijn ogen, legde een wijsvinger op de lippen en knikte. Toen een van de wanbetalers naar huis was gestuurd met de boodschap niet zonder het schoolgeld terug te komen - de jongen barstte in snikken uit - had ik het niet meer. Iedere maand zat ik in spanning. Als het hoofd binnen kwam en naar de rij namen op het bord staaarde, begon ik hevig te zweten en probeerde ik me zo klein mogelijk te maken door min of meer op mijn rug te gaan zitten. Later stak ik twee vingers op als ik het hoofd op de gang hoorde en ging ik zitten wiebelen. Bij twee vingers mocht je direct naar de wc omdat dat het teken was voor een grote boodschap. Bij één vinger moest je wel eens wachten. Wanneer ik dit alles thuis vertelde, maakte dat geen enkele indruk. Mijn moeder haalde haar schouders op, mompelde iets van boter *bij* de vis en niet *vóór* de vis terwijl mijn vader zich nog een Hennessy three stars inschonk. Op die momenten haatte ik mijn ouders. 'Eert uw vader en uw moeder' moesten we iedere dag opdreunen.

Hoofdstuk VI

1932: Tekenen

Omdat het aantal leerlingen van het Sint Thomas College te groot was geworden, hadden de fraters besloten op Pietermaai, schuin tegenover de kerk, een zesklassige school op te richten.

‘Wie beoosten de haven woont, moet volgend jaar naar het Sint Albertus College, een filiaal van onze school’, had het hoofd der school gezegd toen hij aan het einde van het jaar de rapporten aan de vierdeklassers uitdeelde.

Het vooruitzicht van een nieuwe school vond ik wel interessant: ik zou in een andere omgeving komen en misschien zou ik in de klas komen bij een frater die niet zo streng was als de frater van de vijfde klas van het Sint Thomas College, voor wie zowat de hele school bang was omdat hij de naam had dat hij alle mogelijke lijfstraffen wist te bedenken, die hij met plezier toediende.

Maar toen het tot mij doordrong dat ik dan niet meer zo vaak bij grootmoeder zou mogen logeren - misschien een keer in de maand om de brief van haar zoon op Aruba te beantwoorden - vond ik de overplaatsing naar het Sint Albertus College ineens niet zo leuk meer. De straatjes van Otrobanda waar zoveel te beleven viel, zou ik dan ook moeten missen. Maar ja, als het hoofd van het Sint Thomas College mij al had laten inschrijven op de nieuwe school was er toch niets meer aan te doen. Voor

mijn vader was zo'n beslissing heilig en mijn moeder die het toch al niet zo begrepen had op dat logeren bij haar schoonmoeder, die ze niet erg mocht, zou natuurlijk zeggen: 'God zegene het hoofd der school'.

Dat zei ze niet. Ze vond juist dat ik maar liever op het Sint Thomas College moest blijven. Als Colegio Santo Tomás had het al een grote reputatie. Omdat er een internaat aan verbonden was geweest, hadden leerlingen uit landen als Venezuela, Colombia en Panamá er hun opleiding gevolgd. Bovendien, iedereen weet wie Thomas van Aquino is naar wie de school is genoemd, geloof maar niet dat er een sterveling is die ooit van Albertus heeft gehoord.

'Het Albertus College is een filiaal van het Sint Thomas College', zei ik.

'Filiaal? Wat filiaal? Een school is toch geen winkel!'

'Ik woon toch beoosten de haven', begon ik weer. Mijn vader knikte instemmend, mijn moeder zweeg en daarmee was de kous af, dacht ik. Maar nee hoor! Even later merkte moeder tussen neus en lippen op, dat zij maar niet kon begrijpen hoe mijn vader zo harteloos kon zijn om zijn moeder op hoge leeftijd - ze was zestig - alleen in een huis te laten wonen. Mijn vader zag hierin een pleidooi om grootmoeder bij ons in huis te halen. In die tijd was het namelijk de gewoonte dat een alleenstaande bejaarde bij een van de kinderen introk. Toen hij hoorde dat het de bedoeling was, dat ik bij mijn grootmoeder ging inwonen zodat het wonen 'beoosten de haven' niet meer op mij van toepassing zou

zijn, camoufleerde hij zijn teleurstelling door mij samenzweerderig in te fluisteren ‘domicilie kiezend Rifwaterstraat 2’. Hij moest er zelf heel hard om lachen. Ik begreep onmiddellijk op welk voorval mijn vader doelde. Wij hadden namelijk eens een deurwaarder aan de deur gehad die mij een exploit in de hand had gedrukt waarop stond, dat mijn vader ‘In naam der Koningin’ werd gesommeerd een achterstallige belasting te betalen. Helemaal van streek gaf ik het papier aan mijn vader, die het minzaam lachend aannam. Daarna haalde hij een fles Hennessy three stars te voorschijn en nodigde de deurwaarder binnen te komen. ‘Hé, wie van jullie is het deze keer?’ ‘Ik ben het, Jossy!’ riep de man terug.

‘Kom er maar in, Joseo, en maak het je gemakkelijk.’ De deurwaarder legde eerst een enorme map met groene linten waar een heleboel papieren uitpuilden op een stoel, trok zijn jasje uit en ging tegenover mijn vader zitten. Na verloop van tijd haalde mijn vader achteloos enkele blauwe aanmaningskaarten uit zijn bureau terwijl de deurwaarder met stentorstem het exploit begon voor te lezen. Bij de passage ‘domicilie kiezend’ schoten beiden in de lach. Deze woorden werden telkens weer herhaald en bleken op de lachspieren te blijven werken. ‘Do-mi-domi-cilie-cilie.’ Mijn vader schudde de aanmaningskaarten en deelde deze uit terwijl de deurwaarder zich nog een cognac inschonk. Van lieverlee was ik mee gaan lachen al wist ik zelf niet waarom. Ze begonnen een duet ‘domicilie’ op de wijs van een kerklied ‘Tantum ergo’ en hadden onder het versnipperen van de kaarten en van het exploit

ongelooflijk veel plezier.

Er werd afgesproken dat ik voortaan door de week bij oma zou logeren en dat ik in de weekends naar huis zou komen. Oma moest maar zorgen, dat ze in het weekend niets ging mankeren.

De frater van de vijfde klas vulde met zijn massieve lichaam zowat de hele klas. Ik zag direct dat hij verfvlekken op zijn toga had die er ook verder allesbehalve schoon uitzag. Dat stond mij tegen. Toen hij bovendien nog grote vellen grijs papier begon uit te delen en ons opdroeg te tekenen wat in ons opkwam, kreeg ik een vreselijke hekel aan hem omdat het vak tekenen nu juist mijn slechtste vak was waar ik meestal met moeite een 6 voor haalde. Ik was gewend om te tekenen wat door een frater op het bord was voorgetekend - een ster, een huisje - maar op commando zelf iets produceren, kon ik niet.

Naast mij zat een dikke Hollandse jongen die natuurlijk Jan heette. Hollandse jongens heetten altijd Jan of Piet en leken, volgens mij, allemaal op elkaar. Zij zagen er ook allemaal eender uit: kort geknipt blond haar, dat wij 'kabei 'i manteka' (boterhaar) noemden, en blozende wangen; zij roken òf naar kamferballen òf naar reuzel en hadden altijd dezelfde blauwe broek aan. We noemden hem Jan-naar-de-bollen om dat hij een keer op de speelplaats stond te smoezen met een frater en we hem hoorden zeggen 'mijn oom en tante zijn naar de bollen geweest'. De frater die zelden lachte omdat hij van die kleine, zwarte tandjes had, vroeg stralend: 'Naar de bollen?' We wisten niet wat de bollen waren. Je ging

naar de kerk, naar een voetbalwedstrijd, naar een feestje. De frater vond wat de dikzak zei zeker iets heel bijzonders want hij ging met hem hevig staan ginnegappen. Ze begonnen zowaar samen een liedje te zingen. En een lol dat ze hadden! We durfden niets te vragen want we hadden leergeld betaald.

Diezelfde jongen had eens gezegd dat hij een brief uit Holland had ontvangen en dat de aardbeien weer overheerlijk waren. ‘Aardbeien met slagroom’, voegde hij eraan toe terwijl hij met een hand langs zijn oor wapperde en met zijn tong zijn lippen aflikte. ‘Mmmm.’ De frater had ons toen zo raar aangekeken met een blik van ‘weten-die-stakkers-veel’ om tenslotte op te merken dat er geen lekkerder vruchten bestonden dan aardbeien. Niks papaya, kenepa of sorsaka, er ging niets boven aardbeien en zolang we geen aardbeien hadden gegeten, moesten we maar liever niet over vruchten praten.

Terwijl nu de meeste jongens wat voor zich uitstaarden, begon Jan-naar-de-bollen onmiddellijk fanatiek te tekenen. Ik was erg benieuwd naar wat hij zo snel dacht te kunnen en keek over zijn schouder. Hij maakte zich heel breed, schermde zijn blad papier af, stak zijn vinger op en zei in zuiver Papiaments-Nederlands: ‘Frater, die jongen copieert’. De frater aaide hem over zijn boterhaar en zei tegen mij, dat ik zelf iets moest verzinnen. Ik zat maar op mijn potlood te kauwen en besloot teneinde raad een schets te maken van het Heilig Hartbeeld, dat voor in de klas op een tafel stond, met een waxine-lichtje. Ondertussen was mijn buurjongen al klaar. Hij draaide zijn blad om, vouwde zijn armen

over elkaar, drukte zijn rug zowat kapot tegen de leuning van de bank en probeerde door kuchen de aandacht van de frater te trekken. Deze hoorde of zag niets. Als een bezetene schetste hij in een mum van tijd op het bord een gehelmde frater in wie we het hoofd der school herkenden, die met de handen op de rug over een zee uitkeek, waarin je de golven zag komen aanrollen. Jammer, wat was dat mooi! Onze frater hurkte neer voor het bord om snel hier en daar nog een krijtstreep te trekken; hij stond op, deed een paar passen achteruit en stond met zijn hoofd schuin zijn tekening te bekijken. Pas toen de klas spontaan begon te klappen, draaide hij zich om, lachte verlegen en beduidde dat we door moesten gaan.

Ik zag zelf wel dat ik er niet veel van terecht had gebracht maar om nou die Hollandse jongen zo op te hemelen vond ik wel een tikkeltje overdreven. Zo bijzonder was dat nou ook weer niet wat hij had gebrouwen: een kerk met een scheve toren. Hij mocht de klas zijn tekening laten zien. De frater pakte het blad beet tussen duim en wijsvinger alsof het een heilige hostie was en prikte het met de punten van een oude kroontjespen op een groot kartonnen bord aan de wand. Die kaaskop werd natuurlijk voorgetrokken omdat hij blank was en bovendien uit Holland kwam.

Maar de volgende dag merkte ik dat er meer tekeningen aan de wand prijken, stuk voor stuk mooie tekeningen van cactussen, van vogels en van vissen. Mijn blaadje kreeg ik terug met de opmerking 'beter je best doen'. Ik vond het heel erg. Er waren nog

meer jongens die hun tekening terug hadden gekregen met een opmerking maar zo te zien gaven ze er niets om. Er was zelfs een jongen, die er een prop van maakte en deze achteloos in de prullenbak mikte. Hoe kon hij! Hoe meer de frater geestdriftig over de 'fraaie' tekeningen sprak - dat woord gebruikte hij elke keer - hoe nietiger ik me voelde. Of hij nu Nederlandse taal gaf of Aardrijkskunde, het maakte niet uit, hij kwam telkens terug op die stomme tekeningen, die aan de wand hingen. De hoge cijfers die ik voor andere vakken haalde, bleken weinig indruk op de tekenfanaat te maken: hij bekeek me niet. Ik begreep toen dat ik alleen zijn aandacht kon trekken door iets heel bijzonders te doen. Aan de andere kant voelde ik er weinig voor kennis te maken met de enorme handen van deze kolos, die door de school Chein Bulldog werd genoemd.

Onder een godsdienstles legde hij eens uit welk een waarde en welk een kracht het heilig Oliesel had, het sacrament der stervenden. Hij zei, dat een bekende stadgenoot, die nu niet bepaald een deugdzaam leven had geleid, *linea recta*, ja, *linea recta* naar de hemel was gegaan omdat hij, kort na zijn dood, door een diligente kapelaan met de heilige olie was gezalfd en dat God hem daardoor al zijn zonden had vergeven.

Voor ik goed besepte wat ik deed, stond ik naast de bank. 'Bedoelt u dat hij het vagevuur overslaat, frater?'

'Precies', zei hij, 'dank zij het Heilig Oliesel hoeft hij geen dag, wat zeg ik, geen uur naar het vagevuur.'

‘Als dat zo is, frater,’ zei ik kalm, ‘dan is God onrechtvaardig’. Er steeg een afkeurend òòh uit de klas. Mijn buurjongen gebaarde dat ik moest gaan zitten maar ik was niet meer te houden.

‘God is onrechtvaardig, onrechtvaardig’, hoorde ik mezelf hard schreeuwen, ‘als hij me in de hel laat branden omdat ik één zondag één van de drie delen van de heilige mis heb gemist terwijl een man die zijn hele leven van alles heeft uitgehaald, van Hem zelfs het vagevuur mag overslaan, dan is dat onrechtvaardig.’ Ik hoorde een paar jongens verschrikt ‘stop, stop’ roepen maar ik ging door.

‘Naar de hemel... om een beetje olie waarmee hij notabene na zijn dood is ingesmeerd... dat kan toch niet!’

De frater werd lijkleek en deed een paar passen in mijn richting. In plaats van een klinkende klap of het bevel ‘ga grazen’ waarmee bedoeld werd dat je achter het bord op je knieën moest gaan zitten, wees hij mij met trillende hand de deur. Ik rende de klas uit voordat hij mij kon toevoegen dat ik mijn pokkenbriefje bij het hoofd der school moest gaan halen. Uit de klas gestuurd worden was al erg genoeg, de schande van een verwijdering van de school had ik mijn ouders tenminste bespaard.

Toen ik op dat ongewone uur bij mijn grootmoeder binnenstapte - spijbelen durfde ik toch niet - vroeg ze kalm of ik ziek was. Ik schudde van nee en liet het hoofd hangen.

‘Ga dan daar maar zitten’, zei ze en wees me een keukenstoel aan die in een hoek stond, ‘niet in mijn schommelstoel. Je mag pas opstaan als ik het zeg, bo ta na rès!’

Met de rug naar me toe ging ze hevig zitten schommelen, hief een paar maal haar armen omhoog en begon daarna op zeurderige toon haar hart te luchten. Door het gekraak van de schommelstoel en doordat ze zo zacht sprak, kon ik haar moeilijk verstaan. Zolang ik een oppassende jongen was die elke dag naar de kerk ging, had ze niets willen zeggen maar nu ik de frater zo wanhopig had gemaakt dat hij me de klas had uitgestuurd, kon ik de volle laag krijgen. Uit haar tirade werd in ieder geval duidelijk dat ik haar in mijn argeloosheid vaak had gekwetst vooral door mijn opmerkingen over de onhygiënische toestand van haar straat alsof *zij* daarvoor verantwoordelijk zou zijn. Door een nalatigheid van de overheid had deze straat namelijk geen riolering. Het gevolg was dat de wc-lozen de keuze hadden tussen Oncha en Dirkzwager. Oncha was een onooglijk vrouwtje dat voor weinig geld, een beetje rum en veel goede woorden de onwelriekende taak op zich had genomen de faecaliën die in grote margarineblikken werden opgespaard, naar de zee te dragen. Dirkzwager was officieel aangesteld om eens per week met een soort container - in de volksmond 'Rebecca' - door de straten te rijden om zodoende onder Oncha's duiven te schieten. Hij was een dikke, rossige Hollander met borstelige wenkbrauwen en een blauwe neus. Zijn aanwezigheid kondigde hij aan door met een enorme ratel een oorverdovend geluid te produceren. Met een grogstem riep hij dan, bulderend van het lachen: 'Mijn vader zei: "Dirkzwager, vreet je dik en schijt je mager".' Deze kreet werd een soort padvinderyell: de

straat vulde hem aan zodra hij uitriep ‘mijn vader zei’.

Toen mijn grootmoeder eindelijk ophield met schommelen, draaide ze haar stoel een kwartslag om en zei: ‘Kijk me eens aan’. Ik moest vooral niet denken dat zij ondankbaar was. God zou me later zeker belonen omdat ik ‘s nachts als een waakhond op een rieten mat voor haar bed sliep, ‘manera un kachó riba un kama di pushi’ (als een hond op een poezebed) terwijl ik thuis een bed had. Maar wat ze me kwalijk nam, was, dat ik er niet voor zorgde, dat ze minder gebruik behoefde te maken van Oncha ‘s diensten, door als een echte man achter de mangroven op het Rif te gaan als ik mijn gevoeg moest doen. Zij heeft nooit geweten dat deze woorden mij een chronische constipatie hebben opgeleverd. Op school had men, waarschijnlijk om hygiënische redenen, wc’s zonder pot. Je werd geacht om hurkend je behoefte te doen. Na een mislukte poging, die bijna desastreuze gevolgen had, voelde ik mij bij hoge nood gedwongen helemaal naar het ouderlijk huis te rennen, met of zonder toestemming.

Bij de leesles gebruikten we toen ‘Njoka, de vlugge slang’, het verhaal van een Afrikaans jongetje dat het niet zo nauw nam met het mijn en het dijn. Hoewel de frater ons voorhield, dat Njoka een deugniet, een schavuit was omdat hij bananen stal, groeide hij uit tot een door ons bewonderde held. Van alle leesboeken die we op school hebben gebruikt, is alleen de inhoud van dit boek mij, ons allemaal, bijgebleven. We leefden mee met Njoka die alles deed wat

ons verboden was. Na schooltijd spraken we bewonderend over zijn vader Kavoela, over Igimbi, over Lusamba, die zijn makers wijs maakte dat er geesten rondliepen die hun spullen weg pakten, terwijl hij dat zelf deed. Hij wilde niet bekeerd worden door de missionaris. De tovenaars, die bang was dat hij zijn invloed op de stam kwijt zou raken, waarschuwde zijn mensen: 'Mannen van Kaja, pas op voor de blanken! De blanken sluipen als slangen om onze dorpen!' De zwarte catechist die de missionaris moest helpen, was in onze ogen een slijmbal. We vonden het helemaal niet erg, dat die negers meer heil zagen in de wonderen verrichtende medicijnman dan in de missionaris. Op Curaçao had je medicijnvrouwen, die met 'brua' (zwarte kunst) meer bereikten dan blanke Hollandse doktoren. Als die de patiënt niet konden genezen, nam men toch ook zijn toevlucht tot het beeld van St. Antonius. Een buurvrouw had mij eens verteld, dat zij het beeld met rum besprenkelde wanneer zij de heilige Antonius om genezing voor een van haar kinderen bad omdat zij ervan overtuigd was, dat Toon alleen meewerkte als hij zijn dagelijkse neut kreeg. Ze wist dat er over haar geroddeld werd als zou zij aan de drank zijn maar het kon haar niets schelen: voor haar kind - met pijn gebaard - had zij alles over. Uit dankbaarheid moest de genezen patiënt wel als Sint Antonius vermomd, gehuld in een bruine pij, dagenlang de schimpscheuten van zijn medeleerlingen verdragen, dat kon niet anders. Het was een 'promesa', een belofte die heilig was.

Boze tongen beweerden later dat het de bedoeling van de fraters is geweest om ons met Njoka te krenken door ons de minderwaardigheid van het zwarte ras te tonen; als dit waar is, zijn ze er niet in geslaagd: ik weet alleen nog, dat we niets gaven om ‘De appeldief’ of ‘Wilde Roos’ maar blij waren met Njoka, de vlugge slang, de eerste zwarte figuur, die op school een belangrijke rol in ons leven heeft gespeeld.

Het hoofd der school kwam controleren of onze klas ‘waardig’ was om het hoge bezoek te ontvangen: de nieuwe bisschop, Monseigneur Petrus Innocentius Verriet, had hem persoonlijk ervan in kennis gesteld, dat het Sint Thomas College de eerste school was waar hij naar toe zou komen. We hadden zeker al gemerkt dat de school met vlaggen en guirlandes was versierd. Op de speelplaats zou monseigneur alle scholieren - ook de kleintjes - toespreken maar eerst zou hij naar onze klas komen om het werk van onze kunstenaars te bewonderen en vooral natuurlijk van onze Rembrandt-in-de-dop. Hij keek hierbij mijn buurjongen aan, die zat te glimmen van trots in zijn geruite bloes en zijn versleten blauwe broek. Ik kon weliswaar niet goed tekenen maar voor een bisschop trok ik in ieder geval mijn zondagse pak aan. Er waren jongens die helemaal in het nieuw waren gestoken, compleet met echte stropdas. Zelfs onze slonzige frater had voor de gelegenheid een spierwit habijt aan.

Het hoofd der school ging achter in een bank zitten terwijl wij voor de zoveelste keer uit volle borst zongen:

Waar in 't bronsgroen eikenhout
 't Nachtegaaltje zingt
 over 't malse korenveld
 't lied *des* leeuweriks klinkt.
 Waar de hoorn *des* herders schalt
 langs *der* beekjes boord
 Daar ligt mijn vaderland
 Limburgs dierbaar oord.

De 'dessen' en de 'der' kwamen er als kanonskogels uit. Nachtegaaltje en leeuwerik hadden we nog nooit gezien, we kenden trupialen, oranje-zwarte vogels, die onvermoeibaar op de top van meterslange cactussen prachtig zaten te fluiten. Ik wist niet beter of het lied dat we met zoveel moeite hadden ingestudeerd, was een katholieke versie van het Wilhelmus. Veel later werd mij verteld, dat het Limburgs volkslied moest worden gezongen omdat de wieg van Monseigneur Verriet in deze provincie had gestaan.

De bisschop had een blozend, vriendelijk gezicht maar hij keek dwars door ons of over ons heen alsof hij in de verte een of andere engel aan zag komen. Het viel me tegen, dat hij niet groot was en dat hij in plaats van een mooie mijter een bonnet droeg. Onze frater knielde voor hem neer en kuste zijn zegelring wat ik niet zo fris vond: hoevelen hadden die dag diezelfde ring al gekust? De tekeningen werden een voor een bekeken; de kunstenaars die aan de bisschop werden voorgesteld, hebben maanden daarna nog lopen opscheppen omdat de bisschop een hand op hun hoofd had gelegd en dat hij een kruisje op hun voorhoofd had gemaakt maar vooraf waren ze

wel verplicht geweest de zegelring te kussen. Bofte ik, dat ik niet goed kon tekenen!

Hoofdstuk VII

1933: ‘Verzaakt gij den duivel?’

Een grote jongen met een lange broek aan, die stiekem in een hoek had staan roken, gelastte dat de jongens van 6a hem moesten volgen. We liepen langs de lokalen van de hoogste klassen een trap op naar een nieuw gebouw dat nog naar verf rook. Op de platen die aan de wand hingen, zag ik in het voorbijgaan zeilschepen, vechtende soldaten en een sneeuwlandschap. Voor de klas stond nog geen frater. Uit gewoonte ging ik maar weer in de eerste bank van de middelste rij zitten. Een Hollandse jongen, klein van stuk, met een brilletje op het puntje van zijn besproete neus kroop onmiddellijk naast mij, gaf me een klopje op de schouder en zei grijnzend: ‘Dag, lotgenoot.’ Ik verstond ‘landgenoot’, glimlachte en fluisterde dat ik geen groene kont had. Op een van mijn zwerftochten door de achterstraatjes van Otrobanda had ik eens gehoord dat Nederlanders werden uitgescholden voor ‘makamba kulu bèdè’. Mijn buurman werd niet boos; hij tikte met zijn wijsvinger tegen zijn voorhoofd en lachte me vriendelijk toe. ‘Kulu bèdè is geen groene kont, sufferd, dat scheldwoord slaat op het groene uniform van de Hollandse politie-agenten.’ Toen ik hem wat ongelovig aankeek, kneep hij zijn ogen dicht en fluisterde: ‘Als je nog twijfelt, mag je gerust eens bij mij kijken.’

Hij zat nog met een rood hoofd te gniffelen toen

een luid keelgeschraap de komst van het hoofd der school aankondigde; we gingen als gewoonlijk naast de bank staan. Hij gaf een teken dat we moesten gaan zitten, keek de klas onderzoekend rond en zei dat de zesde klas de moeilijkste klas van de school was. Je kon alleen naar de zevende klas - de eerste klas MULO - als de ba-zis, het fundament, stevig was. Er was maar één frater aan wie hij deze zware taak kon toevertrouwen. Hij liet ons een paar seconden in spanning, riep toen 'Kom er maar in, Rigobert' en liep de klas uit.

Als ik het niet dacht! Bèto Banana! Die frater had bij het hoofd der school duidelijk een streepje voor: 's morgens in de kindermis mocht hij zeggen welk lied we moesten zingen en op de speelplaats wilde hij bepalen welk spel er gespeeld zou worden en liefst nog welke jongens mee mochten doen ook. Als je bij de schoolbibliotheek een boek kwam lenen, wie zat daar aan de tafel te neuriën? Ja, hoor, frater Rigobert! Elke dag als het hoofd zo tegen vijven door de straten van Otrobanda wandelde, was hij er met zijn steekneus bij, nooit eens een andere frater. Het was geen gezicht: het hoofd, een forse vierkante reus met naast hem een klein, iel, gebogen figuurtje. Geen wonder dat je de mensen hoorde mompelen 'tata ku yu' (vader en zoon). Ik kende frater Rigobert al uit de eerste klas waar hij mij de bijnaam 'brilleman' had bezorgd. Zo'n frater van één-en-één-is-twee was toch ongeschikt om les te geven in de moeilijkste klas? Ik kon het dan ook moeilijk verwerken dat het hem lukte de klas in een handomdraai voor zich in te nemen. Om te begin-

nen bleef hij Oostindisch doof voor zijn bijnaam die luid en duidelijk door een van de jongens werd geroepen. Op het geroezemoes van de klas reageerde hij niet met een ‘koppen dicht’ maar met op zachte toon de heren te verzoeken hem de gelegenheid te geven ook eens wat te zeggen. Wat deed hij toen de klas eindelijk stil was? Hij vertelde een mop waar de klas hevig om moest lachen. Voor ik er erg in had, lachte ik mee. Jammer! Ofschoon sommige jongens van de gelegenheid gebruik maakten om al lachend met de vlakke hand op het schrijfblad te beuken en anderen elkaar uit de bank probeerden te duwen, greep de frater niet in. Met een glimlach om de mond bekeek hij het tafereeltje. Hij haalde een horloge uit zijn binnenzak en bleef erop staren alsof hij bezig was de exacte lachtijd op te nemen. Plotseling stak hij zijn wijsvinger op en keek met gefronste wenkbrauwen de klas in, die tot mijn verbazing ineens doodstil werd.

De frater vertelde toen dat in de zesde klas de doopbeloften hernieuwd moesten worden. Wat dat precies was, zou hij straks uitleggen. Hij wilde ons eerst een lied leren dat alleen zeer bijzondere klassen mochten zingen. We moesten niet naast onze schoenen gaan lopen van verwaandheid maar hij had direct al in de gaten dat wij zo’n bijzondere klas waren. Daarom een fraai lied in het Hoogduits:

Tränen hab’ ich viele, viele vergossen
 Dass ich scheiden muss von hier
 Doch mein lieber Vater hat es beschlossen
 Aus der Heimat wandern wir.

Met het hoofd in de nek, wippend op zijn tenen, de

ogen half dicht, stond de frater als een dirigent voor een orkest met zwaaiende armen het refrein voor te zingen:

D'rum adé, adé, adé,
D'rum adé, adé, adé,
D'rum adé, so lebet wohl.

We wisten natuurlijk niet wat het allemaal betekende maar we voelden ons zo trots dat we een liedje zongen in een taal, die je op Curaçao zelden of nooit hoorde. Dat was dus het verschil tussen onze school en die school ernaast - de Sint Vincentiusschool - waar de leerlingen geen schoolgeld betaalden. Zij zouden nooit een lied in het Duits mogen leren. Onder hun zangles hoorde ik altijd hetzelfde stomme liedje, dat ze nog met plezier zongen ook:

D'r kwam unne boer uit Zwitserland
Kadi, kadoeleke, kedá.
Die had een ezel aan zijn hand,
Laberde, laberdá, laberdonia,
Die had een ezel aan zijn hand,
Cecilia...

Soms hoorde je er ook een belletje gaan en de hele klas keihard schreeuwen; GOD ZIET MIJ! Ik heb nooit begrepen waar dat nou goed voor was. Het was daar toch al een raar zootje, vond ik: sommige van die pikzwarte jongens kwamen op blote voeten naar school met de schoenen in de hand, die zij pas aantrokken als ze de klas binnen gingen. Op de speelplaats speelden ze ook altijd blootsvoets. Ze zagen er trouwens allemaal zo armoedig uit, met van die verstelde kleren aan. Ik had eens gehoord, dat je een winkelhaak in een bloes niet mocht ver-

stellen. Als iemand er een opmerking over maakte, moest je heel verbaasd doen en zeggen, dat het je niet was opgevallen maar dat je je vader wel zou vragen om een andere bloes voor je te kopen.

‘Toen jullie gedoopt werden’, zei frater Rigobert, ‘moesten jullie ouders beloven dat ze jullie zouden opvoeden zoals onze moeder de kerk dat voorschrijft. Ze moeten ervoor zorgen jullie christelijke deugden bij te brengen. Door het doopsel word je schoon gewassen van de erfzonde waarmee iedereen geboren wordt. Wie een erfzonde op zijn ziel heeft, kan nooit in de hemel komen. Omdat deze belangrijke gebeurtenis op Curaçao zeer uitbundig wordt gevierd, worden baby’s altijd op een zondag gedoopt.’

De grote jongen, een zittenblijver, die ons naar de klas had gebracht, stak zijn vinger op en zei:

‘Ik moest op een doordeweekse dag worden gedoopt.’

‘Waarom dan, wilden je ouders geen feest geven?’ vroeg de frater.

‘Jawel’, antwoordde de jongen aarzelend, ‘maar omdat mijn vader niet met mijn moeder is getrouwd, mocht ik van de pastoor niet op zondag worden gedoopt.’

Dat had ik thuis ook horen zeggen maar toen ik vroeg waarom dat verschil gemaakt moest worden, werd er gezegd ‘ga maar fijn spelen’. Frater Rigobert zal het wel weten, dacht ik en ik spitste mijn oren. De hele klas zat in spanning te wachten maar de frater maakte een gebaar van laat-maar-zitten en zei tegen de jongen dat hij na de les bij hem moest

komen. Hij moest nu eerst zijn verhaal afmaken.

‘Om zeker te zijn dat het kind op het goede pad blijft, eist de rooms-katholieke kerk dat er ook een peter en een meter bij het doopsel aanwezig zijn, die kunnen inspringen als de ouders het niet goed doen. Nu jullie oud en wijs genoeg zijn om zelf te beloven dat je zult doen wat de kerk van je verwacht, mogen jullie dit jaar in de kapel van de fraters waar anders nooit leken mogen komen, de doopbelofte hernieuwen.’

Peter? Meter? De frater moet zeker de vraagtekens op de gezichten hebben gezien: hij sloot zijn ogen - ik denk, dat hij een schietgebedje zei - en overtrad de ijzeren wet. Met een bruusk gebaar riep hij uit: ‘Padrino, madrina!’ Hij liep rood aan toen een jongen op de achterste bank vermanend opmerkte: ‘Foei, frater, Papiamentu in de klas... streng verboden!’ Streng verboden of niet, ik wist nu tenminste dat mijn padrino iets beloofd had. Dat was dan zeker het enige dat hij ooit had gedaan. Mijn padrino was een deftige heer, altijd in het wit gekleed met witte schoenen. Hij droeg zelfs altijd een witte stropdas en een witte, vilten hoed, ‘om zijn kale kop te bedekken’ zoals mijn moeder vaak opmerkte. Zij had het niet zo op hem begrepen. Hij kwam zelden of nooit op bezoek. Maar mijn vader stond erop, dat ik met mijn schoolrapport naar mijn padrino toeging. Dat hoorde zo. Drie keer per jaar was ik daarom verplicht mezelf te onderwerpen aan een voor mij vernederende scène. Dat heb ik mijn vader kwalijk genomen. Anders ging hij altijd door de knieën voor de argumenten van mijn moe-

der - zij vond mijn bezoek aan de padrino volkomen overbodig - maar hier hield hij voet bij stuk. Ik zou en ik moest naar zijn compère, zoals hij hem aansprak, 'Padrino pelao', schimpte mijn moeder en lachte om de bezwerende gebaren van mijn vader, die bang was dat ik zou denken dat 'pelao' de achternaam van mijn padrino was en deze in mijn argeloosheid zo zou aanspreken. Wat dacht hij wel? Ik had al lang door dat 'pelao' gierig moest betekenen omdat ik van mijn vrienden hoorde, dat zij wel eens een paar schoenen, een overhemd of een broek van hun padrino kregen. Als zij extra zakgeld nodig hadden, werden ze door hun ouders naar de padrino verwezen.

Bij het begin van de vakantie liep ik met lood in de schoenen naar de grote manufacturenzaak van mijn padrino, wetend wat mij te wachten stond. Met mijn rapport, dat ik zorgvuldig met beide handen vast omklemd hield tegen de constante wind, stond ik me te vergapen aan de rekken met prachtige kostuums totdat een versleten, oude man, die iedereen Shosho noemde, mij een klapstoel aanbood en gebaarde, dat ik in een hoek even op de baas moest wachten. 'Un momentico'. Ik kon de klanten niet eens zien, ik hoorde alleen hoe lastig en veeleisend zij waren. De baas kon ik wel nog net zien zitten achter in een ruimte met een soort kippegaas waarop 'office' stond. Hij was verdiept in zijn krant, die hij op armlengte voor zich uit hield. Ook in zijn 'office' hield hij zijn hoed op. Hij las wel langzaam, vond ik, want naar mijn idee moest ik daar uren wachten voordat Shosho mij kwam halen. Het rap-

port werd altijd heel lang bekeken alsof hij alles uit zijn hoofd leerde voordat hij mij een blik gunde en hoofdschuddend zei: ‘Voor schrijven maar een zesje en je vader kan zo mooi schrijven, zo mooi.’ Geen woord over de achten, geen bewondering voor de negens voor Godsdienst en Bijbelse Geschiedenis. Dan volgde een stilte, een lange stilte. Hij greep eerst naar zijn portefeuille, speelde achteloos met wat bankbiljetten, borg deze weer met toewijding op, haalde daarna zijn portemonnaie voor de dag, bleef er peinzend in staren om daarna half geeuwend luidkeels te roepen: ‘Duna e mucha dies plaka pa mi!’ (Geef de jongen een kwartje van me.) Hij schoof het rapport voor zich uit, dat ik dan zenuwachtig in de enveloppe deed. Met een ‘danki, padrino’ liep ik dan naar de kassa waar een dikke, zwaar bepoederde juffrouw met vuurrode lippen mij grijnzend een kwartje in de hand drukte. Padrino pelao!

Op Curaçao was het de gewoonte de peter te kiezen uit de vriendenkring van de vader; de meter was meestal een vriendin van de moeder. Het was wel wenselijk dat de peter, in verband met zijn vele financiële verplichtingen, enigszins bemiddeld was. Hij moest onder meer doopkaartjes laten drukken en een kostbaar geschenk geven zowel aan zijn petekind als aan de meter. Mijn vader had kunnen weten, dat de man die door hem van vriend tot peter was gepromoveerd, weliswaar rijk was maar op Curaçao bekend stond als ‘zakelijk’, dus niet goedgeefs. Later ben ik er achter gekomen dat mijn vader eerst een andere vriend op het oog had gehad, een man die hem financieel had gesteund om een

eigen zaak op te zetten. Maar deze deed wat niemand ooit doet: hij was naar de pastoor gegaan en had gevraagd wat de taak van een padrino was.

‘Hoe kan ik later van je zoon eisen dat hij de tien geboden onderhoudt terwijl ik dat zelf niet doe. En dan die vijf geboden van de heilige kerk, die ken ik niet eens,’ had hij toen gezegd. Mijn vader had zich diep gegriefd gevoeld omdat zo iets op Curaçao ongehoord was: je kon toch niet weigeren om padrino te zijn! De vriendschap is dan ook onmiddellijk verbroken, waarop de vrek die nu mijn padrino is spontaan had gezegd dat mijn vader hem maar met die eervolle taak moest belasten, dan had hij tenminste ook eens een petekind.

Juist in de tijd dat ik me voorbereidde op de hernieuwing der doopbelofte werd ik smoorverliefd op een dame, die in een wolk van parfum naast mij aan de communiebank neerknielde. De frater die mij prees omdat ik elke dag het kaartje dat na de mis werd uitgereikt bij hem kwam inleveren, durfde ik natuurlijk niet te bekennen, dat mijn devotie vals was en dat mijn bezoek aan de kindermis een dankbaar voorwendsel was om mijn aanbestede, die ik de naam Aurora had gegeven, te zien en vooral te ruiken. Volgens mij was zij de mooiste vrouw van de wereld met prachtige zwarte ogen en dik zwart haar. Haar corpulentie - dat woord had ik na veel moeite gevonden - misstond haar in het geheel niet. Als ik na de mis bij de kerkpoort ging staan en zij mij, met een glimlach, in het Spaans begroette, voelde ik mij zo gelukkig, dat het antwoord waarop ik dagelijks

oefende, mij steeds weer in de keel stakte. Toen ik door een ongelukkige manoeuvre aan de communiebank met mijn elleboog tegen haar royale boezem stootte en het nog prettig vond ook, wist ik zeker, dat de duivel voor wie we uittentreuren waren gewaarschuwd, het op mij gemunt had.

Frater Rigobert had ons geleerd dat we bij de biecht konden volstaan met het gebod te noemen waartegen we gezondigd hadden. In plaats van telkens te zeggen dat je tegen je ouders brutaal was geweest, zou je het vierde gebod kunnen noemen. We moesten niet aan de pater zeggen, dat we snoep hadden gestolen, nee, we moesten alleen zeggen: ik heb gezondigd tegen het zevende gebod.

De pater die na een dertigtal kinderen duidelijk verveeld in de warme biechtstoel zat te soezen, zegende mij met gesloten ogen. Stotterend biechtte ik op dat ik gezondigd had tegen het zesde gebod. De pater veerde op, sperde zijn ogen open en vroeg: 'Hoe dikwijls?' Nadat ik hem verzekerd had dat de onkuisheid slechts eenmaal had plaatsgevonden, wilde hij toch nog wel weten of ik het met mezelf of met een ander had gedaan. Ik boog het hoofd en zei dat het per ongeluk was gebeurd en dat het een dame betrof. Totaal verbijsterd rende ik de biechtstoel uit toen hij belangstellend informeerde of een en ander boven of onder de kleren was gebeurd. Ik bleef rennen totdat ik buiten adem op het Rif aankwam waar ik op een grote kei naar de zee ging zitten staren. Ik was ten einde raad. Onkuisheid doen, onkuisheid begeren waren begrippen die ik blijkbaar niet kende want de biechtvader had het over heel

andere zaken. Kon je dan met jezelf ook onkuisheid doen? Ik had onder de kleren van mijn aangebedene toch niets te zoeken? Waarom konden de tien geboden die we dagelijks moesten opdreunen ons niet in gewone taal geleerd worden? Als ‘weest gedachtig dat gij den dag des Heeren heiligt’ alleen betekende dat je elke zondag verplicht was naar de kerk te gaan en niet mocht timmeren of zo, waarom moesten we dan die krankzinnige zin uit ons hoofd leren?

Ik zweer voor God op deze stond'
met Jezus in mijn harte.
Trouw tot den dood mijn doopverbond
in 's levens vreugd en smarte.
Ik ben een kind der Moederkerk
Strijd ik met haar dan ben ik sterk
Nooit zal ik van haar wijken.

Met overgave zong ik de tweede stem, de ogen strak gericht op de remonstrans, die op het altaar stond. Het was de eerste keer dat we in de kapel, waar anders alleen de fraters kwamen, een dienst mochten bijwonen. Toen ik een keer na schooltijd moest helpen met het kaften van boeken had ik gezien hoe - na een driftig gelui van een klokje - de fraters stil naar de kapel gingen, sommigen met een rozenkrans tussen de vingers. Hun houding had zoveel indruk op me gemaakt, dat ik de kapel was gaan beschouwen als een plaats waar je oog in oog kwam te staan met strijdbare engelen, die zo juist de duivel weer eens in het stof hadden doen bijten. Ik was dan ook diep teleurgesteld toen ik ontdekte dat de kapel alleen maar een kneuterig kerkje was waar alle geluiden bijna oorverdovend klonken.

‘Verzaakt gij den duivel?’ leek de frater mij toe te schreeuwen.

‘Ik verzaak’, schreeuwde ik terug.

‘En al zijn werken?’ bulderde de frater.

‘Ik verzaak!’ brulde ik.

‘En al zijn ijdelheden?’ galmde het weer.

‘IK VERZAAK!’

Ik kreeg een gevoel alsof er iets heel bijzonders gebeurde. Mijn hart klopte sneller en ik begon te zweten. Zou ik dan toch eindelijk de genade krijgen waar ik al zo lang op gewacht had? Kom maar op, Satan, ik lust je rauw, ik kan de hele wereld aan!

De duivel aarzelde niet lang om mijn uitnodiging aan te nemen. Nauwelijks een week na de plechtigheid zat ik al weer naast mijn Aurora aan de communiebank en stootte ik - helemaal niet per ongeluk - tegen haar aan. Lange tijd heb ik kans gezien precies op tijd naast haar neer te knielen en een tinteling te voelen wanneer ik bij het opstaan mijn samengevouwen handen een fractie van een seconde tegen haar boezem liet rusten. Ik weet niet of zij het door had maar frater Rigobert wel. Op zekere dag hield hij mij tegen en liet me pas te communie gaan toen zij weer goed en wel op de terugweg was. Omdat ik Jezus ineens niet meer zo nodig elke dag in mijn hart behoefde te ontvangen, nam God de Vader wraak: op mijn vaste plekje aangekomen, wachtend op de dagelijkse glimlach en groet, keek Aurora de andere kant op waar een grote, rood-witte wagen luid toeterend stopte. Zij stak de straat over alsof zij op eieren liep, bewonderend nagestaard door een paar mannen, die tussen hun tanden floten. Ik zag

hoe een deftige meneer het portier voor haar openhield. Zwierig nam hij zijn Panamahoed af, boog diep en kuste haar hand. Ik hoorde hoe ze hem lachend bedankte. Toen de wagen wegzoefde, lachte ze nog. Ze had toch even mijn richting uit kunnen kijken, ze had verontschuldigend naar mij kunnen zwaaien, een enkele blik, een gebaar... Niets, helemaal niets! Ik weet niet hoe lang ik daar bijna versuft ben blijven staan, vergeefs vechtend tegen de tranen, die op mijn wangen een wedloop waren begonnen. Opmerkingen van voorbijgangers drongen niet tot mij door totdat ik hardhandig door elkaar werd geschud en ik een krijsende stem hoorde: ‘Ta kiki yu, ta bo mama a muri?’ (Wat is er aan de hand, kind, is je moeder soms gestorven.) Mijn moeder? Ik wou, dat *ik* dood was. Dat zei ik ook tegen de frater die me na schooltijd apart nam. Dood? Jongen, je hebt nog een heel leven voor je. Maar gesteld, ja gesteld, dat je werkelijk dood zou gaan dan zou ik niet graag in je schoenen staan, manneke. Of dacht je soms dat het allemaal ongestraft kon blijven wat je de laatste tijd uithaalt? Wie kiest er nu een communiebank uit voor zijn lage lusten? Bah!

Wat hij toen vertelde over de weg naar de hel, die geplaveid was en over de bekoringen waaraan ik werd blootgesteld, maakte op mij geen enkele indruk: ik begreep er niets van. Ik schrok pas wakker toen hij zich over me heen boog en met een hand op mijn hoofd bijna fluisterend vroeg of ik wel eens natte dromen had, of ik mijn bed nat maakte. Ik rukte me los en rende boos weg. Was die frater nou helemaal gek geworden? Dat had ik als kind niet

eens gedaan, tenminste als ik mijn moeder kon geloven, die tegenover de burens deed alsof het een verdienste van haar was dat ik niet aan bedwateren had gedaan. Wat waren in vredesnaam natte dromen? Mijn oudere broer die ik in de arm nam, lachte maar zo'n beetje en mompelde iets van 'die stomme Bèto weet zeker niet dat je pas elf bent'. Alles goed en wel, maar ik zat er maar mee. In een opwelling besloot ik naar het lof te gaan.

Op het kerkplein waren altijd jongens aan het spelen. Die zouden me zeker voor 'mariku' (homo) uitschelden: een echte jongen ging toch niet naar het lof! Ik besloot daarom via een steeg met een onuitspreekbare naam (Consciëntiesteeg) - in de volksmond Hanch'i bintu (Windsteeg) - de achterste deur van de kerk binnen te sluipen. Ik kwam voorbij een kleermaker die iedereen 'loko' (gek) noemde. Dat kon onmogelijk doelen op het feit dat hij zijn klanten in de luren legde en zich nooit aan zijn afspraak hield: dat deden toch bijna alle kleermakers. Ik kon ervan meepraten. De kleermaker die mijn flanellen broek voor het communiefeest moest leveren, had dat ook gedaan. Blijkbaar gaf deze manier van handelen een zekere belangrijkheid aan hun beroep.

Ik bukte me om zogenaamd mijn schoenveters vast te maken en keek stiekem bij hem naar binnen. Aan een piano zat een zwarte, schrale figuur met de ogen dicht te pingelen. Hij kende de melodie zeker uit zijn hoofd. Ik richtte me op om beter te kunnen luisteren. Wat klonk dat mooi! Hij voelde zeker dat

ik naar hem keek: even opende hij de ogen en schreeuwde met rauwe stem: ‘Trouw marij, trouw marij, shoe-mang, shoe-mang! Pas toen mijn vriend jaren later piano leerde spelen met een cursus Klavarskribo uit Slikkerveen begreep ik dat de man Träumerei van Schumann had bedoeld. Ik begon me af te vragen waarom hij ‘loko’ was toen een voorbijganger mij ongevraagd op luide toon de oplossing gaf: ‘Negers horen geen piano te spelen, een neger die zich als een blanke aanstelt, is gek!’ De kleermaker-pianist reageerde door een paar akkoorden extra hard aan te slaan.

De kerk zag er spookachtig uit toen ik in een van de achterste banken naast een pilaar neerknielde. Pas toen de mensen binnen druppelden, gingen de lichten aan. Prachtig! Het was de eerste keer dat ik ’s avonds in een kerk zat. Ik ontdekte allerlei dingen die me nooit eerder waren opgevallen: de preekstoel, die voor mij alleen maar een plaats was van waaruit een verontwaardigde pater oorverdovende vermaningen de kerk inslingerde - ik durfde dan nauwelijks op te kijken - bleek uit zeer mooi houtsnijwerk te bestaan. De beelden waren frisser van kleur en er waren er zoveel. Ik kende alleen Sint Antonius die onder meer werd aangeropen als men iets kwijt was. Ik herkende hem omdat hij behalve het Kindje Jezus ook nog een dik boek torste. De andere heiligen leken wel broers van Antonius: ze keken allemaal even braaf naar het plafond. Gek dat ze allemaal blank waren, dacht ik, maar als negers niet eens piano mochten spelen, mochten zij zeker ook niet heilig worden... Naast het hoofdaltaar

was een zijaltaar waar het een komen en gaan was van vrouwen die er een kaars aanstaken. Je zag geen enkele jongen, alleen vrouwen en enkele meisjes die allemaal in de rouw waren. Boven was er wel een mannenkoor, dat liederen in het Latijn zong maar dat kon ik niet zien. Omdat ik deze latijnse gezangen niet kende, kon ik niet meezingen met de anderen, die uit volle borst meegalmden. Een pater die een prachtige kazuifel droeg, liep, voorafgegaan door twee misdienaars, met een wierookvat te zwaaien. Een van de misdienaars keek me heel vies aan en stak minachtend zijn tong uit. Dat gedoe met dat wierookvat deed me denken aan mijn moeder die op Oudejaarsavond altijd het huis liep te bewieroken om boze geesten te verdrijven. De fraters vonden dat maar heidens. Waarom was dit dan niet heidens?

De pater begon voor te bidden en de aanwezigen antwoordden in een eentonige dreun. Ik kon weer niet meedoen omdat ik de gebeden in het Papiamentu niet kende: op school had ik in het Nederlands leren bidden. Zonder enige moeite kon ik opdreunen Toren van David, bid voor ons, Ivoren Toren, bid voor ons, Ark des Verbonds, bid voor ons waar ik overigens niets van begreep. ‘Orashon pa gana indulgensia plenaria’ klonk veel mooier maar zei me ook niets.

Toen het orgel hevig begon te dreunen - ik kreeg er kippevel van - zag ik, dat iedereen naar voren liep. Ik wist niet beter of er zou een kaartje, misschien wel een bidprentje worden uitgedeeld. Daar moest ik natuurlijk ook bij zijn. Pas toen ik bij de

communiebank was, kreeg ik in de gaten, dat een pater de neergeknielden een soort kompas voorhield dat door iedereen om de beurt werd gekust. Was dit nu wat men een relikwie noemde? En moest ook ik dat doffe glas waar al die oude, dorre lippen over heen waren gegaan, kussen? Mij niet gezien! De pater ging er wel elke keer met een lapje vluchtig overheen maar ik vond het toch vies. Ik weet niet waar ik de moed vandaan heb gehaald maar toen ik aan de beurt was, deinsde ik achteruit, schudde resoluut van nee en holde de kerk uit.

Hoofdstuk VIII

1934: Frater Anthimus

Leerlingen van de kopklassen hoefden niet meer in de rij te gaan staan om onder geleide naar hun klas geloodst te worden. Onder het toezicht van het hoofd der school mochten wij op eigen gelegenheid - zij het zwijgend - naar het leslokaal gaan. Omdat we werden aangemoedigd zelf een plaats te kiezen, ging ik maar weer op de eerste bank van de middelste rij zitten. Met verbazing keek ik op naar de jonge frater die met een sierlijke zwaai het kruisteken maakte en op heldere toon het 'Onze Vader' begon te bidden. Hij zag er helemaal niet uit als een frater, hij had meer iets weg van een filmster. Wat kon hem toch beziel hebben om frater te worden? Als ik er zo knap had uitgezien, dan had ik het wel geweten!

De frater had er geen erg in, dat ik hem met wijd open ogen zat op te nemen omdat hij zijn ogen gesloten hield. Het 'Wees gegroet' bad hij langzamer en bij 'gezegend is de vrucht Uws lichaams, Jezus' boog hij het hoofd alsof hij mij wilde laten zien dat hij die zin, waar ik niets van snapte, wèl door had. Zijn kleur bevestigde het gerucht dat hij de dag tevoren op Curaçao was aangekomen: hij had rode blosjes op de wangen. Zijn royale hardos deed vermoeden dat hij zich niet licht zou onderwerpen aan de knipgrage vingers van de kloosterkapper, wat hem in de pauze onmiddellijk aan een bijnaam

hielp: Antimomo Kabei (haar). Eigenlijk was het niet zozeer een bijnaam, meer een koosnaam om aan te geven hoe uitzonderlijk het was dat een frater een bos haar had. Op de speelplaats zag ik dat veel jongens bewonderend om hem heen draaiden. Hij liep niet op de overdekte speelplaats maar in de hete zon tussen de stoeiende jongens. Af en toe bleef hij staan, kneep zijn ogen dicht, gooide het hoofd achterover en riep: ‘Heerlijk, heerlijk!’ We konden maar niet begrijpen wat er nu zo heerlijk was aan die zon, die wij zoveel mogelijk meden. Een paar jongens uit de hoogste klas gingen naar hem toe; onze frater schudde hen een voor een de hand en zei telkens vriendelijk: ‘Hallo, ik ben frater Anthimus.’

In de klas ging hij niet achter zijn lessenaar op het podium zitten maar gewoon op het schrijfblad van mijn bank. ‘Dat kan wel, hè, als jij maar een eindje opschuift.’ Ja, natuurlijk kon het wel maar het mócht helemaal niet; dat was ons tenminste altijd gezegd. Hij begon met te zeggen dat we minder krampachtig in de bank moesten zitten, armen over elkaar was misschien nodig geweest voor de kleintjes maar voor leerlingen van de hogere klassen vond hij die houding overdreven. Verder vond de frater dat we er recht op hadden precies te weten wat we in de zevende klas zouden gaan leren, van wie en wanneer: we moesten maar eerst het lesrooster van het bord overnemen. Nieuwe vakken waren voor ons Frans, Algebra, Meetkunde, Handelsrekenen, Handelskennis en Boekhouden. Met een voor ons toen nog onbekende openhartigheid vertelde frater Anthimus over het leerplan, legde uit

waarom het noodzakelijk was dat we zoveel vakken leerden en waarschuwde voor de moeilijkheden, die ons zeker te wachten stonden.

‘Zo, nu is het jullie beurt, jullie zullen zeker wel wat vragen hebben.’ Toen niemand reageerde, zei hij: ‘Niet allemaal tegelijk, kom op, vooruit met de geit.’ De hele klas schoot in de lach maar werd op slag stil toen een jongen op de achterste bank vroeg: ‘Moeten we dan nog op vrijdag met zijn allen in de rij naar de kerk om te gaan biechten?’ Even sloot de frater de ogen, streek met één hand door zijn haar en zei, terwijl zijn donkere ogen de klas in priemden: ‘Dat weet ik niet maar ik weet wel hoe ik het te weten kom.’ Dit was volkomen nieuw: een volwassene die zei dat hij iets niet wist! Als ik thuis eens wat vroeg, zei mijn vader altijd: ‘Dat zijn grote-mensen-zaken, dat snap je toch niet, later zul je dat wel begrijpen.’ Het antwoord van mijn moeder op bijna alle vragen luidde: ‘Ga maar fijn spelen.’ Een enkele keer moest ik horen dat ik maar een vervelende, lastige jongen was.

Bij de fraters was het anders: als je onder vier ogen wat vroeg, toonden zij alle begrip voor je moeilijkheden, die zeker opgelost zouden worden door veel te bidden maar als je een lastige vraag stelde waar andere jongens bij waren, kon je een draai om je oren krijgen. Er was een frater die je altijd de mond snoerde door verontwaardigd uit te roepen: ‘een ongepermitteerde mystificatie’; voor het zelfde geld had hij kunnen zeggen ‘tantum ergo’ of ‘stabat mater’, dat verstonden we immers ook niet. We namen zijn uitroep over als krachtterm als we boos wa-

ren of als ‘oorlogskreet’ bij het spelen.

Eindelijk nu dan een frater die gewoon deed en ons het gevoel gaf dat hij ons voor vol aanzag. Als hij naar de klas kwam, had hij altijd boeken of foto’s bij zich waar hij iets over vertelde. Hij gaf zo fijn les dat ik door hem zeker wist wat ik later zou worden: geen priester, geen piloot, geen ontdekkingsreiziger, maar schoolmeester.

Ik was zo dom om erover te praten; mijn buurjongen lachte me vierkant uit en zei dat ik te kippig was. Thuis hoorde ik dat het tijd werd dat zij dat belachelijke idee met een stok uit mijn kop zouden slaan, ik was toch geen Hollander! Alleen mijn grootmoeder vond het zo gek nog niet. Ze gaf me de raad er met mijn frater over te spreken. Deze liet me nablijven, schoof me een stoel toe en begon uit te leggen dat les geven mooi maar wel erg moeilijk was. Het was heel goed om al een idee te hebben wat je later wilde worden. Ik moest wel beseffen dat ik zou moeten knokken om mijn doel te bereiken. ‘Begin nu maar zo goed mogelijk je best te doen,’ zei hij en lachte een gebit bloot dat allesbehalve wit was. Zou fraters soms verboden worden hun tanden te poetsen?

Van de nieuwe vakken vond ik Frans het fijnste vooral toen ik merkte hoe kennissen die bij ons over de vloer kwamen bewonderend opkeken wanneer ik - op verzoek - enkele zinnen voordroeg: ‘Jean, tu es méchant. Pourquoi, maman? Tu taquines ta petite soeur.’ Ik had er altijd een gruwelijke hekel aan gehad wanneer mijn ouders mij lieten opdraven om voor bezoekers de charleston te dansen, meestal net op momenten dat ik zat te lezen in ‘Kruimeltje’

of in 'Fietsclub Alle Vijf' van Chr. van Abcoude. Daar kreeg ik nooit genoeg van. Terwijl mijn vader en mijn moeder dan stralend toekeken, had ik het gevoel dat ik als clown werd gebruikt omdat er zo hevig om werd gelachen. Nu vond ik het heerlijk om na 'Maître Corbeau' waarnaar in alle stilte werd geluisterd, keihard te kunnen roepen: 'Vous êtes des singes!' en met handgeklap beloond te worden.

De meeste moeite had ik met meetkunde. Deze les werd, evenals algebra, niet gegeven door frater Anthimus maar door een lijkleke frater die een saaie stem had. Niemand mocht hem. En hij was nog gemeen ook. Wanneer een jongen zowel door de hitte als door de manier van les geven in slaap was gevallen, kneep hij een natte spons in zijn nek uit. Ook had hij de gewoonte om aan je oor te trekken, de oorschelp op te rollen en er dan - gemeen lachend - met zijn nagels in te knijpen. De meeste leerlingen zaten tijdens zijn lessen wat glazig voor zich uit te staren en deden niet de minste moeite om deze wiskunde-frater te volgen als hij het had over 'hypotenusa' en 'bissectrice'. Dat a maal a kwadraat was en a plus $2a$ hadden we tot vervelens toe op lijzige toon moeten aanhoren en daarna in koor moeten opdreunen. Het kon ons geen bal schelen. De frater vertelde alom, ook aan wie het niet horen wilde, dat kleurlingen voor wiskunde geen aanleg hadden. Toen vrijwel de hele klas voor zijn vakken een onvoldoende kreeg, verwachtten we dat de frater vervangen zou worden maar het hoofd der school nam hem in bescherming: als we niet potverhierengunder voor betere cijfers zorgden, konden

we ons pokkenbriefje komen halen. Dat dreigement had ik al zo vaak gehoord. ‘Straatvegers zijn heel nuttige mensen, die hoeven geen wiskunde te kennen.’

De frater die Boekhouden en Handelsrekenen gaf, was ook niet geliefd maar hij wist ons tenminste duidelijk uit te leggen hoe belangrijk zijn vakken waren. Van zo’n man kon je dan veel hebben zelfs dat hij je een klap op je bovenarm gaf met een vierkante liniaal wanneer onder het antwoord van een vraagstuk geen twee strepen stonden, ‘een dikke en een dunne.’ Ik bleef hem toch een vervelende frater vinden omdat hij zelden of nooit lachte. ‘Dat heeft hij verleerd’, zei een jongen, ‘toen hij van zijn meisje de bons kreeg en uit ballorigheid frater is geworden.’ Hoe men toch aan die verhalen kwam... Een feit was dat hij de enige frater was die met ons over meisjes sprak. Hij waarschuwde graag voor de gevaren die de omgang met meisjes met zich meebracht. Toen ik hem eens een keer op de man af vroeg hoe hij het allemaal zo goed wist en de jongens heel hard begonnen te lachen, keek hij mij aan met opgetrokken wenkbrauwen en zei: ‘Blijf jij straks maar rustig zitten, professor.’

Ik was al bang dat hij een preek zou gaan houden maar nee, hij kwam op me af en zei: ‘Ik ben filatelist.’ Hij keek daarbij zo ernstig dat ik dacht, dat hij een besmettelijke ziekte had. Uit de kast haalde hij twee grote gele enveloppen, volgepropt met postzegels en een paar ebonieten bakken, die hij onder de kraan hield. Ik moest de zegels afweken, ze dan met een pincet eruit vissen, ‘en je blijft er met je fikken

af.' Hij gaf mij een dik album en legde uit hoe ik de zegels moest sorteren en opbergen. Als ik klaar was, mocht ik naar huis. Wat een gek, dacht ik, hij is boos en voor straf krijg ik zo'n leuk karweitje. Ik moet zeker langer dan een uur bezig zijn geweest toen ik ontdekte dat ik pas op de helft was. Telkens moest ik mijn bril afzetten om de zegels - vlak voor mijn oog - goed te kunnen bekijken en dat duurde veel langer dan ik dacht. Het was zo akelig stil in de klas. Af en toe kraakte een bank, in de verte hoorde ik het koorgezang van de fraters maar verder ook niets. Bang was ik niet - waar zou ik bang voor moeten zijn? - maar ik voelde me niet op mijn gemak. De lege banken werden vierkante kisten met ontplofbare stoffen en die zwarte borden kanonnen. Bovendien stond het Heilig Hartbeeld duidelijk te knipogen en spottend te lachen. Ik vond de zegels niet mooi meer en het karweitje ook helemaal niet leuk. Plotseling hoorde ik een harde knal, waarschijnlijk was het een autoband die klapte, maar ik schrok zo hevig dat ik de ene enveloppe oppakte, naar buiten liep en aan een stuk door bleef rennen tot ik op het Rif kans zag de hele troep in zee te smijten. De frater heeft er nooit iets van gezegd, hij wist zeker niet hoeveel postzegels hij eigenlijk had, de fila... filan... laat maar!

De frater van de achtste klas, frater Realino, vierde zijn zilveren jubileum en daarom moesten we een lied instuderen, een cantate, zei frater Anthimus.

Komt jongens blij
een feestgeschrei

Frère Realine viert feest.
 Hij draagt hoy
 five and twenty year
 de fraterstoog
 mit gutem zwier
 That's why zijn wij
 today zo blij
 Dat is schon lang geweest.

Cantemus now
 een beetje gauw
 una nueva cancion
 enz. enz. enz.

We vonden het interessant dat er telkens een andere taal werd gebruikt. Toen een jongen riep, dat onze frater 'knap knap' was, zei deze, dat het niets bijzonders was. Als je één taal onder de knie had dan was je al een heel eind; hij betwijfelde of het Papiament die ene taal was. We moesten maar goed Nederlands leren - vooral de grammatica - dan zouden we geen moeite hebben met Engels, Spaans en Frans. Ik heb me dikwijls afgevraagd waarom de leerlingen zo'n afkeer van het Nederlands hadden terwijl ze gek waren op de andere talen. Zou het kunnen zijn omdat de fraters die taal zo aan ons opdrongen?

Frater Anthimus had van andere fraters gehoord dat we met gemak de juiste uitspraak overnamen van Engels, Spaans en Frans. Daarom wilde hij aan onze uitspraak van het Nederlands gaan schaven. Over het algemeen was hij wel tevreden al kon je bij sommige jongens het verschil tussen de lange en de

korte a amper horen. Vooral onze uitspraak van de w zat hem dwars. Met enige oefening zou hij daar verbetering in kunnen brengen. We moesten altijd lachen als hij de les onderbrak om ons in koor te laten opdreunen: 'wie weet waar Willem Wouters woont?' 'Tanden gebruiken,' riep hij dan met het gevolg dat we gingen spreken van 'villens en vetens' en van de rivier de Vaal. Hij kon dan zo droevig kijken dat ik medelijden met hem kreeg. Hij plantte zijn groene tanden in zijn onderlip en bleef eindeloos herhalen 'we-we-we'. Dat hij bijna geen resultaat boekte, scheen hem niet te deren. De man had een energie die ons soms moe maakte.

Ook op een ander terrein bleek hij onvermoeibaar. Op de speelplaats maakte hij de onderste knopen, van zijn toga los en voetbalde in die hete zon enthousiast mee. Als hij aan een slalom begon, kon niemand hem bij- of tegenhouden. Op zekere dag dribbelde hij behendig de beste voetballers voorbij, legde aan voor een trefzeker schot toen hij op het laatste moment werd geblokkeerd en - schaterlachend - languit over de speelplaats rolde. Hij had pech dat het hoofd der school er met zijn neus bovenop stond en hoofdschuddend opmerkte: 'Anthimus, zou je niet liever normaal surveilleren?'

Sinds die dag heeft hij nooit meer gevoetbald. Hoe openhartig hij anders ook was, op de vraag of het voetballen hem van hogerhand was verboden, gaf hij geen antwoord. Hij lachte maar en zei, dat hij andere plannen had. Kort daarop bracht hij een leren voetbal mee waarin een binnenbal zat die opgepompt moest worden. Er moest een balbewaarder

aangesteld worden, een jongen op wie hij kon bouwen, een jongen die goed voor de bal zou kunnen zorgen zoals... ja, het klonk wat gek, zoals een moeder voor haar kind. Ik was stomverbaasd toen de frater naar de achterste bank liep en bijna met een snik in zijn stem tegen een van de zittenblijvers zei: 'Alleen jou kan ik deze bal toevertrouwen.'

Hoe kon hij? Die jongen, de oudste van de klas, was een stommeling die al tweemaal was blijven zitten en alleen maar zijn best deed om de les te verstoren door bijvoorbeeld hardop te geeuwen, met propjes te gooien, iets te laten vallen of zogenaamd per ongeluk uit de bank te tuimelen. Ik verwachtte dat hij voor de eer zou bedanken omdat hij zo vaak had gezegd dat hij niets te maken wilde hebben met onze frater die hij maar een uitslover vond maar hij richtte zich langzaam uit de bank op, pakte de bal met twee handen beet, lachte verlegen, liet vervolgens het hoofd hangen terwijl hij mompelde: 'Dank oewel, frater Anthímus.' De frater drukte hem op het hart dat met die bal alleen maar op een voetbalveld gespeeld mocht worden en dat hij hem na afloop van een wedstrijd bij de portier van het fratershuis moest afgeven.

Vanaf die dag veranderde het gedrag van die jongen. Op straat droeg hij de bal als een trofee voor zich uit terwijl er altijd wel enkele jongens achter hem aan liepen te soebatten of zij ook eens mochten spelen met zijn 'binneke-buiten' zoals de stommeling de voetbal steevast noemde. Als hij een jongen niet mocht, kon hij hem vernietigend aankijken en hautain en nadrukkelijk tegen hem zeggen: 'Abo?

Bal'i mea!' De bal'i mea was een oude sok, die volgestopt met snippers papier en zaagsel, tot een bal was gekneed, waarmee op straat werd gespeeld nadat het 'veld' was afgebakend, met als goalpalen een paar grote keien.

Op school hing de balbewaarder niet meer in de bank; hij zat kaarsrecht te wachten op het moment dat hij van de frater het teken kreeg om het verloop van een wedstrijd te vertellen. De frater die altijd alles in de gaten had, merkte dat ik nukkig en onverschillig deed wanneer de voetbalfanaat aan het woord was: hij moest mij althans nodig onder vier ogen spreken. Of ik zo dom was dat ik niet begreep dat de jongen die ik zo vies aankeek - ontken maar niet - het toch al zo moeilijk had op school. Hoe kon ik hem dan een pleziertje misgunnen, mocht hij soms in zijn laatste schooljaar zijn vrije tijd besteden aan iets waarin hij uitblonk? Ja, hij deed alsof de voetbal van hem was, hij liep naast zijn schoenen van verwaandheid, hij speelde de baas over de andere jongens, wat dan nog? Als balbewaarder zwierf hij tenminste niet elke dag langs de straten, had hij een verantwoordelijkheid waardoor hij de school met andere ogen was gaan bekijken. Ik moest me schamen!

Voor het eerst hoorde ik toen dat de fraters er niet alleen waren om les te geven maar dat zij ook altijd probeerden om ervoor te zorgen dat de oudere leerlingen in hun vrije tijd ook iets nuttigs om handen hadden: Curaçao had zo weinig te bieden. Zij stimuleerden jongens om postzegels te sparen. Er werden na schooltijd alle mogelijke wedstrijden

georganiseerd, er werden jongenskoren opgericht. De frater vertelde toen ook dat hij het plan had met de padvinderij te beginnen en dat mijn naam op zijn lijstje stond als een van de kandidaten: ik was immers al welp geweest, ik wist wie Baden Powell was en wat hij precies wilde. Of niet soms?

De mensen keken me lachend na toen ik 'Hoort zegt het voort' zingend, naar huis huppelde.

De Sint Tharcisiusgroep bestond niet uit padvinders maar uit rooms-katholieke verkenners. Dat je in plaats van een gewone padvinder 'verkenners' werd, vond ik helemaal niet gek, interessant zelfs en dat de kerk erbij gesleept was, vond ik ook best maar met enkele artikelen uit de verkennerswet, die ik op mijn erewoord moest beloven te gehoorzamen, had ik toch wel grote moeite. De eerste twee artikelen 'op de eer van een verkenners kan men vertrouwen' en 'een verkenners is trouw' waren, volgens mij, overbodig, dat sprak vanzelf. Wat bedoeld werd met 'een verkenners is ridderlijk' werd uitvoerig uitgelegd. Maar als je je normaal gedroeg dan was je toch ridderlijk! Neen, ik maakte me zorgen over 'een verkenners is een dierenvriend'. Met onze hond had ik geen enkel probleem: hij werd wekelijks door mij in een teil gestopt en geschrobd waarna hij uitgelaten in het zand ging liggen rollen en in minder dan geen tijd weer onder de teken zat.

Maar altijd als onze poes jongen kreeg, was mijn opdracht deze ergens in het bos te deponeren. Ik vond dat een dierenvriend dit niet meer mocht doen en stelde voor de methode van de buurvrouw te vol-

gen, die de pasgeboren diertjes in een emmer water onderdompelde en ze vervolgens in een sigarenkistje eerbiedig begroef. Mijn moeder wou daar niets van weten: ik moest niet zo zeuren, dierenvriend telde niet voor poezen die alleen geduld werden om op kakkerlakken en muizen te jagen. We waren buiten de stad gaan wonen in een vrijstaand, gerieflijk huis, dat behalve door mieren, spinnen en kakkerlakken, ook nog belaagd werd door duizendpoten. Mijn broer en ik hadden mijn vader moeten beloven, dat wij te allen tijde - zoals hij dat uitdrukte - mijn moeder zouden beschermen tegen deze dieren waar ze vreselijk bang voor was.

‘Een verkenner glimlacht en fluit onder alle moeilijkheden’ kon in Nederland de gewoonste zaak van de wereld zijn maar bij ons in huis werd fluiten niet getolereerd omdat dit een uiting van minachting voor je omgeving was. Mijn grootmoeder was nog strenger: zelfs door een gesis tussen mijn tanden wanneer ik bezig was een brief voor haar te schrijven, voelde ze zich diep beledigd. Mocht ik dus eigenlijk geïnstalleerd worden als ik de verkennerswet niet kon gehoorzamen? Frater Anthimus vond dat ik wel erg zwaar op de hand was, ik moest toch alleen maar beloven ‘ernstig te zullen trachten’ drie dingen te doen. Malle vent! Ik biechtte op dat er een artikel was dat ik niet eens begreep: ‘Het is de plicht van een verkenner zich nuchter te maken en anderen te helpen.’ Om te communie te mogen gaan mocht je na twaalf uur ‘s nachts niet meer eten of drinken, je was dan nuchter maar hoe kon het nu de plicht van een verkenner zijn zichzelf

nuchter te *maken*? Moest je soms je vinger in je keel stoppen om over te geven voor je iemand ging helpen? En moest dat dan een keer per maand, per week, per dag? Nou?

De frater begon zo onbedaarlijk te lachen dat hij zich verslikte in zijn koffie en begon te hoesten. Het ging maar door en door. Hij werd zo rood als een kalkoen en maakte van diezelfde rare geluiden. Hoe had ik ooit in hem een filmster kunnen zien? Toen hij eindelijk bedaarde en zag dat ik hem woedend aankeek - uitgelachen worden vond ik het ergste wat er is - maakte hij een paar draaiende bewegingen met zijn kopje en dronk de rest van de koffie in een teug leeg. (Fraters wisten zeker niet dat je met een lepeltje kon roeren om de suiker te laten oplossen.)

‘Je moet je *nuttig* maken en voor mij het kopje naar de keuken brengen’, zei hij, ‘nuttig, nut-tig, snap je? Ik neem dan die verfbussen mee.’ We liepen zwijgend de gang door naar de keuken. ‘Dat is frater Carlos’, zei hij, ‘geef hem maar een hand, hij zorgt ervoor dat we niet verhongeren.’ Met open mond keek ik naar een vrij kale frater met grote bruine ogen. Ik had hem nog nooit gezien. Nee, hij stond niet voor de klas, hij was kok. Nee, hij was geen Hollander, dat had ik goed gezien door mijn dikke brilleglazen, hij was een landgenoot. Ja, natuurlijk sprak hij Papiament, ‘kon ta bai’ (hoe maak je het?). Ik werd er helemaal stil van: een bruine frater! Ik wist niet beter of een frater kwam uit Holland om les te geven. Die twee hielden me vast voor de gek.

Toen we buiten stonden, kon ik niet nalaten frater Anthimus te vragen of frater Carlos geen les kon geven en of hij in de keuken moest staan omdat hij bruin was. ‘Jij bent me er eentje’, lachte hij, ‘natuurlijk kan frater Carlos les geven, hij heeft ook in Tilburg gestudeerd. Hij valt ook in als er een frater ziek is maar hij staat in de keuken omdat hij toevallig goed kan koken, simple comme bonjour!’

Op een krakkemikkige autobus schilderde frater Anthimus ‘het hijgend hert’. Dat deed hij zo mooi en met zulke sierlijke letters dat ik me niet meer bekommerde om de frater-kok en zelfs helemaal vergat dat ik nog boos op hem was omdat hij me zo had uitgelachen. De man kon werkelijk alles! Vol bewondering keek ik toe hoe hij in zijn eentje als een echte automonteur de motor repareerde. In het hijgend hert reed hij ons naar een van de baaien om ons - zoals hij het uitdrukte - het spel van verkennen te leren. We hadden dan veel bekijks: een frater achter het stuur was al raar maar achter het stuur van zo’n grote bus, die je in die tijd op Curaçao bijna niet zag, vond men helemaal gek, dat was een bezienswaardigheid!

Het openbaar vervoer was toen nog in handen van particulieren, die een stationcar aanschafte en lukraak passagiers oppikten en deze tegen een door hen zelf bepaald tarief naar hun bestemming brachten

Taxi-chauffeurs werden aangeduid met hun autonummer - Daantje 24, Feli 33 - maar bij buschauffeurs was dat anders. Die hadden meestal op hun voorruit in sierlijke letters een naam geschilderd,

die als hun achternaam werd gebruikt. Men had het over Luciano Espérame of over George Happy Ride. Het lag daarom voor de hand dat frater Anthimus de eerste frater werd met een achternaam: Antimomo Hijgendhert.

Antimomo Hijgendhert leerde ons intussen hoe we een vuurtje konden aansteken met één lucifer en shelters opzetten en afbreken. Hij deed mee met sluipen, met spoorzoeken, met dasseroof terwijl hij toch duidelijk last had van zijn toga. Als hij tot hopman geïnstalleerd werd, moest hij samen met zijn groep in uniform rond de vlaggemast staan. Zou dat wel mogen, een frater met blote knieën? Als we het erover hadden, zei hij niets, hij glimlachte maar.

Hij had mij uitgekozen voor ‘vlag hijsen en breken’ op de dag der dagen, zoals hij onze installatiedag noemde. Het was zo goed bedoeld maar dat had hij nou niet moeten doen. Ik droomde geregeld dat als het opgevouwen bundeltje eenmaal in top was en ik een ruk gaf om de driekleur te laten wapperen, er een blauw-wit-rode vlag te voorschijn zou komen. De hele groep zou me uitlachen en ik zou natuurlijk op staande voet geroyeerd worden. Ik had de vlag al zo vaak gehesen en gebroken - er was nog nooit iets mis gegaan - en toch voelde ik me zenuwachtig. Naarmate de grote dag dichterbij kwam, werd het erger.

Allemaal voor niets: bij de installatie hadden we een andere hopman, een atletische jongeman van wie verteld werd dat alle meisjes gek op hem waren. Dus mocht ik hem niet. Ik was te groot, zei hij en koos een iel ventje met de bijnaam ‘zevenmaands-

kindje' om mijn plaats in te nemen. Hij nam ons mee naar het graf van frater Anthimus die een paar dagen eerder - na een kortstondige ziekte - was overleden. We hebben niet eens afscheid van hem mogen nemen. Voor mij hoefde dat bidprentje dan ook niet, ik was ontroostbaar. Ik heb verschrikkelijk moeten huilen, 'manera su mama a muri', zei men, alsof zijn moeder was gestorven.

Hoofdstuk IX

1935: Plantkunde van Curaçao

Als men destijds aan de leerlingen van het Sint Thomas College had gevraagd welke frater de beste was, zou de door mij zo bewonderde frater Anthimus het toch nog hebben afgelegd tegen de frater van de achtste klas, frater Realino. Hij was rijzig en rossig met achter een uilebril een paar vermoeide ogen die je afwezig aanstaarden. Hij sprak zo zacht dat de klas uit nieuwsgierigheid stil werd: wat zei hij toch allemaal? Hoewel deze onhebbelijkheid ons vaak irriteerde, was hij toch populair. Bij sommigen omdat verteld werd dat hij enorm sterk was en daarom bang was een leerling een draai om de oren te geven. Men beweerde zelfs dat hij eens een leerling het ziekenhuis in had geslagen. Jammer dat hij frater en geen bokser was geworden. Anderen bewonderden hem omdat hij de enige frater was bij wie je onmogelijk kon spieken: de trucjes die bij andere fraters met succes werden toegepast, had hij direct door. Hij liet je rustig je gang gaan, je voelde je veilig omdat hij òf met de rug naar de klas toe stond òf in zijn stoel onverschillig het raam uit keek. Pas als je je proefwerk bij hem inleverde, merkte hij op dat je voor al je moeite toch zeker wel een 1 had verdiend.

We mochten hem vooral erg graag omdat hij de enige frater was die - in onze ogen - strikt onpartijdig was. Bij de meeste fraters kreeg je het gevoel dat

blanke jongens ook bij hen een streepje voor hadden. Op Curaçao was dat toen doodnormaal: wanneer een gekleurde jongen iets uithaalde, stond onmiddellijk iemand klaar om zijn doopceel en die van zijn ouders te lichten maar voor blanke jongens die zich misdroegen, vond men altijd wel een smoesje om hun gedrag goed te praten.

Voor frater Realino was iedereen gelijk: dat gaf een prettig gevoel. Hij stond ook nooit met Hollandse jongens over Holland te smoezen. Hij had het zelfs gepresteerd om een zoon van de gouverneur aan te pakken. Bij die gelegenheid zou hij de jongen met één hand opgetild hebben en - terwijl de hele klas in spanning toekeek - in een hoek van de speelplaats hebben gesmeten.

Jan had geen kik gegeven. De Hollandse jongens die hem elke dag met eerbied naar de auto van zijn vader (C-429) brachten, durfden voor het eerst hun roodharige landgenoot te bestoken met een versje dat hij hun notabene zelf had geleerd omdat hij er zo graag bij wilde horen en niet kon uitstaan dat naar hem werd opgekeken omdat hij de zoon was van de onderkoning van de Nederlandse Antillen, zoals hij door sommige fraters werd aangeduid.

Rooie, rooie
mag ik je gooie
met een steen
tegen je been
met een kluit
tegen je huid?
Rooie, rooie,
de kerk is uit.

Toen hij eenmaal van zijn voetstuk was gevallen of eigenlijk gestoten, was het hek van de dam. Verschillende Curaçaose jongens die hem uit vrees of uit ontzag altijd hadden gespaard, durfden hem nu uit te jouwen:

Janchi, kabé kòrá
 kabé kòrá, kabé kòrá ,
 Janchi, kabé kòrá,
 kabé kòrá yen pieu.
 (Jantje, rooie kop
 rooie kop vol neten.)

Het hoofd der school heeft toen direct ingegrepen: dat scheldliedje wou hij nooit meer horen. ‘Wie dat liedje nog één keer zingt’, - hij schraapte zijn keel, hief zijn wijsvinger langzaam de lucht in en bewoog hem heen en weer - ‘nog één keer...’ Na een paar seconden stilte waarbij hij de klas dreigend aankeek, wilde hij zijn zin afmaken toen mijn buurjongen hem te hulp kwam door met een piepstem aan te vullen: ‘die kan zijn pokkenbriefje komen halen.’

Ik geloof dat men dat een reflex noemt: dezelfde hand die zonet nog bezwerende gebaren maakte, schoot uit en gaf de jongen zo’n klap dat hij tegen mij aan viel. Het scheelde niet veel of ik was uit de bank gevallen. Vuurrood beende het hoofd de klas uit terwijl alle jongens stommelend naast hun bank gingen staan. Frater Realino schudde alleen het hoofd en ging verder met de les alsof er niets gebeurd was...

Frans kregen we in deze klas niet van een frater maar van een meester die zich ‘maître’ noemde. Hij

was niet rijzig maar klein, niet rossig maar bleek met een zwarte lok die over zijn voorhoofd op en neer wipte wanneer hij met driftige gebaren les gaf. Hij had een harde stem en kon zich over alles en nog wat opwinden. Ik heb nooit begrepen waarom hij zoveel moeite deed om ons te leren hoe wij 'oui' moesten uitspreken: dat ging bij ons vanzelf. De jongens op de achterste banken - in mijn ogen volwassen kerels omdat zij al een lange broek droegen en sigaretten bij zich hadden die zij op de wc oprookten - brachten hem tot wanhoop door treiterend in plaats van 'oui' 'vie' te zeggen en een grote mond tegen hem op te zetten. Hij moest niet denken dat ze van plan waren een met moeite aangekweekte Hollandse w op te geven. Wanneer de maître ons op ritmische wijze de vervoeging van een werkwoord wilde laten repeteren en wij op de roffel van twee linialen braaf je ne cache pas, tu ne caches pas enzovoort opdreunden, was er altijd wel een bij die keihard - liefst nog in het Papiamentu - een minder nette opmerking maakte, die de klas in lachen deed uitbarsten. Als de meester hem dan toesnauwde: 'Français, s'il vous plaît', stond een van die grote jongens op en schreeuwde: 'Je frappe Marie avec ma canne', een zin die we in de zevende klas hadden geleerd uit het boekje van Arnaux waarbij altijd, tot mijn verbazing, een gejoel opsteeg.

Ik had echt met de man te doen omdat hij geen orde kon houden. Af en toe had hij het zo te kwaad dat hij tranen in zijn ogen kreeg.

Op zekere dag hoorde ik, op een van de schaarse momenten dat het stil in de klas was, in de verte de

kinderen van een andere klas achter elkaar drenzen ‘Waartoe zijn wij op aarde, waartoe zijn wij op aarde?’ De meester die net bezig was het bord schoon te vegen, draaide zich om toen een jongen op de achterste bank die vraag lijsig herhaalde. Met overslaande stem schreeuwde hij: ‘Om elkaar te pesten, te pesten, te PESTEN!’ terwijl hij de bordewisser krachtig de klas in wierp en schokschouderend wegholde.

‘Die Franse man is bijtijds weggegaan,’ hoorde ik een buurvrouw wijsneuzig tegen mijn moeder zeggen, ‘het is niets gedaan met die meesters op een fraterschool, ze gaan altijd... altijd... allemaal... allemaal dood.’ Toen ik zei dat ik dat wel een tikkeltje overdreven vond, keek de buurvrouw mij eerst zeer verstoord aan om daarna tegen de vloer te zeggen: ‘Kinderen krijgen is geen kunst maar kinderen opvoeden...’ Mijn moeder maakte lachend een opmerking over de tegenwoordige jeugd en verontschuldigde zich voor mijn gedrag: kinderen hoorden niets te zeggen wanneer grote mensen in gesprek waren. Nauwelijks was de buurvrouw zuchtend en in zichzelf pratend de deur uitgegaan of ik hoorde mijn moeder mompelen: ‘Stom wijf... onzin!’ Ze had toch tegen de buurvrouw kunnen zeggen dat ze vond dat haar zoon gelijk had. Ze kon het toch eens één keer voor me opnemen? Ik zat al in de achtste klas en ik sprak Engels, Spaans en Frans. Maar nee, als het er op aan kwam, liet ze me altijd vallen.

Diezelfde buurvrouw had eens een kurk nodig. Je hoorde haar nooit aankomen, ze stond plotseling achter je omdat de deur bij ons altijd open was, zo-

dat ik vaak van haar schrok. ‘Hou toch eens een keer op met eeuwig en altijd je grote kop in een boek te begraven en haal een kurk voor de buurvrouw’, hoorde ik mijn moeder op barse toon zeggen. Waar moest ik in ‘s hemelsnaam een kurk vandaan halen? Ik zou het niet weten. Kurken bewaarde je toch niet. In de keuken zou ik misschien van een of andere fles een kurk kunnen trekken maar dan zou de boot pas goed aan zijn: echte jongens mochten niet in een keuken, daar stond zowat de doodstraf op! Ik ben toen maar naar mijn kamer gegaan, heb daar de verkennerswet driemaal heel langzaam opgezegd, ben teruggekeerd en heb verontschuldigend gezegd dat ik helaas geen kurk had kunnen vinden.

‘Jij kunt ook nooit wat vinden, je verwacht zeker dat een kurk roept hier-ben-ik hè?’ De buurvrouw lachte haar gouden tanden bloot, mompelde iets van de jeugd die nergens voor deugde en sloop weg. Mijn moeder trok haar neus op, maakte achter de rug van de buurvrouw een wegwerpgebaar en zei dat wie kurken nodig had niet de burens lastig moest vallen, haar huis was geen apotheek! Zuurzoet merkte ik op dat zij dat dan maar meteen tegen de buurvrouw had moeten zeggen en ik kon, snel bukkend, ternauwernood een asbak ontwijken die ze naar mijn hoofd slingerde.

Frater Realino kwam op zekere dag voor de klas met een schrift waarop geschreven stond ‘Plantkunde van Curaçao’. Hij lachte verlegen toen hij ons vertelde dat hij ons uit zijn eigen schrift les zou moe-

ten geven omdat er geen boeken waren die hij voor het vak plantkunde geschikt vond. Hij wilde het met ons hebben over de anglo, een kruipend kruid met gele bloemetjes die je na een regenbui overal zag. De jongens op de achterste banken kropen zonder te vragen dichterbij om vooral niets te missen. De frater liet hen rustig begaan en gebaarde dat we moesten inschikken. Op zachte toon vertelde hij van alles over de anglo: hij wees ons op de kelk, de kroon, de meeldraden. De hele klas luisterde aandachtig en keek bewonderend naar de frater die zo liefdevol sprak over een bloem, waar we nooit enige aandacht aan schonken. Jongens gaven sowieso niets om bloemen. Bij trouwpartijen of bij begrafenissen zag je bloemen maar, werd er nadrukkelijk bij gezegd, dat waren bloemen uit Caracas.

Aan het eind van de les zei frater Realino dat hij de volgende keer zou praten over de hibiscus; we moesten er zelf maar een meenemen, 'bij ons is dat de Chinese roos, jullie zeggen Kayena, geloof ik.'

Enthousiast vertelde ik aan burens en kennissen over de frater die ons les gaf over onze eigen planten en bloemen. Met stomme verbazing keek ik in hun boze gezichten. De frater moest zijn tijd niet aan onzin verknoeien, daar betaalde je geen schoolgeld voor. Het was een grof schandaal! Als hij plantkundeles gaf, moest hij ons maar vertellen over tulpen en hyacinthen. Als het nodig was iets te leren over Curaçaose planten - en waarom zou je eigenlijk - dan zou de eerste de beste idioot ons daar beter over kunnen inlichten dan een frater die de namen niet eens goed kon uitspreken.

Wat de frater deed, vonden wij juist interessant. Hij moedigde ons aan planten mee te brengen. Zelfs de oudere jongens die anders bij voorkeur nooit deden wat er gevraagd werd, sloofden zich uit en liepen met de vreemdste planten te sjouwen, waarover de frater van alles en nog wat vertelde. Toen een jongen voor de grap een hagedis in een stopfles op zijn lessenaar neerzette en iedereen verwachtte dat de frater boos zou worden, begonnen zijn ogen voor het eerst te schitteren.

Opgewonden vertelde hij dat hij al lang van plan was om in zijn klas een verzameling aan te leggen van dieren die je in Holland bijna nooit zag. Een dierentuin in Holland zou wat blij zijn met een echte duizendpoot die wij heel bescheiden 'shen pia' (honderdpoot) noemen maar die wel dertig centimeter lang kon worden terwijl de Hollandse soort maar een miezerig beestje was. Een frater die op Curaçao dingen ontdekte die mooier en groter waren dan in Holland!

We waren het met elkaar over eens dat de lessen van frater Realino de fijnste lessen waren. Toen, op zekere dag, kregen we van hem een schrift en de mededeling dat het hoog tijd werd het een en ander vast te leggen. Hij liep naar het bord en terwijl hij zijn hoofd een beetje schuin hield, schreef hij: 'Anglo (Tribulus terrestris L.) is een kruipend kruid.' Hij draaide zich om en staaarde wezenloos voor zich uit totdat een jongen vroeg waarom er tussen haakjes kerklating stond en of de L soms lummel betekende. Het duurde een hele tijd voordat de klas stil was maar de frater gaf geen krimp: hij stond daar te

staan en naar het plafond te kijken. Hij keek mij aan en verzuchtte: ‘Op die achterste banken zit een rij tuig, weet je dat?’ Ik knikte maar begreep niet waarom de jongens een rijtuig waren. Hij klapte het bord om en schreef met blokletters CAROLUS LINNAEUS. Op lijzige toon begon hij uit te leggen wie Linnaeus was: een Zweedse plantkundige, beroemd om zijn verdiensten bij de indeling van planten. Hij ging maar door en door. Vertellen kon hij niet!

Dan het hoofd der school; als die vertelde was het alsof je naar een film zat te kijken. Hij werd een heel ander mens. Als hij met zijn vuist op het bureau sloeg en uitriep: ‘Blut und Eisen’, schrokken we ons dood. We wisten weliswaar niet wat het betekende maar na schooltijd stonden we nog na te genieten van de stoere Bismarck met zijn Emser Depesche. Hij vertelde eens hoe de Duitse koning Hendrik IV door de sneeuw moest banjeren - hij deed het ook na - op weg naar de Paus om van de ban af te komen. We stelden ons voor dat sneeuw heel dikke modder was maar dan wit. Dan werd hij weer Bismarck en riep hij bulderend uit: ‘Nach Canossa gehen wir nicht!’ Hij werd daarna ook prompt in plaats van Canutus Canossa genoemd.

Al gauw had hij door dat we gek waren op kreten omdat we deze te pas en te onpas op de speelplaats herhaalden. Als men mij thuis wat vroeg en ik niet precies wist welk antwoord van mij verwacht werd, keek ik heel ernstig, sloot de ogen en fluisterde: ‘Emser Depesche’. Daarmee was de kous dan af. Vooral Latijnse spreuken die ik her en der oppikte, gaven mij in de buurt aanzien: gaudeamus igitur,

non plus ultra. De betekenis wist ik natuurlijk niet maar dat hinderde niet. Een overbuurman begon al 'hodie mihi' te schreeuwen als hij mij in de verte zag aankomen en hield pas op wanneer ik zijn groet beantwoord had met 'cras tibi'. Hij schaterde dan van het lachen en terwijl hij zich de tranen uit de ogen wiste, bleef hij - hoofdschuddend - herhalen 'hodie mihi... cras tibi'. Toen mijn vader van deze vertoning hoorde, greep hij resoluut in. 'Latijn hoort in de kerk thuis, el negro que habla latin, tiene mal fin (de neger die Latijn spreekt, komt slecht aan zijn eind) en bovendien ben je bezig jezelf aan een reeks bijnamen te helpen.'

De volgende keer dat ik de overbuurman ontmoette, negeerde ik zijn uitbundigheid en nam hij op zijn manier wraak. Wanneer hij mij zag aankomen, maakte hij dicht bij zijn oor met zijn wijsvinger een draaiende beweging. Ik kende dat gebaar maar al te goed: ik was volgens hem rijp voor het gekkenhuis. Hij heeft dit zo lang volgehouden dat ik aan *zijn* verstand begon te twijfelen...

Als een frater ziek was, viel frater Canutus in. Voor geschiedenis vonden we hem een fijne frater, voor de andere lessen niet. We durfden niets te vragen omdat hij dan altijd hevig zuchtte. Als na een lange uitleg ook de achterste banken begrijpend knikten, legde hij zijn zware hand op mijn hoofd en merkte lachend op:

the stone is hard
the drop is small
but the hole will come

by a constant fall.

Dat had ik al zo vaak gehoord, dat ik op een keer verveeld zuchtte. Te laat herinnerde ik mij, dat hij me gewaarschuwd had, 'daar ben ik niet van gediend'. Hij had de gewoonte om dezelfde geintjes uitentreuren te herhalen. Zo kwam hij elke maand binnen met een stapel tijdschriften onder de arm en vroeg: 'Wie moet Mei hebben?' Als dan de jongens die op dat blad geabonneerd waren hun vingers opstaken, zei hij elke keer weer, quasi verwonderd: 'Wie mij moet hebben, moet op mijn spreekuur komen.'

Hij greep nu mijn hoofd vast tussen zijn grote handen - ik had het gevoel dat alles van binnen kraakte - draaide het naar zich toe, keek me lang en doordringend aan en vroeg: 'A propos, wat doet je vader eigenlijk?' Ik fluisterde 'mijn vader is koopman', omdat ik dat had geleerd maar achterin het lokaal hoorde ik de basstem van de zoon van de bankdirecteur: 'Zijn vader is slager'. Ik protesteerde hevig alsof mijn vader voor gangster was uitgemaakt maar realiseerde me toen pas dat ik niet eens wist wat mijn vader precies deed. Ik wist alleen dat hij in een hagelwit pak met een strooien hoed op in de markthallen heel vriendelijk stond te doen. Hij probeerde klanten ervan te overtuigen, dat het vlees dat hij verkocht beter was dan dat van zijn collega's, die evenals hij voor een loket stonden. Hij gaf de bestelling door aan een zwijgzame man die argwanend uit zijn ogen keek en het echte slagerswerk deed. Deze had een soort kruippakje aan dat altijd onder de bloedvlekken zat. Groeten deed hij me

nauwelijks maar hij vroeg wel steevast hoe het met de type-lessen ging. Hij sloot dan zijn ogen en zei: ‘Que hubo de...’ en maakte met zijn vingers tikbewegingen. Ik wist alleen dat deze schrale, ietwat gebogen man uit Puerto Rico kwam en een grote bewondering had voor mensen die konden typen omdat een landgenoot van hem begonnen was als ‘carnicero’ (slager) en het dank zij een diploma machineschrijven heel ver had geschopt.

De lessen machineschrijven die ons voor schooltijd werden gegeven, waren verplicht: bij verzuim moest je na schooltijd in je eentje hele vellen vol tikken met ‘the quick brown fox jumps over the lazy dog’, een zin waar alle letters van het alfabet in voorkomen. Er werd gelet op je houding, op de netheid en op je snelheid. Een leerling die een blik op de toetsen wierp, kon een draai om zijn oren krijgen: de toetsen waren zwart gemaakt om je te dwingen voor je te kijken naar de ‘plattegrond’ van de Underwood. ‘Alle tien vingers gebruiken, ook de pinken.’

De oudere jongens in de klas kenden zeker ook het verhaal van de slager die zijn hakmes had verwisseld voor een tikmachine: terwijl ze voor de proefwerken slechte cijfers kregen, slaagden zij met glans voor het examen machineschrijven. Ze lieten duidelijk merken dat wij stakkers nog twee jaar moesten ploeteren terwijl zij het volle leven ingingen. Toen ik merkte dat de fraters zich uitsloofden voor deze jongens en dat zij hoe langer hoe belangrijker werden omdat ze van school gingen, nee van school moesten, begon ik me af te vragen wat het

toch allemaal te betekenen had. Die rechtvaardige God die het goede loont en het kwade straft, kon er toch voor zorgen dat ook de jongens die hun best deden, zich netjes gedroegen en wel over zouden gaan ook eens wat aandacht kregen? We zaten er maar voor spek en bonen bij terwijl over onze hoofden heen alleen met die stommelingen werd gesproken. Er klopte iets niet. Er klopte trouwens zoveel niet. Zo moesten we bij het maken van proefwerken altijd boven aan de bladzijde schrijven AMDG. Er was altijd wel een jongen die hardop zei: ‘Alle meisjes dansen graag’ waarop de frater lachend verbeterde Ad Majorem Dei Gloriam maar de idioot kreeg geen straf. Mijn buurjongen had op zijn blad geschreven MLVG. Toen hij hiervoor gestraft zou worden, had hij gelogen dat MLVG betekende Mijn Leven voor God. Ik wist wel beter. Hij had mij namelijk eens toegefluisterd dat hij met Gladys zou trouwen later en dat de letters eigenlijk stonden voor Mijn liefde voor Gladys. Ik kende Gladys wel. Zij had hem zeker verteld dat ik elke dag langs haar huis liep en een praatje met haar moeder maakte. Gladys voelde natuurlijk wel dat ik op haar verliefd was maar ze wist niet dat ik ergens gelezen had ‘if you want the girl to win, you must with the mother begin’. Mijn buurman ging blijkbaar anders te werk en werd door de frater, die hij voor de gek hield, nog geprezen ook. De frater wist niet dat hij alleen maar ‘s zondags naar de kerk ging en dat hij dan nog tijdens de preek naar buiten sloop, maar die alwetende God had moeten ingrijpen. Ze konden me nog meer vertellen maar die hei-

lige mis van elke dag waarvoor ik voor dag en dauw uit mijn bed moest, hoefde voor mij niet meer.

Aan tafel raapte ik alle moed bij elkaar en zei heel hard wat ik besloten had. Ik verwachtte dat mijn moeder, die elk plan van mij stelselmatig de grond inboorde, bezwaren zou maken maar ze lachte en zei, dat ze heel blij was dat ik eindelijk eens wat mannelijker werd. Ze vond het maar niks voor een jongen, dat alsmaar in de kerk zitten. Dat deden alleen vrouwen die iets nodig hadden. Mijn vader zou er minder over te spreken zijn maar dat zou zij wel regelen. Als ik nu ook eens ophield met dat fanatieke lezen en als een echte Curaçaose jongen 's avonds onder een lantaarnpaal sterke verhalen ging vertellen - 'je kunt zeker toch iets verzinnen over een avontuur met een meisje,' - had ze hoop, dat ik ooit nog eens een mannelijke man zou worden, un hòmber machu.

Ik heb haar moeten teleurstellen omdat ik het belachelijk vond om mijn tijd te verdoen met het luisteren naar flutverhalen terwijl ik naar bed ging en opstond met Winnetou, het opperhoofd der Apachen. Old Shatterhand was mijn held, Karl May mijn God. Toen ik eens in het speelkwartier in een hoek 'Het geheim van de witte bison' zat te lezen, vond een frater het nodig me grijnslachend toe te voegen dat die Karl May alles uit zijn duim had gezogen toen hij jaren in de gevangenis zat. Als je zulke spannende boeken kon schrijven in de gevangenis dan zou ik later ook wel willen zitten, als mijn vader tenminste ervoor kon zorgen dat ik in plaats van brood en water dagelijks mijn biefstuk van de

haas kreeg. Ik zou dan kunnen fantaseren over de figuur van Buchi Fil waar mijn grootmoeder vol bewondering over vertelde; een slaaf die nooit geslagen werd omdat iedereen bang voor hem was. Hij zou ook nooit een hoed tegen de felle zon hebben gedragen omdat hij dan verplicht zou zijn geweest om deze voor zijn baas af te nemen. Later zou ik misschien de kans krijgen om te lezen hoe de slaven uit Afrika op Curaçao terecht waren gekomen en misschien kon Buchi Fil dan uitgroeien tot een zwarte Old Shatterhand. Gek eigenlijk dat we nooit iets leerden over die slaven van wie de meesten van ons toch afstamden. Jammer dat frater Realino, die ons leerde houden van onze eigen planten en dieren, geen geschiedenisles kon geven: naast zijn schrift 'Plantkunde van Curaçao' zou hij nog een schrift vol hebben moeten schrijven, 'Geschiedenis van Curaçao'

Hoofdstuk X

1936: Kobus

Boven aan de deurpost van de negende klas stond ‘frater M. Franciscus’ maar de meeste leerlingen wisten nauwelijks dat hij zo heette: hij stond alom bekend als ‘Kobus’. Deze bijnaam had hij te danken aan het feit, dat hij in zijn eerste les op het Sint Thomas College overdreven veel aandacht aan de kubus had besteed. In de pauze zou een jongen opgemerkt hebben: ‘E mes parse un kubus’ (hij lijkt zelf wel een kubus). Van lieverlee is kubus Kobus geworden. Terwijl bij de meeste fraters de bijnaam min of meer een scheldnaam was, kon ‘Kobus’ meer als een koosnaam worden beschouwd. Uit het gebruik van het Spaanse ‘Cobito’, dat iets gemoedelijks heeft, bleek dat frater Franciscus geliefd was al zullen er natuurlijk ook jongens geweest zijn bij wie de naam Kobus associaties oproep met pijnlijk suizende oren. Onze klas maakte zeer consequent verschil tussen Kobus en Cobito: wanneer hij veel tijd had besteed aan tekstverklaring of aan - wat hij noemde - ‘de roerselen van de dichterlijke ziel’ werd op de speelplaats en op de straat gezegd, dat Kobus weer had staan zeuren, maar na een aardrijkskundeles, waarbij hij gewoonten en leefwijzen van Zuid Amerikaanse volkeren had behandeld sprak iedereen vol lof over Cobito, die weer eens goed op dreef was geweest.

Kobus of Cobito had felle, donkere ogen en een

zwarte kuif, die altijd onberispelijk gekamd was. Hij was zeer beweeglijk, onderstreepte zijn woorden met bruuske gebaren en had de gave om ernst af te wisselen met humor. Hij kon enthousiast en boeiend les geven en dat was maar goed ook want we moesten in zeven maanden de leerstof van een jaar onder de knie krijgen.

Van hogerhand was namelijk besloten om in de Antillen het schooljaar niet langer te laten samenvallen met het kalenderjaar maar het - evenals in Nederland - van september tot september te laten lopen. Alom werd beweerd dat dit besluit alleen in het belang was van Hollandse kinderen, die na de Mulo naar de H.B.S. in Nederland gingen: die hoefden dan de aansluiting op het schooljaar daar niet te missen. Er was geen moment rekening gehouden met het leefpatroon van Curaçao, dat hierdoor danig werd aangetast.

Curaçao was gewend aan 'aña nobo, bida nobo' (nieuw jaar, nieuw leven) wat betekende dat men zich in december ging voorbereiden op het nieuwe jaar. Behalve dat men voor Kerstmis alle mogelijke nieuwe dingen aanschafte, werd in deze tijd ook de grote schoonmaak gedaan, waarbij het hele huis overhoop werd gehaald. Er werd geschrobd, gevefd en geboend dat het een lieve lust was. De kinderen, voor wie de vakantie toch te lang duurde, moesten mee helpen. Voor ons was aña nobo, bida nobo dat wij in het nieuwe jaar echt met een nieuw leven begonnen: een andere frater, een andere klas, andere boeken. Zou dat nu in september moeten gebeuren? Dat kon toch niet!

Frater Franciscus begreep onze teleurstelling en liet ons uitrazen. Hij voelde met ons mee maar hij kon er ook niets aan doen; de grote vakantie moest in Nederland in de zomer vallen anders hadden de kinderen er niet zoveel aan. Ook in verband met de bestelling van boeken en leermiddelen zou het beter zijn als Curaçao zich aan Nederland aanpaste. Zijn probleem was groter: hij moest ons in veel kortere tijd klaar maken voor de tiende klas. Dat was een hele kluit, dat kon alleen als we meewerkten. Wie het Nederlands goed beheerste, zou met de andere vakken minder moeite hebben. Als we nou eens begonnen om zoveel mogelijk Nederlands te praten ‘on forgeant on devient forgeron’, nietwaar? Veel ouders hadden hem verzekerd dat zij het met de fraters eens waren: op school geen Papiamentu. Hij zou proberen de liefde voor het Nederlands aan te kweken door variatie te brengen in de leerstof en veel tijd uit te trekken voor idioom en woordkunst.

Ik vond het wel eens storend wanneer hij bij het voorlezen het verhaal onderbrak om ons te wijzen op bepaalde zinswendingen of beeldspraak. Hij had een voorkeur voor gedichten die lyrisch en soms sentimenteel waren.

Sinds ik het weet, ik weet het wel,
ofschoon nog onder ons angstvallig wordt ontweken
het boze woord te noemen, dat bij het spreken
licht ruw of onzuiver klinkt van toon...

Daar stond de frater dan op en neer te wippen met zijn handen gevouwen en zijn ogen op het plafond

gericht terwijl zijn stem trilde. Ik genoot ervan maar de meeste jongens werden er onrustig door, vooral wanneer hij daarna nog het gedicht uit elkaar ging rafelen. Hij kon heel boos worden als een jongen lachte maar een paar weken later kwam hij weer met een gedicht, waar de tranen van afdropen, zoals een oudere jongen eens opmerkte.

Kobus zorgde overigens ook hier voor afwisseling. Zo liet hij ons balladen uit het hoofd leren en voor de klas declameren. ‘Des zangers vloek’ viel zo in de smaak, dat bij een declamatie-wedstrijd vele malen door de klas te horen was:

Wee U, gij trotse zalen
Nooit zal een enkele toon
van harpenaar of zanger
meer ruisen door Uw woon!...

Er waren jongens die de frater zo treffend konden imiteren, dat zowel de klas als de frater in de lach schoot maar de meeste leerlingen raffelden het vers af omdat zij zich schaamden om voor de klas op te treden. Ik vond dat wel leuk, die bewonderende blikken, van mijn klasgenoten die mij bij het sporten als brildragende kneus hadden afgeschreven.

Aan de hand van onze opstellen - de beste werden voorgelezen - leerde frater Franciscus ons synoniemen van woorden die in die opstellen waren gebruikt. Ook koos hij soms een woord uit en schreef dan enkele uitdrukkingen op, die op dat woord betrekking hadden. In onze opstellen was er vaak iemand dronken. ‘Hij heeft te diep in het glaasje gekeken’, ‘hij heeft de prins gesproken’, ‘hij had ‘m om.’

Na frater Anthimus die zo fijn les gaf dat ik vastbesloten was om later schoolmeester te worden, had frater Realino mij geleerd hoe interessant onze eigen planten en dieren waren. Door de interessante Nederlandse taallessen van frater Franciscus ontdekte ik hoe rijk het Papiamentu was. Ook in onze taal kwamen metafora en metonymia voor. Mede daarom mocht ik hem erg graag, maar de vertrouwelijkheid die ik met frater Anthimus had was er bij hem niet.

Zodra ik bij hem kwam met een of ander godsdienstig probleem hief hij een vermanende vinger op en zei dat ik niet zo zwaar op de hand moest zijn. Op zekere dag deelde hij me in vertrouwen mee ‘denk erom, mondje dicht’, dat er plannen waren om met de negende klas in retraite te gaan. De vele meditaties en conferenties door verschillende paters te houden, zouden mij stellig kunnen helpen. Ik had er geen flauw idee van wat een retraite was en mijn broer kon me ook niet helpen, ‘in mijn tijd had je die poespas niet’.

Een van de problemen die mij dwars zaten, bezorgde mij slapeloze nachten. Ik zou en ik moest erover spreken. Toen de kapelaan het weer had over de almachtige, alwetende en rechtvaardige God, had ik 't niet meer. In plaats van rustig mijn vinger op te steken en af te wachten of mij al of niet de kans werd gegeven een vraag te stellen, ging ik naast de bank staan en zei zonder blikken of blozen dat ik vond dat God helemaal niet rechtvaardig was. Als hij alwetend was dan wist hij van tevoren ook wie zalig zou worden en wie niet. Was het dan wel zo

rechtvaardig een verdoemde geboren te laten worden terwijl Hij dit in Zijn almacht toch gemakkelijk kon verhinderen? De klas lachte zenuwachtig toen de kapelaan mij de deur wees. Hij stotterde dat ik uit zijn ogen moest verdwijnen, mijn pokkenbriefje zou ik wel per post ontvangen!

Ik strompelde de trap af en was, gezeten op een schuiftafel, net bezig te overdenken wat mij te doen stond toen plotseling het hoofd der school in alle omvang voor mij opdoemde. Op barse toon vroeg hij waarom ik niet in de godsdienstles zat. Ik moest opstaan en mijn bril afzetten. Voordat ik ‘Jezus, Maria, Jozef’ kon prevelen, wat mij was aangeleerd bij naderende rampen te doen, kreeg ik zo’n draai om de oren dat ik ervan suizebolde. Het was de eerste keer dat ik kennis maakte met de kracht van Canossa. Van zijn philippica drong alleen tot mij door dat ik mij ’s middags bij hem moest melden. Gelukkig werd ik niet van school gestuurd maar ik durfde met een rood oor toch niet naar huis. Ik besloot daarom door de straten te gaan zwerven in de hoop dat het geteisterde oor zijn normale kleur terug zou krijgen. Wat haatte ik toen de wereld!

Hoe meer ik nadacht, hoe woedender ik werd op Kobus, op de kapelaan en vooral op het hoofd dat niet eens de moeite had genomen om naar mij te luisteren. Ik mocht hem toch al niet omdat hij mij een slechte dienst had bewezen.

Tussen de middag gaf hij namelijk lessen in stenografie omdat hij vond dat een leerling van het Sint Thomas College bij het verlaten van de school meer in zijn mars behoorde te hebben dan een leerling

van de openbare Hendrikschool. Toen de leerlingen weer eens stommelend - als gewoonlijk een paar minuten te laat - hun plaats opzochten, stinkend naar zweet van het voetballen, hield hij een tirade.

‘Belangeloos sloof ik me elke dag uit voor jullie, belangeloos probeer ik jullie zo ver te krijgen dat je straks je brood behoorlijk kunt verdienen, belangeloos sta ik hier in mijn vrije tijd jullie steno te leren. En dan laten jullie me hier staan wachten als Piet Snot in de maneschijn!’

Hij zag rood van opwinding, hapte naar lucht en schreeuwde: ‘En wat krijg ik voor mijn moeite, wat krijg ik?’ Hij kneep met duim en wijsvinger in zijn neus, wachtte een paar ogenblikken, trok een vies gezicht en zei op zachte toon, bijna fluisterend: ‘Letterlijk en figuurlijk stank voor dank.’

Hij moet gezien hebben dat ik van de zenuwen zat te trillen in mijn bank want hij legde een zware hand op mijn hoofd en zei, dat de klas maar eens een voorbeeld aan mij moest nemen, die zo fris als een hoentje op hem had zitten wachten. Hij wist niet dat ik nooit mee mocht doen. Mijn toch al niet zo beste reputatie liep wederom een deuk op. Daar moest ik wat aan doen.

Op een avond toen mijn grootmoeder goed en wel sliep, waarschijnlijk bedwelmd door de cajaputolie waarmee zij zich elke nacht insmeerde, sloop ik stiekem het huis uit. Dat was vrij eenvoudig want de voordeur was nooit op slot. Volgens mijn grootmoeder was de sleutel de stomste uitvinding van de mens: iemand die wil inbreken en merkt dat de deur niet op slot is, concludeert dat daar niets te halen

valt en gaat onmiddellijk een ander huis proberen; bovendien vindt hij dat zijn kundigheid in het forceren van sloten tot haar recht moet komen, de man heeft tenslotte zijn beroepstrots!

Ik wist dat oudere klasgenoten die in lange broek naar school kwamen bijna dagelijks 's avonds naar de bioscoop gingen. De man achter het loket, die half slapend mijn stuiver in de lade schoof, had er geen erg in, dat 'no se admite niños' (kinderen niet toegelaten) ook op mij sloeg. Mijn korte broek kon hij niet zien, hij zag alleen een stevig gebouwd persoon die een kaartje kwam kopen en nog te laat ook.

Mijn klasgenoten haalden mij onder luid gejuich binnen en schikten in zodat ik ook een plaatsje kon krijgen op de lange bank van de 'galería' (het schellinkje). De film over een foieilijke cowboy vol zomersproeten, die Buzz Barton werd genoemd, kon ik nauwelijks volgen. Maar ik genoot wel van de sfeer: er werd luid geroepen en gejoeld. Zodra Buzz Barton met zijn meisje hand in hand op het doek verscheen, werden hem van alle kanten adviezen toegeschreeuwd en werd hem duidelijk gemaakt wat van een echte man werd verwacht.

Verschillende jongens boden me spontaan een sigaret aan. Ik durfde niet te weigeren maar als je hem aannam moest je hem direct oproken ook, 'niks van bewaren voor straks'. Ik kon ook niet zeggen dat ik nog nooit gerookt had. Bij een eerste sigaret kreeg je altijd een hoestbui en dan stond ik helemaal voor aap. Met hese stem loog ik dat ik erg verkouden was. 'Mi n' por traga', zei ik, terwijl ik in de verste verte niet wist dat dat inhaleren betekende maar ik

wist wel dat die zin een roker van zijn verplichting ontsloeg.

Mijn poging om na afloop ongemerkt weg te komen mislukte: er was natuurlijk weer zo'n bemoelial die zich moreel verplicht voelde mijn ouders bij het opvoeden te helpen. Nauwelijks stond ik buiten of ik werd in de kraag gegrepen door een mij onbekende man. Hij schudde me door elkaar en vroeg bars of ik niet wist dat het bijna middernacht was en dat fatsoenlijke kinderen dan in bed behoorden te liggen. Hij had medelijden met mijn ouders die hij heel goed kende. Hij zou mijn arme vader wel inlichten. Ik probeerde zeker een straatjongen te worden. Schamen moest ik mij!

Dat deed ik ook maar om een andere reden. Ik rukte me los en rende weg maar kon de stem van de man nog lang over het Brionplein horen schallen. Hij bleef maar roepen 'amigu malu ta fruta putrí... fruta putrí...' waarmee bedoeld wordt 'wie met pek omgaat, wordt ermee besmet'.

'De retraite zal worden gehouden in het jongensinternaat Scherpenheuvel,' kondigde frater Franciscus stralend aan terwijl hij in zijn handen wreef alsof hij net de eerste prijs in de loterij had gewonnen. Ik schrok me dood: leerlingen van het Sint Thomas College hadden daar toch niets te zoeken. Scherpenheuvel was toch een soort gevangenis voor jongens die niet wilden deugen! Op de eerste zondag van de maand maakte mijn vader met het hele gezin een autotochtje. Hij nam altijd precies dezelfde route: over de brug naar Otrobanda en altijd door

die straten waar de meeste kennissen en klanten woonden. Wie niet in de gaten had dat we voorbij kwamen, werd door een luid getoeter daarop attent gemaakt. Je reed in een auto om gezien te worden. Bij vrienden die voor de deur een luchtje stonden te scheppen, hield mijn vader stil om uitgebreid naar familieleden te informeren terwijl mijn moeder ongevraagd adviezen gaf over de meest uiteenlopende zaken. Dat moest je allemaal doorstaan voordat je op een ijzeren stoel van je zondagsijsje mocht genieten. Het was niet zo maar een ijsje, het was een ijsje met pindasmaak dat alleen verkrijgbaar was in een zaak die in de volksmond ‘rekreshipark’ heette. Recreation Park in Mundo Nobo was geen park en zeker geen ijssalon maar een ruim café met een biljarttafel. Ernaast was een omheind stuk terrein met een paar schommels en wippen waar wij met onze zondagse kleren nooit op mochten. In een hoek van het café zaten altijd vier mannen zeer luidruchtig domino te spelen: de stenen werden niet aangeschoven maar met kracht neergeslagen; aan de bar stonden anderen, hevig opgedoft, lawaaierig te wezen terwijl de biljarters onverstoord de ene carambole na de andere uit hun keu toverden.

Na het ijsje ging het met een normale snelheid om het Schottegat naar het dorp Montaña waar een bezoek moest worden gebracht aan het struisvogelpark Albertine. We moesten altijd lachen om die mallotige vogels die niet konden vliegen maar op hun lange poten als gekken achter elkaar aanhouden. De eigenaar liet ons vaak met trots de kuil zien die door een mannetje zou zijn gemaakt en waarin

een vrouwtje een heleboel enorm grote eieren had gelegd. Hij stond dan zo hevig op te scheppen dat je bijna zou denken dat het allemaal zijn werk was en dat hij jonge struisvogels uit ging broeden.

Op weg naar huis reden we langs Scherpenheuvel. Zodra mijn vader zag dat ik vol bewondering naar het spierwitte gebouw stond te staren, moest ik voor de zoveelste keer horen dat nette jongens daar niet thuis hoorden. Jongens die hun ouders het leven zuur maakten, werden hier naar toe verbannen. De fraters waren nog zo goed om zich uit te sloven voor die deugnieten. Ze konden nog een vak leren ook, automonteur of zo iets. Hij hoopte maar dat ik zou beseffen hoe goed ik het getroffen had dat ik in een normaal gezin werd opgevoed en naar het Sint Thomas College mocht gaan waar ik niet in aanraking kwam met dergelijke jongens.

Ik zat nog met mijn gedachten bij de woorden van mijn vader toen de frater mij gerust stelde door uit te leggen dat we met de internaatjongens niets te maken zouden hebben, we zouden hen nauwelijks zien omdat we in een andere vleugel van het gebouw ondergebracht zouden worden om ons in stilte door gebed en gewetensonderzoek te bezinnen. Drie dagen lang zouden we via conferenties en meditaties met godsdienstige problemen te maken krijgen, kortom met zaken die hoorden bij de vorming van degelijke, katholieke jongemannen. Bla-bla-bla! We zaten elkaar lachend aan te kijken, we luisterden niet eens, we vonden het allang best. Het vooruitzicht om drie dagen van huis te zijn was zo opwindend dat we allemaal door elkaar begonnen te pra-

ten. Wisten wij wat meditaties en conferenties waren! De frater fronste even, hief een waarschuwend vinger op en zei, dat we vooral niet moesten denken dat het een uitje was, een lange pic-nic of een verkennerkamp. ‘Er mag absoluut niet gesproken worden, nou ja, alleen in de recreatie-uren na het middag- en het avondmaal’, ging de frater onverstoort verder. We knikten heftig. We wilden alleen maar weten wat we mee moesten nemen.

‘Pyjama verplicht’, riep een Hollandse jongen terwijl hij grijnzend een geel gebit toonde. Een misselijke streek: hij wist dat de meesten van ons thuis alleen in onderbroek sliepen en dan had je het op je beddelaken nog warm.

De frater hapte gretig, niet wetend dat hij onze ouders op kosten joeg. Tjongejonge, er is wat aangeschaft: alle mogelijke dingen die volkomen overbodig waren, werden door de ouders gekocht. Dat bleek bij aankomst toen we ons gingen installeren. Er waren jongens die twee pyjama’s bij zich hadden, dure stukken zeep (Jabón de Reuter), spiksplinternieuwe haarborstels tot nachtcrème en haarnetten toe.

Iedereen was duidelijk onder de indruk van de slaapzaal, die naar boenwas rook. De bedden met hagelwitte lakens stonden naast en tegenover elkaar. In de nachtkastjes bevonden zich een beker, een stuk zeep en een washandje waar niemand raad mee wist, ‘wie elke dag onder de douche staat, heeft dat toch niet nodig?’ Op een programma dat boven op het bed lag, stond een dagindeling zodat je precies wist wat je te wachten stond en wanneer. We

zagen direct dat we zowat de hele dag in de kapel moesten doorbrengen.

Het was een gek gezicht de lawaaischoppers als verlegen kinderen te zien voortschuifelen terwijl zij zich braaf hielden aan het gebod van een frater die ons, met een vinger op de lippen, naar de kapel begeleidde. In de kapel was het zo akelig stil dat het getjirp van krekels klonk als het snerpende gefluit van een agent die paniekerig zijn collega's te hulp roept.

De retraite heeft bij mij een onvergetelijke indruk achtergelaten. Om te beginnen de lunches, niet zozeer om die boterhammen, met margarine gesmeerd, maar omdat er gedurende de maaltijd voorgelezen werd. Eén ding moet je frater Rigobert nageven: hij wist altijd een goed boek uit te kiezen. In de zesde klas had ik genoten van 'De waanzinnige kluizenaar' en van 'Cel 36' en nu las hij voor uit een boek dat ik zo leuk vond dat ik later - vergeefs - geprobeerd heb het te pakken te krijgen. Ik kende geen titel en geen schrijver. Ik wist alleen dat het ging over brieven van nonkel pastoor aan een neef die zich erover beklagde dat zijn omgeving hem niet begreep. Daar kon ik helemaal in komen.

Dan de conferenties: voor het eerst een pater die in klare taal over toestanden en gebeurtenissen van alledag sprak, niet preekte en ons telkens weer uitlegde hoe betrekkelijk goed en kwaad konden zijn.

Met de meditaties wist ik geen raad. Van de teksten die we in koor moesten herhalen, begreep ik helemaal niets: 'Ik zit als een hongerige mus op het dak en het vlees kleeft aan mijn gebeente.' De oude-

re jongens vonden alles maar flauwekul. Zij doorstonden al die poespas, zeiden ze, omdat de recreatie-uren zo fijn waren.

In de middagpauze gingen zij - tegen elk verbod in - naar de speelplaats van het internaat om daar een potje te voetballen. 's Avonds, na het avondeten, barstte de boel goed los. Aan tafeltjes werd zwijgend en met dreigende blikken poker gespeeld. Ik probeerde over een schouder heen te kijken om er iets van op te steken maar dat scheen helemaal niet te mogen. Onder een regen van scheldwoorden werd ik door de verliezers weggejaagd. Ik zocht mijn heil bij de domino-spelers, die blijkbaar probeerden de stenen dwars door de tafel heen te slaan. Pokeren deed men in stilte, domino-spelen vereiste veel lawaai. Ze maakten althans meer herrie dan de spelers in het Recreation Park. Het ging er erg fanatiek aan toe. Ik had altijd gedacht dat die kerels in het Recreation Park simpele zielen waren die zich amuseerden met een eenvoudig spelletje maar wat deze jongens deden, ging ver boven mijn pet. Ze zaten te peinzen en te rekenen om dan feilloos te zeggen wat voor stenen de tegenstanders hadden. Ik liep om de tafel heen om de boel op te nemen en om te controleren of het allemaal wel waar was maar de verliezers scholden me mijn huid vol omdat mijn aanwezigheid de oorzaak zou zijn van hun verlies. Stomme idioten, dacht ik, wacht maar, naar de genade konden zij in ieder geval fluiten...

Wanneer 's avonds de lichten op de slaapzaal werden uitgedraaid, was dat voor sommigen het teken om te tonen hoe hard en hoe vaak zij konden

boeren en winden laten. Andere jongens gingen, onder luid gejuich, een kussengevecht aan totdat de alomtegenwoordige frater Rigobert plotseling als een schim opdook en het licht aanded. Een frater in pyjama werkte dusdanig op de lachspieren dat zijn verschijning een averechtse uitwerking had. Hij zei geen woord maar bleef met een rozenkrans tussen de vingers net zo lang in de deuropening staan totdat het lawaai wegebde.

De retraite had mij geen steek wijzer gemaakt. De pater die ik met mijn godsdienstige problemen had benaderd, had mij alleen medelijdend aangekeken en de raad gegeven die ik zo langzamerhand kon dromen: bidden, versterven en een deugdzaam leven leiden. Bidden? Ik kon me niet herinneren dat ik ooit zoveel had gebeden, ik deed niet anders! Zelfs als de jongens voetbalden - ik mocht toch niet meedoen - had ik op een bank onze-vaders en weesgegroetjes af zitten raffelen. Versterven? Vertel *mij* wat! Ik had gedurende de retraite alle snoepjes afgeslagen en zelfs de heerlijkste toetjes aan mij voorbij laten gaan. Terwijl ik gek ben op aardappelpuree had ik me beholpen met glazige aardappelen die geen enkele jongen lustte. Als dat geen versterven was dan wist ik het ook niet meer. Een deugdzaam leven leiden? Het enige wat ik deed wat misschien niet zo deugdzaam was, was dat ik elke avond voordat ik naar bed ging mijn verzameling filmsterren bekeek.

Met heel veel moeite had ik een verzameling afbeeldingen van voor die tijd schaars geklede filmdi-

va's opgebouwd. Dagelijks reed een bestelwagentje door de straten dat onder luid belgerinkel de aandacht vestigde op de films, die in Cinelandia en Roxy vertoond werden. Een frater had eens verteld hoe in Holland Zwarte Piet pepernoten strooide; de chauffeur van het wagentje, die wij 'Zwarte Piet' hadden gedoopt, strooide met vouwbladen waarin bepaalde scènes uit een film waren afgebeeld. Om die folders te bemachtigen, werden onder de jongens soms hele veldslagen geleverd. Aangezien ik geen schijn van kans had er een te pakken te krijgen, kocht ik van mijn opgespaarde snoepcenten elke week een folder van een jongen, die roekeloos midden op straat achter het wagentje aanholde en de folders behendig opving. Hij werd weleens in de kraag gegrepen en door een voorbijganger gedwongen zijn vangst af te staan maar het lukte hem toch heel vaak zijn belagers te vlug af te zijn en zijn handel zeker te stellen. Hij had zo zijn vaste afnemers, die - zoals ik - stomweg niet in staat waren een vouwblad te bemachtigen of niet bereid waren achter die rinkelende wagen aan te hollen. Mijn collectie, die ik in een schoendoos bewaarde, bedekte ik met plaatjes van heiligen want mijn grootmoeder mocht ze natuurlijk niet zien. Wanneer ik na mijn avondgebed op mijn knieën in mijn doos begon te graaien, zag ik haar goedkeurend knikken. Ik kreeg er soms een droge keel van en voelde het bloed naar mijn hoofd stijgen. Als een deugdzaam leven leiden inhield, dat ik afstand moest doen van mijn verzameling dan moest dat maar, al ging het mij wel aan het hart. Met tranen in de ogen verscheurde ik mijn

‘meisjes’. Wat heb ik daar spijt van gehad!

Geen Jean Harlow, geen Barbara Stanwyck, geen Claudette Colbert, maar ook geen genade!

Hoofdstuk XI

1937: Examen

De jongens van de tiende klas mochten wel op de gang praten en in het speelkwartier in de klas blijven. In plaats van de tijd te verdoen met voetballen kon de pauze beter gebruikt worden voor nuttiger zaken die te maken hadden met het aankomend examen, had frater Canutus gezegd. Hij vertrouwde er dan ook op dat we ons ook zonder toezicht zouden gedragen. Moeilijkheden moesten we met elkaar bespreken, wiskundige vraagstukken samen oplossen of desnoods beginnen aan een boek, dat voor de literatuurlijst verplicht was. We kregen verlof om zomaar in de kasten te duiken en vrijelijk te beschikken over wat we nodig hadden.

Twee van de vijftien leerlingen waren blozende, hoogblonde Hollandse jongens, in te krappe donkerblauwe broeken. Een van die jongens die van het Papiamentu alleen de vloeken kende, die hij krachtig doch zeer gebrekkig uitsprak, verdiepte zich, zodra de frater de klas had verlaten, in een wiskundeboek en probeerde onmiddellijk met passer en driehoek fanatiek een meetkundesom op te lossen. De andere die onze taal vloeiend en accentloos sprak, ging net als wij, achterstevoren zitten om te luisteren naar de verhalen van een dikke puisterige jongen op de achterste bank, die zijn overwicht ontleende aan het feit dat hij al twintig was, een lange broek droeg, sigaretten rookte en af en toe zelfs een borreltje dronk.

Met tintelende oren luisterde ik naar de avonturen die hij met meisjes en getrouwde vrouwen beleefde. Soms was ik jaloers op hem omdat hij blijkbaar van het leven genoot en helemaal niet bang was dat hij in de hel zou moeten gaan branden terwijl ik bij het minste of geringste doodsangsten uitstond dat ik later niet zalig zou worden. Hij vond mij maar een schijtlijster, zei hij, ‘all this and heaven too’. Bij hem scheen ook altijd alles te lukken! Wanneer ik eens al mijn moed bij elkaar raapte en tegen een lelijk meisje loog dat ik haar zo mooi vond, lachte ze me vierkant uit of trok haar neus op alsof ze iets onaangenaams rook.

Toen ik een keer niet wilde luisteren naar deze Don Juan, besloot ik in de boekenkast te gaan grasduinen. Aan de binnenkant van een van de deuren ontdekte ik de lesrooster van de hele school met bij de verschillende klassen namen als Maas en Van Staveren. Voor het eerst drong het tot mij door dat de fraters ook achternamen hadden. In mijn eerstvolgend opstel zou ik iemand door de Maasstraat laten lopen of op een bank op het Van Staverenplein laten zitten. Aan de andere deur hing een plaat waarop ‘kerkelijk jaar’ stond. Ik zag een mooie ellips in verschillende kleuren, verdeeld in hokjes, waarop met zwarte letters stond aangegeven wat op welke dag werd herdacht. Het viel me direct op, dat bij 1 januari geen Nieuwjaar stond maar ‘Besnijdenis des Heren’. Daar moest ik meer van weten.

‘Curiosity kills the cat’: mijn leergierigheid die als nieuwsgierigheid werd beschouwd, is me bijna noodlottig geworden. Ik heb het hoofd der school

zelden zo boos gezien. Hij werd vuurrood en kon nauwelijks meer uit zijn woorden komen toen ik, nota bene op zijn verzoek, ‘jullie moeten meer vragen, van vragen word je wijs’, met een ernstig gezicht informeerde wat er nu precies met de Here op Nieuwjaarsdag was gebeurd.

Hij trok me de bank uit en duwde me hardhandig de gang op. Het was, zei hij later, dat hij medelijden had gehad met mijn arme ouders en dat mijn broer Telmo zo’n voorbeeldige leerling was geweest, anders had hij mij zonder pardon zijn school afgetrapt. Dat was dan het antwoord op mijn vraag.

In het woordenboek vond ik ‘godsdienstig gebruik bij oosterse volkeren’. Toen bleek dat mijn klasgenoten, die mij dagen na het voorval bleven jennen, ook niet wisten wat ‘besnijdenis’ was, nam ik mijn toevlucht tot de biechtvader die het zich zeker niet kon veroorloven zo onbeheerst tegen mij uit te vallen.

In het duister van de biechtstoel, op mijn knieën, fluisterde ik in het oor dat tegen de tralies werd gedrukt, dat ik iets wilde weten over een godsdienstig gebruik. ‘Zeg het maar, mijn zoon’, zei de pater die krakend ging verzitten. Het oor bleek vast te zitten aan een dik hoofd dat zich met een ruk naar mij toedraaide. In het donker kon ik toch nog zien dat de pater hevig fronste. Hij schraapte zijn keel een paar maal en zei dat ik me niet overal mee moest bemoeien, hij zou me wel zijn zegen geven. Ik moest maar aannemen dat het een soort inenting was. Teleurgesteld strompelde ik de biechtstoel uit, verbaasd dat blijkbaar ook paters konden liegen; mijn

inenting was immers noodzakelijk geweest omdat ik naar school moest. Ik had nog nooit een plaat gezien waarop Jezus in een klas zat te midden van andere leerlingen. Toen hadden ze zeker nog geen scholen. En waarom moest hij zonodig een week na zijn geboorte worden ingeënt? Nee, van vragen werd je zeker niet wijzer...

Frater Canutus, nu ook onze klasse-onderwijzer, greep elke gelegenheid aan om ons erop te wijzen dat het nu menens was; wie aan het eind van het jaar een diploma behaalde, kon er zeker van zijn dat hem een goede baan wachtte. Hij was bereid zich voor ons uit te sloven en ons klaar te stomen voor het examen maar van onze kant verwachtte hij wel een volwassen houding. Jongens op wie hij aankon - hij legde een hand op mijn hoofd - zou hij inschakelen om een paar taken van hem over te nemen. Hij bedoelt *mij*, dacht ik, hij gaat mij zeker paaien omdat hij me zo onheus heeft behandeld. Dat deden die fraters wel meer: eerst je een flinke oorveeg verkopen en de dag daarop zoete broodjes bakken. Een enkeling hield het vol om een paar dagen nukkig te doen maar de meesten gingen door de knieën als de frater de juiste snaar wist te treffen. Als frater Canutus bij mij zou aankomen voor het rondbrengen van tijdschriften als 'Mei', 'Hou en Trouw' of 'De Engelbewaarder' dan zou ik zeggen dat ik last had van een zere voet. Absentielijsten ophalen deed ik ook niet. Voor borden schoonmaken paste ik, tenslotte was ik geen knecht. Maar dat wist de slimmerik al lang, hij wist dat ik het liefst de bel

zou willen luiden bij het begin en het einde van de lessen.

Toen ik in de lagere klassen zat en op de speelplaats in de rij stond, had ik zo vaak vol bewondering naar de tiendeklasser gekeken, die met één hand de bel boven zijn hoofd zwaaide en met één beweging alle jongens de mond snoerde. Nu zou eindelijk mijn droom uitkomen, nu zou *ik* de bel mogen luiden...

Terwijl ik kaarsrecht ging zitten - de frater klopte me op de schouder - begon ik de seconden af te tellen toen ik zag dat het lesuur bijna voorbij was. Ik keek naar de frater en zag dat hij lachend knikte. Met een voet in het gangpad hoorde ik op een van de achterste banken een jongen opstaan. Ik keek om en zag nog net hoe hij met een hand de bel greep, naar de deuropening rende en driemaal de bel luidde. Nog verwachtte ik dat het hoofd hem tot de orde zou roepen maar tot mijn teleurstelling zei hij helemaal niets. Dat betekende dus dat die twintigjarige dikke stommeling met zijn pukkelig gezicht *mijn* taak van belleluider had ingepikt, nota bene met de zegen van de frater. Wat deed zo'n man eigenlijk nog in de schoolbanken? Hij had al lang van school gestuurd moeten worden met zijn stomme verhalen over meisjes. Hij deed er hard genoeg zijn best voor door zich op elk gebied te misdragen. Hij had het zelfs gepresteerd om een fles rum mee te nemen en er onder de les van te drinken. In de pauze had hij zitten opscheppen over de kwaliteit van zijn 'rum vjoex' zoals hij de Rhum Vieux hardnekkig bleef noemen. Zou het hoofd der school soms bang voor hem zijn?

In de zesde klas had ik het een keer meegemaakt dat een jongen terugsloeg toen hij een draai om de oren kreeg. Hij was toen onmiddellijk van school gestuurd en geen maand later was hij verongelukt: God had hem natuurlijk direct gestraft. ‘Qui mange du Pape, en meurt’, hadden we geleerd, ‘du frère’ blijkbaar ook.

Aangezien ik zo vaak had lopen zeuren over mijn teleurstelling moest de belleluider het ook gehoord hebben. Volkomen onverwacht stond hij op zekere dag voor me en zei dat ik hem moest vervangen omdat hij pijn had aan zijn rechterhand: hij was bij het voetballen wat ongelukkig terecht gekomen. Ik was zo verbouwereerd dat ik door mijn buurjongen min of meer uit de bank moest worden geduwd.

Het was een moment om nooit te vergeten. De lagere klassen stonden in de rij en keken vol verwachting naar de tiende klas waar het bevrijdende signaal van drie uur vandaan moest komen. Met beide handen hield ik de bel vast, genoot enkele seconden lang van mijn enorme belangrijkheid en van al die ogen die op mij gericht waren, waarna de bel uit mijn vingers glipte en met donderend geraas op de tegels van de gang kletterde. Terwijl ik met ontzetting naar de bel keek, die voor me uit rolde en een honend gelach tot mij doordrong, kon ik nog net zien hoe het hoofd der school zich lenig bukte en de gebruikelijke drie slagen deed klinken.

Na deze vernederende ervaring had ik geen leven meer: ik werd geplaagd en nagewezen. De belleluider liet geen dag voorbijgaan zonder hardop te zeggen dat jongens niet geschikt zijn voor mannen-

werk. In plaats van dat het hoofd mij in bescherming nam door erop te wijzen dat het helemaal geen schande was om als vijftienjarige in de examenklas te zitten, trok hij partij voor die jongen van twintig die boven en onder de wet stond en zowat alles straffeloos mocht. Ik zou zo graag zien dat hij eens onbarmhartig te grazen zou worden genomen maar door wie?

Gelukkig was daar frater Edwardo, een kleine man met zwarte tandjes waartussen altijd een pijp stak. Ik genoot ervan wanneer hij tegen die dikke lobbies zei: ‘Wil die grijsaard op de achterste bank eens zijn kiezen op elkaar houden, als hij die tenminste nog heeft.’ De klas schaterde en de grijsaard vloekte binnensmonds.

Toen frater Edwardo die door de school ‘Wawa’ werd genoemd, bovendien het hoofd dat hem midden in een uitleg van een meetkundesom stoorde, tot onze verbijstering resoluut de deur wees, werd hij door de klas bewonderd. De grote verdienste van deze wiskunde-frater, was dat hij erin slaagde ons te overtuigen van de belangrijkheid van zijn vak, dat we steeds hadden beschouwd als het grote struikelblok bij het behalen van het diploma. Gedurende de les liet hij geen grappen toe, ‘wiskunde is een bloedserieuze zaak’, maar in de pauze kon hij bijzonder geestig uit de hoek komen. Hij was ook altijd bereid om in zijn vrije tijd een wiskundig probleem nog eens met je door te nemen. De klas die een paar jaar wiskunde had verwaarloosd, legde voor dit vak zo’n ijver aan de dag, dat frater Franciscus zich zorgen begon te maken over de literaire

werken die je voor het examen gelezen moest hebben. We moesten niet denken dat hij iets tegen wiskunde had - hij had trouwens ook dit vak in de negende klas gegeven - maar de Nederlandse taal was wel belangrijker, om niet te zeggen het belangrijkste vak: Een onvoldoende voor wiskunde kon nog gecompenseerd worden maar wie voor het Nederlands een 5 of minder haalde, werd afgewezen al zou hij voor de rest allemaal negens hebben. Uit ervaring wist hij dat er te lang gewacht werd met het samenstellen van de literatuurlijst. Van Marie Koenen moesten zowel 'Het Hofke' als 'De Moeder' op die lijst voorkomen. 'Orpheus in de dessa' van Augusta de Wit en 'De Ravenzwarte' van Anton van Duinkerken gelezen dienden te worden.

Een goede beurt kon je op het examen maken door een gedicht te declameren. Het was niet zijn bedoeling ons te beïnvloeden - wij waren volkomen vrij in onze keus - maar hij kon het toch niet nalaten ons te wijzen op de schoonheid van de gedichten van Guido Gezelle. Wie niet fijn besnaard was, moest zich vooral niet wagen aan het 'krinkelende, winkelende waterding, of aan het 'ruisen van het ranke riet' maar met 'Boerke Naas' kwam je ook een heel eind.

Op zekere dag kreeg ik een lumineus idee, om een van de geliefde woorden van frater Franciscus te gebruiken, en stelde voor aan onze lijst een werk toe te voegen, geschreven door een Bonairiaan. De frater die me lachend prees, wees me erop dat zo'n werk helaas niet bestond. Ik wachtte tot het hoongelach van de klas ophield voordat ik met luide stem

zei: ‘Hebt u dan niet gehoord van een novelle van ene Cola Debrot, “Mijn zuster de negerin”?’ De frater schudde vervaarlijk het hoofd, hield een vermanende vinger onder mijn neus en verklaarde plechtig dat dat boekje beslist niet thuishoorde op de lijst van een leerling van het Sint Thomas College. Dat hij hiermee het aantal lezers met tenminste vijftien deed toenemen, moet hij geweten hebben.

Ik vond het boek eerlijk gezegd wat vreemd totdat de twintigjarige dikzak de klas in de pauze uitlegde dat die Debrot niet gek was. Het was hem ook als eens overkomen dat hij verliefd werd op een meisje dat de dochter van zijn vader bleek te zijn. ‘Yu di afó’, kind van buiten (het huwelijk) werd zo’n kind genoemd. Zijn vader had er verschillende rondlopen, schepte hij op. Ik wist niet wat ik hoorde. Ik keek hem zo verwonderd aan dat hij er smakelijk lachend aan toevoegde, dat het op Curaçao de gewoonste zaak van de wereld was: vóór een man trouwde, moest hij toch eerst ergens anders het bewijs leveren dat hij zich kon voortplanten. Omdat ik wilde weten of mijn vader ook voor het toelatingsexamen van het huwelijk was geslaagd, informeerde ik of hij ook ‘buitenkinderen’ had. Mijn moeder zei deze keer niet ‘ga maar fijn spelen’ maar merkte op dat ik beter alleen met jongens van mijn eigen leeftijd kon omgaan.

Bij zijn kennismakingsbezoek zag de Inspecteur van het Onderwijs op het bord dat de leerlingen van de tiende klas die op 3 december afstudeerden toch over de hele maand december schoolgeld moesten

betalen. Op zijn vraag of wij dat billijk vonden, stak een jongen zijn vinger op en wees mij aan als degene die hem het beste kon vertellen hoe de klas erover dacht. Eindelijk erkenning, dacht ik. Ik aarzelde geen moment, ging naast de bank staan en zei dat de klas het een grof schandaal vond te moeten betalen terwijl er geen les gegeven werd. De Inspecteur verschoot van kleur en terwijl hij mij met zijn waterige blauwe ogen strak aankeek, verweet hij mij dat ik tegenover de fraters wel erg ondankbaar was. Zij hadden immers goed gevonden, dat het jaarlijkse schoolgeld f 96, - in twaalf termijnen mocht worden voldaan. De klas liet mij vallen als een baksteen: de Inspecteur moest vooral niet denken dat zij allemaal zo stom waren... Bij zijn vertrek had de Inspecteur enigszins dreigend opgemerkt dat hij hoopte, dat ik aan de examentafel ook zo goed van de tongriem zou zijn gesneden.

Toen het hoofd hoorde dat het mondeling examen door deze nieuwe Inspecteur zou worden afgenomen, werden wij in de geschiedenisles bedolven onder jaartallen. 'De man is historicus', zei hij telkens als we hem vroegen waarom hij nooit meer een prettige les gaf zoals vroeger. We wilden nog eens horen over Bismarck, over Napoleon voor wie we een enorme bewondering hadden, maar nee hoor, rijen jaartallen werden overhoord. We moesten vooral zorgen bij het mondeling examen duidelijk te spreken en niet binnensmonds te mompelen zoals velen van ons altijd deden. Dat gedram over het examen maakte ons zo zenuwachtig dat we soms op de eenvoudigste vragen geen antwoord wisten.

Toevallig hoorde ik dat het protestantisme het stokpaardje van de Inspecteur was. Daar wisten we heel weinig van. Over Luther hadden we onder meer geleerd dat hij op 31 oktober 1517, op de vooravond van Allerheiligen, 95 stellingen aan de kerk in Wittenberg had aangeplakt en dat hij in Worms gezegd zou hebben 'hier sta ik, ik kan niet anders'. Als de Inspecteur zou vragen een paar stellingen te noemen, zou ik met mijn mond vol tanden staan. Ik zou brutaalweg kunnen zeggen, dat ik als katholieke jongen daar geen boodschap aan had en dat ik er niet zo zeker van was of de frater die ons geschiedenis gaf, hoofd ener school, een paar van die stellingen zou kunnen opnoemen. Calvin, Zwingli, Melancton, dat waren de namen die je er onmiddellijk uit moest gooien als het woord protestantisme viel, meer niet.

Ik voelde me dan ook allesbehalve op mijn gemak toen ik in de spreekkamer van het hoofd aan een tafeltje tegenover de Inspecteur ging zitten, die zich uit een thermosfles een bekertje melk inschonk. Gek genoeg was ik hierdoor in één klap mijn plankenkoorts kwijt: van zo'n zijk Mina die melk dronk, had ik niets te duchten.

Hij vroeg niets maar begon een lang verhaal over de Venezolaanse vrijheidsstrijder Simón Bolívar omdat het schip waarmee hij de haven was binnengevaren die naam droeg. Hij bleef overigens hardnekkig Simon Bolívar zeggen. Toen de tijd om was, had ik nog geen woord gezegd. Dat hij mijn luisteren met een 6 beloonde, heb ik hem nooit vergeven temeer toen later bleek, dat ik zelfs voor het vak

Schrijven waarvoor ik nooit meer dan een 6 kon halen, een 7 had gekregen. Alle moeite voor niets! Ik had het me allemaal zo heel anders voorgesteld. Ik zou expres zeggen ‘Rikkisins’ en niet ‘Rekwézens’ zoals de frater Requesens uitsprak. Als hij mij dan zou verbeteren, zou ik de kans aangrijpen om mijn Spaanse kennis te luchten: hij was weliswaar historicus maar Spaans kende hij vast niet.

Over Willem van Oranje, Vader des Vaderlands, zou ik in ieder geval direct zeggen dat er op zijn graf in Delft een hondje stond. Dat had ik zo vaak gehoord, dat moest dus wel bijzonder belangrijk zijn. Ik zou van tafel opstaan en mijn armen spreiden en uitroepen: ‘Mon Dieu, mon Dieu, ayez pitié de moi et de mon pauvre peuple’. Gewone mensen die overhoop geschoten worden, slaken over het algemeen een rauwe kreet of een vloek maar Willem de Zwijger schijnt door de kogel van Balthasar Gerards ineens spraakzaam te zijn geworden.

Ik had mij terdege voorbereid om een goede beurt te maken maar hij liet me niet eens aan het woord, mijnheer de inspecteur. Hij moest zelf zo nodig tonen wat hij allemaal wist van een andere vrijheidsheld van wie hij de naam niet eens kon uitspreken...

Liever tien proefwerken met voor mijn part honderd vragen dan zo’n waardeloos examen. Bij Natuurkunde beleefde ik ook weer zo iets belachelijks. Dagenlang had ik zitten tobben om alles te weten te komen over de werking van een stoommachine, over motoren, maar wat vroeg men aan de examentafel? Of ik precies zou willen beschrijven wat er ge-

beurde als ik water aan de kook bracht. Het idee! Mijn moeder zou mijn hersens ingeslagen hebben als ik het gewaagd had één stap in haar keuken te zetten.

Na een week van ellende was dan eindelijk de grote dag aangebroken: de uitreiking van de MULO-diploma's aan dertien van de vijftien kandidaten. Het hoofd der school wijdde eerst een paar woorden aan de klasgenoten die helaas afgewezen moesten worden. Daarna ging hij over tot het uitvoerig bedanken van de fraters die glunderend de versierde zaal stonden op te nemen. We stonden wat onwennig, in nieuwe kleren gestoken, elkaar aan te kijken. Tot onze schrik slingerde het hoofd plotseling met stentorstem een ons totaal onbekende naam de zaal in. Zeker weer een van zijn flauwe grappen, dacht ik. Een van mijn vrienden die ik jaren onder een heel andere achternaam kende, liep schuifelend naar voren, onder het gegriinnik van enkele leerlingen, om met gebogen hoofd zijn diploma in ontvangst te nemen. Omdat zijn ouders niet met elkaar getrouwd waren - wat hij altijd verborgen had gehouden - moest de achternaam van zijn moeder op het diploma worden vermeld.

Frater Franciscus wreef zich vergenoegd in de handen en eiste onze aandacht op. Hij was benaderd door de Shell en nog een paar firma's en niet te vergeten door - hij hief een vinger op en sperde zijn ogen open - de gouvernements-secretaris zelf. Men had hem gevraagd ons te wijzen op de vacatures die men bij voorkeur door oud-leerlingen van het Sint Thomas College vervuld wilde zien. Dat hadden we

natuurlijk te danken aan het feit dat we naast ons MULO-diploma ook nog in het bezit waren van het diploma Machineschrijven en het diploma Stenografie in drie talen, Nederlands, Engels en Spaans. We moesten ons wel goed realiseren dat het ongebruikelijk was dat banen werden aangeboden. Om te voorkomen dat we allemaal naar dezelfde instelling zouden gaan, was hij zo verstandig geweest om zelf te beslissen wie waar naar toe ging. Lachend wuifde hij onze protesten weg en drukte ons aanbevelingsbrieven in de hand.

Ik zag dat voor mij beslist was dat ik naar de Hollandsche Bank Unie zou gaan terwijl ik wist dat mijn moeder de voorkeur gaf aan Curaçao Trading Company die bekend stond om een ruim aanvangssalaris. Ik wilde noch naar de bank, noch naar C.T.C. Ik wilde onderwijzer worden. Ik wilde een cursus gaan volgen, die - gek genoeg - normaallessen werden genoemd. Aangezien deze lessen werden gegeven van half vier tot zeven en 's zaterdags de hele dag zou ik een aanstelling als kwekeling moeten zien te krijgen. 'De kwekeling maakt aanspraak op een jaarwedde van f 504, - 's jaars,' had de Inspecteur van het Onderwijs mij verteld. Bij de bank zou ik f 75, - per maand krijgen, bij C.T.C. meer.

Dat kan thuis wel eens de nodige heibel geven, dacht ik toen de pater die belast was geweest met het afnemen van het godsdienstexamen ons triomfantelijk mededeelde wat we al lang wisten namelijk dat we allemaal geslaagd waren. Het diploma - groter en mooier dan het MULO-diploma - moesten we maar een bijzondere plaats geven in ons huis. Hij

hoopte dat we de naam van de school hoog zouden houden en ons altijd zouden gedragen als degelijke, katholieke jongelieden. Toen hij merkte dat zijn woorden verloren gingen in het geroezemoes - we waren druk bezig elkaars brieven te bekijken - vroeg hij of we nog eenmaal het lied wilden zingen waaraan hij zijn hart had verpand. Zelden is zo hard en zo vals gezongen van:

Koning, wij willen Uw zege bevechten
Sla ons tot ridders, fier in de strijd
U zij de kracht van het bruisende leven
Heilige heerser gewijd...

We hebben altijd al een vreselijke hekel aan dit lied gehad omdat we er niets van snapten. Bovendien ging er altijd wat mis. Voordat de laatste regels herhaald werden, moest 'gewijd' vier tellen aangehouden worden. Terwijl sommigen dat deden, begonnen anderen met opzet aan 'U zij de kracht' maar de pater heeft zich hierdoor nooit laten ontmoedigen: we moesten en zouden dat lied zingen. De andere fraters vonden ons gezang zo erg dat zij met een benauwd gezicht de vingers in de oren stopten.

Het tweede couplet ging zo mogelijk nog slechter:

Koning, nu laat ons Uw vaandel ontplooiën
Toon ons de leuze, Heer, die hij draagt
Liefde zo staat in dat purper geschreven
Licht wordt de dienst die Gij vraagt.

Het hoofd der school greep in. Hij duwde de pater opzij en maakte driftig het gebaar dat de scheidsrechter maakt bij een honk om aan te geven dat een looper 'safe' is. Toen het stil was, moest de oudste

leerling een speech afsteken die door een van de fraters voor hem was gemaakt. Zeker weer frater Rigobert! Namens de klas bedankte de bejaarde jongen de fraters voor alles wat ze ons hadden geleerd en beloofde hij dat we de naam van de school altijd hoog zouden houden. Het godsdienstdiploma zou boven zijn bed een plaats krijgen. Hij kon met zijn schijnheilig gezicht zo gevoelig doen dat een van de fraters heel hard zijn neus snoot terwijl een andere zijn brilleglazen begon op te poetsen. Die dachten zeker dat hij meende wat hij zei.

Op straat stonden we wat lacherig tegen elkaar aan te duwen en door elkaar te praten omdat we eigenlijk niet wisten wat we moesten doen. De oudste jongen nam de leiding en besliste dat we met zijn allen als soldaten naar het Brionplein zouden marcheren. Wat vond ik dat verschrikkelijk want ik was de enige in een korte broek. Alle andere jongens hadden voor de gelegenheid een lange broek aan maar mijn moeder vond dat ik als jongen naar school was gegaan en deze ook als jongen moest verlaten en niet als man.

Onderweg bleven de mensen staan, sommigen keken ons bewonderend aan, anderen klaptten in de handen maar telkens hoorde ik een of andere idioot zeggen 'esun ei si ta dañá kolo' wat min of meer betekende dat die ene roet in het eten gooide. Opeens zag ik mijn grootmoeder stralend op de hoek van haar straat staan. Zij moet onmiddellijk gezien hebben dat ik er wat zielig bij liep en riep daarom dat haar kleinzoon de kampioen van de school was: de enige jongen tussen al die kerels.

Door het succes van de mars werd de ‘leider’ uitgelaten: hij omhelsde wildvreemde vrouwen die hem rustig lieten begaan; hij huppelde en danste en begon ineens te zingen van ‘daddeme toffe jongens zijn dat willen we weten en daarom komen wij overal’. Precies het liedje dat bij ons thuis streng verboden was omdat het alleen gezongen werd door dronken mariniers.

Ik greep mijn kans om te tonen dat je je ook in een korte broek als man kon gedragen. Ik hoefde niet lang na te denken om een ander mariniersliedje te vinden:

Ze zijn voorbij, die zes vervloekte jaren
Ze zijn voorbij, we gaan naar Holland toe.

De leider draaide zich onmiddellijk om en gebaarde dat ik naast hem moest komen lopen. Hij sloeg één arm om mijn schouder en gaf met de andere arm aan dat iedereen mee moest doen. We stonden op het Brionplein omringd door mensen die ons lachend toeknikten.

D'r is geen beter leven as bij de blanke vrouw
Vervloekt zijn al die hoeren van het eiland Curaçao.

De feeststemming werd verstoord door een oudere heer die ons bestraffend toesprak. Hij wees ons erop dat bezitters van een MULO-diploma van het Sint Thomas College zich niet als dronken mariniers konden gedragen. Als we zo nodig moesten zingen dan konden we toch putten uit het repertoire dat we op school hadden geleerd! Als we even stil waren, zou hij een passend lied voorzingen.

Het werd stil op het plein toen hij met heldere stem zong:

Roosmen dat zijn wij met ziel en harte
Roosmen dat zijn wij met woord en met daad
Roosmen waar ramspoed of leed ons tartte
Roosmen als eenmaal het stervensuur slaat.

We keken elkaar aan. Het was duidelijk dat er weinig animo bestond om mee te zingen. Het koor werd ontbonden en ieder ging zijns weegs...

Achteraf

In het jaar dat ik begonnen ben de herinneringen aan mijn tien schooljaren aan het papier toe te vertrouwen, was ik in de gelegenheid Curaçao driemaal te bezoeken. Gedurende mijn verblijf heb ik veel contact gehad met oud-leerlingen van het Sint Thomas College, die in de jaren twintig en dertig op deze school hebben gezeten. In Nederland worden gesprekken soms doorspekt met citaten van ouders in de trant van ‘zoals mijn vader (mijn moeder) altijd zei.’ Op Curaçao is dat anders. Mijn leeftijdgenoten halen bij voorkeur gevleugelde woorden aan die ze van de fraters hebben geleerd. Als we onder het genot van een long drink bij elkaar zitten, wordt eerst de politieke situatie uitgebreid besproken. Er is altijd wel iemand die daarna het ziektebeeld van zichzelf of van een gemeenschappelijke kennis plastisch beschrijft. Na het doornemen van de chronique scandaleuse ‘ontaardt’ het gesprek heel vaak in het ophalen van herinneringen aan de fraters.

Zodra een van de aanwezigen uitvoerig heeft geschetst hoe hij door een bepaalde frater hardhandig is aangepakt - met een mengeling van trots en afkeer laat hij een litteken zien aan zijn oorlel - wordt dezelfde frater onmiddellijk door een ander in bescherming genomen. Wanneer prijzend wordt gesproken over de lessen typen en stenografie (in drie talen - methode Groote) die de fraters in hun vrije

tijd voor niets gaven, wordt er opgemerkt dat we toch maar veroordeeld waren om alleen Nederlands te spreken zowel in de klas als op de speelplaats en dat het Papiamentu door de fraters meestal koeterwaals of brabbeltaaltje werd genoemd. Nu kan wel beweerd worden dat zij het beste met ons voor hadden maar daarom hoefden ze toch niet zo streng te straffen en zoveel misbaar te maken wanneer een jongen eens een keertje zijn eigen taal sprak. Wat? Zou de liefde voor onze taal juist gegroeid zijn *dank zij* die belachelijke houding van de fraters? Kom nou! Of misschien toch... In hun ijver om kennis bij te brengen hebben zij niet alleen weinig aandacht besteed aan het eigene van Curaçao maar ze gaven ons bovendien vaak de indruk dat al het Curaçaose eigenlijk minderwaardig was. In Holland zou alles altijd veel beter zijn.

Toch zullen de meesten van onze generatie weigeren mee te zingen in het koor van de jongeren, die in de fraters boosdoeners willen zien die in de Antillen alleen maar onheil hebben gesticht en willens en wetens getracht hebben onze cultuur om zeep te brengen. Men kan zich zelfs afvragen of men in die tijd van Nederlandse fraters die naar de missie in de West waren uitgezonden, kon en mocht verwachten, dat zij zouden werken vanuit een optiek die hun volslagen vreemd was, op een eiland dat zelf weinig waardering had voor het eigene.

Hoe dan ook, onze ouders hadden zo'n grenzeloos vertrouwen in de fraters dat zij onze vorming graag aan hen overlieten. De moeders hadden er geen enkel bezwaar tegen dat de fraters de hiaten

opvulden temeer daar de vaders in het opvoedingsproces een marginale rol speelden en veelal bij voorbaat akkoord gingen met wat het gezag voorschreef. Bovendien steunden onze ouders de fraters door dik en dun omdat aan een MULO-diploma - in die tijd het hoogst bereikbare - prestige kon worden ontleend. Alles bij elkaar hebben de fraters hun gekleurde leerlingen, die het toch al moeilijk hadden in een maatschappij waar de blanken het voor het zeggen hadden, een solide opleiding gegeven.

Veel van deze opmerkingen heb ik weer gehoord gedurende een lunch die door een Antilliaanse minister spontaan werd aangeboden toen een bespreking waarvoor ook ik was uitgenodigd, muurvast was geraakt. De bedoeling van deze informele lunch was de deelnemers wat milder te stemmen. De ervaring had hem geleerd verzekerde hij, dat men vaak door een goede lunch of een smakelijk diner tot andere inzichten kwam.

Gevolgd door een lange rij van adviseurs maakte de minister - Sinterklaasachtig wuivend - zijn entree in een restaurant waar de airconditioning er afdoend voor zorgde dat elke gedachte aan de tropen in de kiem werd gesmoord. Als men zich veroorloofde om in een duur restaurant te eten, was de lage temperatuur bij de prijs inbegrepen.

We mochten na een paar aperitiefjes zelf de bestelling opgeven maar als voorgerecht moesten we maar Coquilles St. Jacques nemen omdat dat lekker was, decreteerde de gastheer. Toen de maître met een weids gebaar een fraaie vulpen te voorschijn toverde, riep een van de disgenoten 'eboniet' en

bleef dit woord zo lang herhalen totdat hij er zeker van was dat iedereen aan tafel het gehoord had. De gastheer bestudeerde met gefronste wenkbrauwen de kaart alsof het een motie was met een ingewikkelde tekst. Hij keek verstoord op om daarna in lachen uit te barsten toen zijn buurman opmerkte: 'Ik zal je ebonieten!' Hij kreeg onmiddellijk van de excellentie de opdracht ons te laten genieten van 'het mooiste verhaal ter wereld' waarvoor doodse stilte werd geëist. Aangezien de gastheer al bij voorbaat lachte, deden sommige tafelenoten uit beleefdheid mee. De verteller probeerde zich aan de opdracht te onttrekken - hij had het verhaal al zo vaak verteld - maar de gastheer was onverbiddelijk.

Frater zus of zo had eens gevraagd waarvan een potlood werd gemaakt. De jongen die hard geroepen had 'van hout natuurlijk' had een draai om zijn oren gekregen. Toen de klas niet reageerde, hielp de frater met open mond: gg - ggg- gggr... De klas bleef zwijgen terwijl de frater van boosheid over zoveel onwetendheid in een examenklas rood aanliep. Eindelijk stak een jongen zijn vinger op en zei vragend: 'Eboniet?' De frater, overtuigd dat dit een poging was om hem voor de gek te houden of de klas op stelten te zetten, brulde: 'Ik zal je ebonieten!' De jongen rende de klas uit en moest later tot zijn verdriet ervaren dat zijn achternaam van die dag af in 'eboniet' was veranderd. De gastheer die het verhaal al ettelijke malen moet hebben gehoord, lachte onbedaarlijk terwijl hij bleef herhalen: 'ik zal je ebonieten'. Alle aanwezigen kenden het slachtoffer dat zich met bijnaam en al had opgewerkt tot een

van de notabelen van Curaçao. En passant werd zijn doopceel gelicht maar toen eenmaal de naam van de frater was gevallen, was er geen houden aan.

Een tafelgenoot die zwijsend en driftig de hoofdschotel had bewerkt met specerijen, onderbrak zijn arbeid om, met zijn vork de maat slaand, te reciteren:

Drive the nail aright, boys
Hit it on the head
Strike with all your might, boys
When the iron is red.

Zijn buurman die diep over het bord gebogen, onverstoort zat te schrokken, richtte zich op en vulde met volle mond aan:

When you have work to do, boys
Do it with a will
Those who reach the top, boys
First must climb the hill.

Beide barden keken elkaar aan met een gelukzalige blik om daarna samen vol pathos te vervolgen met:

Standing at the foot, boys
Gazing at the sky
How can you get up there, boys
If you never try?

Belangrijkere zaken kwamen vervolgens aan de orde: beschouwingen over de fraters met hun prettige maar soms ook rare gewoonten. Zo werd er verteld van een frater die nooit het lepeltje gebruikte maar altijd zijn koffie roerde met een potlood nadat hij ermee in een van zijn oren had zitten pulken. Een andere frater had de gewoonte om, wanneer de klas schriftelijk werk deed, haartjes uit zijn oren te trek-

ken. Die wreef hij, half indommelend, over zijn onderlip om ze daarna tussen duim en wijsvinger naast de prullenbak te mikken. Een gast aan een tafel schuin tegenover ons die al een hele tijd meer aandacht aan ons dan aan zijn tafeldame besteedde, riep luidkeels: ‘Dochi Warapa!’ waarop iedereen weer in de lach schoot. De minister moedigde de schreeuwer aan die onmiddellijk opstond en de volgende anekdote vertelde.

Frater Arnoldus kwam op zekere dag de klas binnen en zag tot zijn grote schrik dat op het bord met grote, vette letters een deel van zijn bijnaam geschreven stond: DOCHI. Hij was nog alleen in de klas maar de jongens kwamen de trap al op. Ze konden ieder moment voor zijn neus staan. Omdat hij verwachtte dat de klas in lachen zou uitbarsten, greep hij naar de wisser en begon paniekerig het bord schoon te vegen. Over zijn schouder kijkend, merkte hij dat het te laat was: verschillende jongens waren al binnen. Waarschijnlijk veronderstelde hij dat aan de achterkant van het bord de wiskunde-formules stonden die elke dag door de leerlingen opgedreund moesten worden. Resoluut klapte hij het bord om, ging er met gekruiste armen voor staan en riep: ‘Allemaal samen!’. In koor schreeuwden de jongens: WARAPA!, het tweede deel van zijn bijnaam.

De kelners en de gasten aan de andere tafels die hartelijk meelachten, zouden gezworen hebben dat ze getuige waren geweest van een reünie van oud-Thomasianen die onder het genot van een epicuristische maaltijd oude herinneringen waren komen

ophalen. De maître vertelde aan ieder die het horen wilde dat hij, of liever zijn vulpen, voor de goede sfeer had gezorgd. Hij deed ons uitgeleide. Buigend als een knipmes bedankte hij lachend de minister, sloeg hem daarna langdurig kameraadschappelijk op de schouder en zei: ‘Like it or not, we zijn en blijven toch maar kinderen van de fraters...’